

D700.
Snaga CMOS senzora punog formata

At the heart of the image

40 million
NIKKOR EXPPEED

EKSKLUZIVNI UVOZNIK I DISTRIBUTER

REFOTB

Pčinjaska 15a, 11000 Beograd
011/24-56-151; 30-87-004
E-mail: info@refot.com

www.refot.com

RAW FORMAT | FOTO-KLUB POŽAREVAC | APERTURE 2 | FINALE KONKURSA PIKTORIJALIZAM

ReFoto

ČASOPIS ZA KULTURU FOTOGRAFIJE | BROJ 51 | SEPTEMBAR 2008 | WWW.REFOTO.CO.YU

Objektivi
dugoročna investicija

Panasonic
Lumix DMC-T25

Modna
fotografija

Nikon D700
Pravi potez

ISSN 1450-6394

DIN 250
K. M. 8
KUNA 34
DEN. 250
EVRA 4

Mitar Trninić
ISTRAŽIVAČI

Jasmin Fazlagić
Lovac na lepe prizore

Foto-radionica
Modni-glamur portret

Cologne, Germany, September 23 – 28

photokina 2008

world of imaging

See and experience the future!

Save time and enjoy a
discount of 25 %!
Register and purchase
tickets at
www.photokina-cologne.com*

All the latest innovation, trends and applications. Suppliers from all over the world.
The most important information and ordering venue for international business.
The essential sourcing centre for all those engaged in any stage of imaging workflow.
That's photokina. Everything to do with imaging and furthering your business.

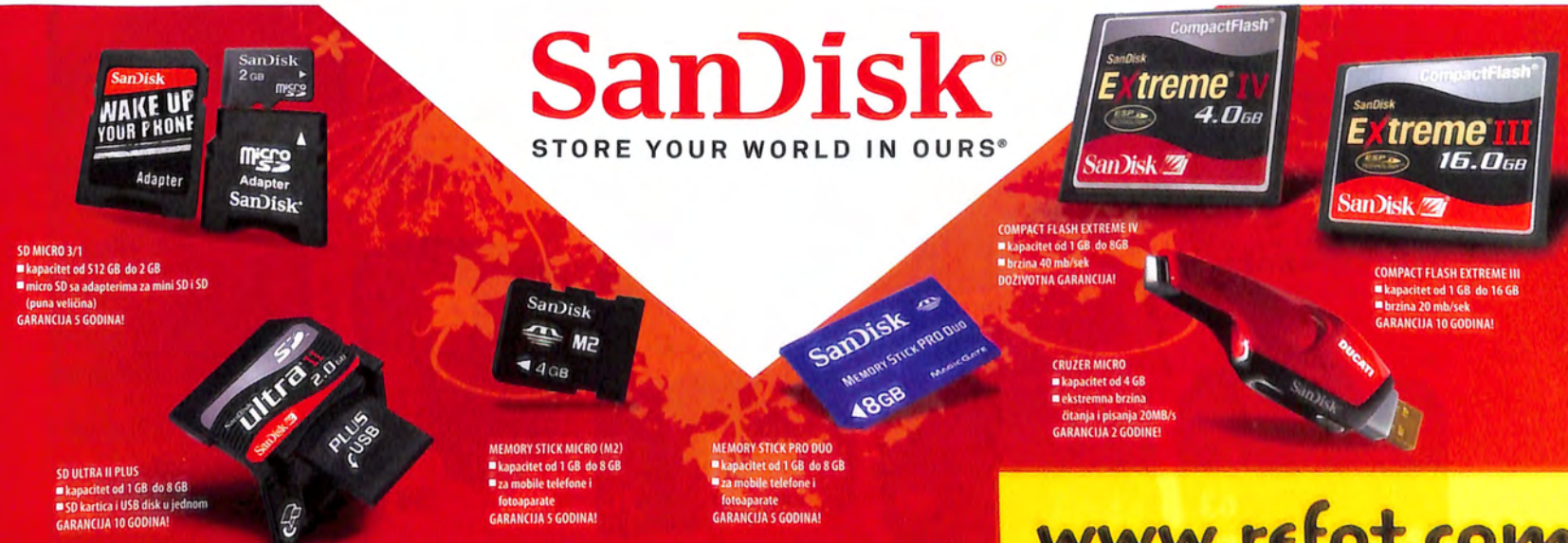
* Our online shop will be available starting June 2, 2008

OTKRILA SAM VIŠE

SanDisk®

STORE YOUR WORLD IN OURS®

SD MICRO 3/1
 ■ kapacitet od 512 GB do 2 GB
 ■ micro SD na adapterima za mini SD i SD (puna veličina)
 GARANCIJA 5 GODINA!

SD ULTRA II PLUS
 ■ kapacitet od 1 GB do 8 GB
 ■ SD kartica i USB disk u jednom
 GARANCIJA 10 GODINA!

MEMORY STICK MICRO (M2)
 ■ za mobilne telefone i fotoaparate
 GARANCIJA 5 GODINA!

MEMORY STICK PRO DUO
 ■ za mobilne telefone i fotoaparate
 GARANCIJA 5 GODINA!

COMPACT FLASH EXTREME IV
 ■ kapacitet od 1 GB do 8 GB
 ■ brzina 40 mb/sek
 DOŽIVOTNA GARANCIJA!

COMPACT FLASH EXTREME III
 ■ kapacitet od 1 GB do 16 GB
 ■ brzina 20 mb/sek
 GARANCIJA 10 GODINA!

CRUZER MICRO
 ■ kapacitet od 4 GB
 ■ ekstremna brzina čitanja i pisanja 20MB/s
 GARANCIJA 2 GODINE!

STALNE RUBRIKE

- 4 **U FOKUSU**
Indija, Prag, Srbija...
- 8 **AKTUELNOSTI**
Najave, konkursi, izložbe
- 14 **MOJE ISKUSTVO**
Danas je retkost naći ozbiljnog fotografa koji ima samo jedan objektiv
- 26 **PRAKSA NA DELU - MODA**
Naših osam vodećih modnih fotografa govore o njihovom iskustvu u ogromnoj modnoj industriji
- 40 **FOTO-RADIONICA**
Prva Refoto foto-radionica na temu modni-glamur portret, održana je pod sponzorstvom firme "Olympus" i vođstvom Nebojše Babića i "Orange" studija
- 45 **MAJSTORI FOTOGRAFIJE**
Peter Kocjančić je u nekadašnju jugoslovensku fotografiju uporno unosio drugačija razmišljanja
- 52 **VEB-KONKURS**
BPC slavi prvi rođendan. Srećno!
- 54 **DEŠAVANJA**
Zisel 2008
- 56 **FOTO-KLUB "POŽAREVAC"**
Pre šezdeset godina počeo je kao gimnazijska foto-sekcija...
- 78 **KOLEKCIONARSKI UGAO**
Iako savršeni fotoaparati za svoje vreme, Praktine su u proizvodnji bile samo osam godina
- 80 **FOTO-KOMENTAR**
- 84 **KONKURSI:**
Podvodna fotografija, Najbolja digitalna fotografija, Autoportret i finale Neopiktoralizma
- 96 **PISMA ČITALACA**

FOTOŠKOLA

TEHNIKE FOTOGRAFISANJA, DIGITALNA OBRADA

- 36 **DIGITALNA FOTO-ŠKOLA**
RAW - HSL/Greyscale - četvrta kartica
- 38 **SAVRŠENA KOŽA**
Postprodukcija detalja na licu modela snimljenog u studijskim uslovima

© MITAR TRINIĆ

18

MARKO PRELIĆ

40

38

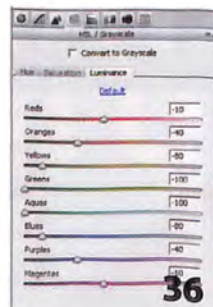
DANIJELA ŽIVKOVIĆ

56

© JASMIN FAZLAGIĆ

48

36

76

63

60

70

58

66

74

FOTOGRAFI

PORTFOLIJIA POZNATIH IMENA FOTOGRAFIJE

- 18 **MITAR TRINIĆ**
Izložba "Istraživači" bila je odličan uvod u priču
- 48 **JASMIN FAZLAGIĆ**
Sarajevski lovac na lepe prizore

TEHNIKA

FOTOTEHNOLOGIJA, SKENERI, ŠTAMPAČI

- 58 **NOVITETI**
Od čipa, preko dvogleda pa do najnovijih fotoaparata i objekтива
- 60 **NIKON D700**
Mlađi D-SLR "brat" Nikonu D3 sa senzorom punog formata od 35 mm
- 63 **PENTAX K20D**
Fotoaparat s izuzetnih 14,6 miliona piksela
- 66 **OLYMPUS E-520**
Šta nudi treći fotoaparat iz "Olympusove" E-500 serije
- 70 **PANASONIC ZVEZDE**
Četiri nova modela kompaktnih digitalnih fotoaparata, dve nove kamere i SD memorijske kartice
- 72 **PANASONIC LUMIX DMC TZ5**
Idealan prijatelj za vaše putovanje
- 74 **HASSELBLAD H3DII-39MS**
Četvrta generacija srednjeformatnih fotoaparata
- 76 **APPLE APERTURE 2.0**
"Jednostavnija" verzija fotografskog alata

DARKO STANIMIROVIĆ

26

NASLOVNA STRANA

© DUŠAN ŽUTINIĆ, NIŠ, FOTOGRAFIJA NASTALA TOKOM RADIONICE NA TEMU "MODNI-GLAMUR PORTRET"

reč urednika

FANTASTIČNO DRUŽENJE

Sad kada smo se navikli na mesečno izdanje, ova letnja pauza i dvobroj pomalo su neobični, jer taman kad smo se zahuktali i privikli na "ludi" tempo, stiglo je zatišje... pred buru. Naravno, svaki odmor prija i važno je napuniti baterije da bismo imali dovoljno energije i ideje da pregrmimo još jednu radnu godinu. Mi smo, kao što vidite na naslovnoj strani, počeli radno i uz prelepo druženje s našim čitaocima, tj. njih pet odabranih koji su učestvovali u prvoj foto-radionici u organizaciji Refoto časopisa. Kako je bilo, ko je sve učestvovao, ko je pomogao, ko je bio sponzor a ko domaćin... sve to pročitajte u reportaži o foto-radionici u ovom broju. Moram da naglasim da je žiri imao nezahvalan zadatak da rangira učesnike i podeli im lepe nagrade koje je spremio "Olympus" jer svi su bili jednako uspešni, a da rangiranje nije pravo merilo dokazuje i fotografija odabrana za naslovnu stranu, čiji je autor, Dušan Žutinić iz Niša, bio, uslovno rečeno, najlošiji u radionici. Učesnici radionice kažu da su veoma zadovoljni našim prvcem, samo da je trajalo malo duže: dva, tri... sedam dana... što se njih tiče - svaki dan i ceo dan - jer znanja i prakse nikada nije dosta, naročito kada imate tu privilegiju da radite sa jednim od naših najboljih modnih i reklamnih fotografa Nebojšom Babićem, koji je, uz to, bio i fantastičan domaćin. Nekoliko puta osvrnula sam se na univerzalni jezik fotografija, a da to nije prazna priča uverim se svaki put kad imamo neko fotografsko druženje koje okupi ljude s raznih strana, raznih zanimanja, različitih starosnih grupa, različitog karaktera, različitih interesovanja i svi vrlo brzo počinju da se druže i, što je još bolje, dobro provode. Tako da znate, nismo samo radili, već se i dobro upoznali i zaista veoma lepo družili, iako je tempo bio žestok, a posla na pretek. Primitila sam da su svi učesnici bili "u frci" da li će biti na visini zadatka. Zahtevi jesu bili veliki, ne kažem da su rezultati za "padanje u nesvest", ali svi učesnici odgovorili su na temu nim štu su snimili, imali su jedno veliko iskustvo, a rezultate rada ocenitećete svi vi. Šta da vam kažem, sada nam jedino ostaje da što pre organizujemo novu radionicu, tema ima dosta, sigurna sam da zainteresovanih za učešće ima još više, pa, Redakcija... na posao! Za sve one što stalno "čekaju iza čoška" i dobacuju kako smo zaboravili na crno-belu fotografiju i klasične fotografske postupke, tu je portfolio Mitra Trninića, vanrednog profesora na Ateljeu za fotografiju, koji sebe, kao fotografa, smatra istraživačem nepreglednog sveta fotografije, ljudske duše i njene korelacije sa svetom koji je okružuje. U "Praksi na delu" zavirili smo u privlačni svet modne fotografije, a taj modni duh "provejava" i kroz portfolio Jasmina Fazlagića iz Sarajeva, a pored trenutno udarnog D-SLR fotoaparata na tržištu - Nikona D700 i drugih zanimljivih novina, Boris je testirao i omiljenu "igračku" modnih fotografa - digitalni Hasselblad koji, verovali ili ne, košta kao luksuzan automobil. Fotografija je najlepša stvar na svetu, ali ja bih se radije odvezla u nekom fenomenalnom džipu do interesantnog mesta, izvala dila Linhofa iz gepeka i fotografisala na crno-beli film prave klasične pejzaže koji se ne mere brojem piksela - već količinom emocije koju mi, fotografi, utkamo u svaki kadar.

IVANA BREZOVAC
ivana.brezovac@refoto.co.yu

OSNIVAČ I IZDAVAČ REFOT B, Beograd, Pčinjska 17

DIREKTOR Petar Vukadinović

CENA pojedinačnog broja 250 dinara

žiro-račun 255-0009780101000-19

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK mr fot. Ivana Brezovac

IZVRŠNI UREDNIK Milan Živković, milan.zivkovic@refoto.co.yu

UREDNIK TEHNIKE Boris Bjelica, boris.bjelica@refoto.co.yu

REDAKCIJA mr fot. Vladimir Červenka, Svetislav V. Dragović,

Miroslav Nikoljačić, Imre Szabó, Goran Malić

SARADNICI Vojin Mitrović (Pariz), Jelena Matić, Marija

Milovanović-Maksimović, Radomir Maša Dikosavljević, Zoran

Imširagić, Dejan Stojanović

TEHNIČKA REDAKCIJA I DIZAJN Sanja Kovačević, Igor Ilić

LEKTOR Biljana Gordić

MARKETING mr fot. Dragan Pavlović, dragan.pavlovic@refoto.co.yu

REFOTO, tel. 011/344-9641; 344-9642; faks. 011/4460-234

ŠTAMPA Štamparija "Politika AD", Beograd

PRE-PRESS REFOT B - Rukopisi i prilozii se ne vraćaju.

E-POSTA: info.refoto@refoto.co.yu

NA FOTO-RADIONICI

ANĐELA MIŠIĆ,
BEOGRAD, "HOLLY"

"Holi je indijski praznik boja i njime se obeležava početak proleća. Obeležava se u dva dela: prvo se uveče pravi velika logorska vatra na kojoj se simbolički spaljuje demon Holika. Kad se vatra malo stiša, muškarci oko nje igraju tradicionalni "ples sa štapovima" uz jake ritmove bubnjeva. To sve traje duboko u noć. Šrava svetkovina i fantastična zabava počinje kad sunce opet izađe. Stranci će biti upozoreni da se paze, jer može da bude opasno, ali niko ne može da odoli žurci koja nema pandana, bilo gde u svetu. I mlado i staro, obučeno je u odeću koju će posle odbaciti, naoružano je bojama u prahu ili balonima punim razmućenih boja. Bojama se posipaju – "bombarduju", tako da je svako, na kraju, išaran od glave do pete.

Mi smo već na prvom čosku bili obojeni u plavo i žuto, da bismo ubrzo ušli u oblak obojene prašine na glavnom trgu grada Puškara, u Radžastanu, i pomešali se s ostalim, lokalnim slavljenicima. Moj "Nikon" morala sam dobro da zaštitim: umotala sam ga u najlon kesu i samo napravila otvore za objektiv i tražilo, ali to nije funkcionisalo, tako da sam fotografisala na slepo. Prizor je, ipak, bio toliko fotogeničan, da su svi kvadrati ispali sjajno."

Rođena je u New Delhiju 1982. godine. Od 1992. živi u Beogradu, fotografijom se bavi od detinjstva, a prvi ozbiljni fotoaparatus uzela je u ruke kada je upisala smer fotografije u Grafičkoj školi. Radi u *Večernjim novostima* kao fotoreporter, a trenutno priprema diplomski rad iz fotografije na Akademiji umetnosti BK. Fotografija je snimljena starim fotoaparatom Nikon D100 i objektivom Nikkor 17-55 mm, f/2,8.

U OVOM BROJU
SPONZOR RUBRIKE JE

 BTI COMPANY
www.bti.rs

U fokusu

NAJBOLJE FOTOGRAFIJE ČITALACA OVOG MESECA

NEMANJA KNEŽEVIĆ,
BEOGRAD, "UKLAPANJE"

"Fotografija je nastala u Pragu ove godine. Čekajući u redu kako bih ušao u prelepu katedralu na Hradčanima, svoju pažnju i vreme usmerio sam na posmatranje okolnih objekata koji se nalaze u okviru tvrđave. Tražio sam zanimljive, izopštene uzorke koji neće davati informacije o tome gde je fotografija napravljena. Nakon nekoliko minuta, uočio sam kako se površine katedrale i zida koji pripada zgradi, iza nje, jako lepo uklapaju. Koristio sam objektiv od 50 mm, koji je zbog crop faktora mog fotoaparata, u ovom slučaju, igrao ulogu portretnog objektiva od 85 mm."

Ima 23 godine i živi u Beogradu. Počeo je kao foto-amater, od nedavno radi kao fotoreporter za dnevne novine. Završava privatnu fotoškolu kod Saše Preradovića. Najviše ga privlači "life" fotografija, a veliki uzor su mu Magnumovi fotografi, pre svega Josef Koudelka i Paolo Pellegrin. Koristi fotoaparatus Canon EOS 400D.

WEB GALERIJA

GORAN STAMENKOVIĆ,
BAŠAID, "KONJUŠAR"

"Fotografija "Konjušar" nastala je u selu Bašaid kraj Kikinde, u proleće 2007. prilikom snimanja potkivanja konja kod lokalnog kovača. U Bašaidu postoji samo jedan kovač koji uslužuje i meštane okolnih sela: Novog Miloševa, Banatske Topole, Bikača, Vincaida i dr. Korišćen je fotoaparatus Konica Minolta 5D i objektiv 18-70 mm, ISO 400, prioritet blende 5,6, ekspozicija 1/60 s, i u Photoshopu je konvertovana u crno-belu fotografiju uz minimalno doterivanje levelsa i kontrasta."

Goran Stamenković rođen je 1963. u Plavu. Živi u Bašaidu i po zanimanju je veterinar. Fotografijom se amaterski bavi još od školskih dana. Član je Foto-saveza Srbije od 1987. kao izlagač Foto-kluba "Veterinar", a 1990. godine bio je na listi 10 najaktivnijih izlagača u bivšoj Jugoslaviji i stekao zvanje Foto-amater I klase. Iste godine, u septembru, održao je samostalnu izložbu u Salonu fotografije FSJ pod nazivom "Lipovica – ljudi i priroda" na kojoj je izložio 34 fotografije. Posle duže pauze aktivan je poslednjih nekoliko godina kada se okrenuo digitalnoj fotografiji.

BRANKA VUČIČEVIĆ-VUČKOVIĆ,
GORNJI MILANOVAC, "POSETILAC"

"Divno, sunčano junsko jutro. Volim da dan započnem s fotoaparatom – napravim par snimaka u bašti, s prozora ili na putu do posla. Ovoga puta sam otišla do obližnje livade, s ciljem da fotografišem insekte za konkurs "Praksa na delu", mog omiljenog časopisa Refoto. Livada je bila mokra i obasjana kosim zracima jutarnjeg sunca. Fotografisala sam "iz ruke", a ova fotografija jedna je od mnogih koje sam snimila tog jutra. Zahvalnost na strpljenju dugujem "modelima", a žao mi je što nisam bila u

mojući da im pridem još bliže – moj Olympus 510 dopušta ovoliko.

Rođena 1963. godine u Ččku. Diplomirani istoričar umetnosti. Zaposlena u Kulturnom centru u Gornjem Milanovcu na organizaciji Međunarodnog bijenala umetnosti minijature. Radoznala, širokih interesovanja, fotografijom se bavi od nedavno. Voli da istražuje, eksperimentiše, uči... Neumorno fotografiše iste motive, bilo da je u pitanju panorama grada, spomenik kulture ili odabrana fasada. Naročito je privlači makro – često odabere neku neobičnu teksturu ili zaviri u tajanstvenu unutrašnjost cveta.

ALEKSANDAR STOJANOVIĆ,
LOZNICA, "KLUPKO"

"Fotografija je nastala u veće Petrovdana kada je u mom kraju običaj da deca pale lile. Lila je štap od drveta koji na kraju ima nekoliko parčića kore od trešnjinog drveta, tu koru deca zapale i trče po ulici ili je vrte u krug. Fotografija je snimljena iz ruke s Nikonom D80, objektivom Nikkor 18-135 mm i blicem SB800 sa sledećim parametrima: ekspozicija 13 s, blenda 8, osjetljivost ISO 100. Blic je aktivan na prvoj zavesici."

Rođen je 1976. u Loznici. Po zanimanju je elektrotehničar. Fotografija ga zanima od školskih dana, ozbiljnije je počeo da se bavi fotografijom pre 3 godine. Radio je kao snimatelj u dopisništvu RTS-a u Loznici i u jednoj lokalnoj televiziji. Zanimaju ga sve vrste fotografije, voli da eksperimentiše, kako sa samim fotografisanjem, tako i sa obradom.

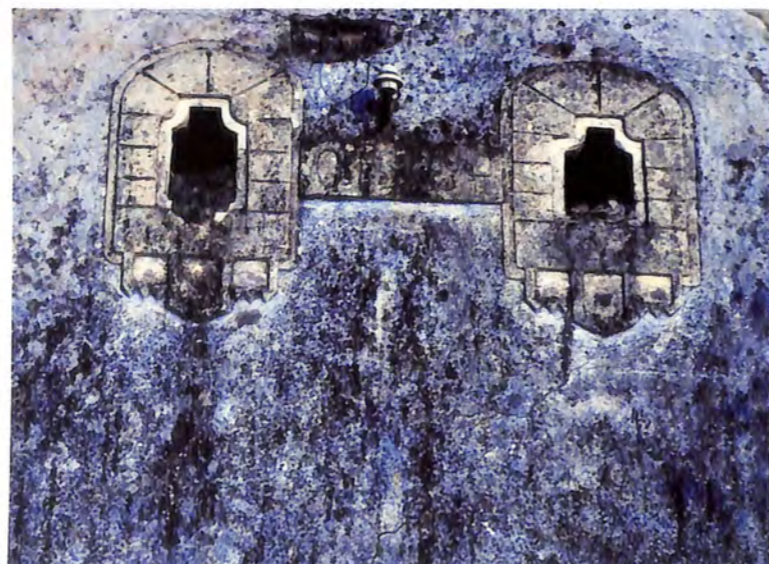
Rođen je 1994. godine u Kikindi, ide u 8. razred osnovne škole Đura Jakšić, fotografijom se bavi oko godinu dana. Voli da fotografiše sve što se dešava na ulici i oko nje, tj. urbanu fotografiju. Takođe ga interesuje i snimanje vremenskih nepogoda. Osnovne tehnike fotografisanja naučio je preko Interneta i slušao savete iskusnijih na raznim forumima. Osim fotografije bavi se 3D modelingom i programiranjem. Voleo bi da postane fotograf Nacionalne Geografije i da putuje po svetu.

ALEKSANDAR BUKVA, KIKINDA, "LEDENA KUĆA"

"Letnji dani, sunce polako zalazi, svetlo je bilo idealno za fotografisanje. Krenuo sam u foto-vožnju biciklom, zgrabio svoj Fuji s6500fd i krenuo. To popodne vozio sam se ulicama kojima nikada do tada nisam išao. Vozeći, naleteo sam na ovu staru i napuštenu kuću. Fotografiju sam snimio u RAW formatu i u Photoshopu sam smanjio temperaturu boja i posle dodao kontrast na kanalu crvene i zelene boje dok

plavu nisam dirao. Efekat koji sam dobio jeste ova "ledena" kuća snimljena usred leta."

Rođen je 1994. godine u Kikindi, ide u 8. razred osnovne škole Đura Jakšić, fotografijom se bavi oko godinu dana. Voli da fotografiše sve što se dešava na ulici i oko nje, tj. urbanu fotografiju. Takođe ga interesuje i snimanje vremenskih nepogoda. Osnovne tehnike fotografisanja naučio je preko Interneta i slušao savete iskusnijih na raznim forumima. Osim fotografije bavi se 3D modelingom i programiranjem. Voleo bi da postane fotograf Nacionalne Geografije i da putuje po svetu.

SIGMA

MADE IN JAPAN

AKCIJA

345

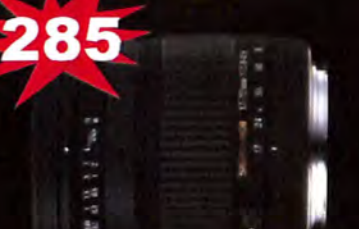
18-200mm F/3.5-6.3 DC OS

390

18-50mm F/2.8 EX DC MACRO

285

17-70mm F/2.8-4.5 MACRO

JOSIPOVIĆ TRADE

Josipović Trade d.o.o.
011/3129-107, 3129-117
Surcinski put 1/o
Novi Beograd
www.josipovictrade.rs

AXELFOTO.COM

AXELFOTO d.o.o.
011/361-75-52
Sarajevska 86
Beograd
www.axelfoto.com

BM FOTO

BM FOTO d.o.o.
011/311-99-88
Bul. AVNOJ-a 12z/5
Novi Beograd
www.bmfoto.co.yu

FOTO OPREMA

FOTO OPREMA d.o.o.
011/3129-107
Surcinski put 1/o
Novi Beograd
www.foto-oprema.com

KONKURSI

PRIPREMILE:
MARIJA MILOVANOVIC-MAKSIMOVIC
ISIDORA BOJOVIC

NIKON PHOTO CONTEST
INTERNATIONAL 2008-2009

Rok: 30.11.2009.

Tema: "U srcu slike", uključujući dve kategorije: slobodna tema, "Moja planeta" (okruženje, scene iz svakodnevnog života, ljudi itd.). Ukupno 4 fotografije po autoru (2 za svaku kategoriju; nije dozvoljeno konkurirati istom fotografijom u obe kategorije).

Format: isključivo fotografije snimljene s SLR fotoaparatom; print od 19 x 24 cm do 28 x 36 cm, s neophodnim ličnim podacima ispisanim na poleđini svakog printa; digitalni fajl – maksimalno 10 MB (ako je veći, neophodna kompresija (zip) na 10 MB), kolorni profil – sRGB. Nagrade: Gran pri – Nikon D300, Nikkor 16–85 mm, f/3,5-5,6 G ED VR, Fisheye-Nikkor ED 10,5 mm, f/2,8G, VR Zoom-Nikkor ED 70–300 mm, f/4,5-5,6 G (IF); Nikkor specijalna nagrada – Nikon D300, Speedlight SB-800, VR Zoom-Nikkor ED 18–200 mm, f/3,5-5,6G (IF), VR Micro-Nikkor ED 105 mm, f/2,8G (IF); Nagrade za 16 pobjednika (iz obe kategorije), kao i za mlade talente i početnike. Fotografije i popunjen formular slati na adresu: Pčinjska 17, 11000 Beograd, s naznakom "Za NPCI 2008/09. Informacije i formular: <http://www.nikon-npci.com>.

ZAPISI S PUTOVANJA

KONKURS ZA NAJBOLJU FOTOGRAFIJU S PUTOVANJA, 2008. GODINE
Rok: 9. septembar 2008.
Kategorije: za kolekciju: "Life – fotografija", "Zov divljine", "Putovanja", za pojedinačnu fotografiju: "Bilo koja destinacija u jednoj fotografiji", "Foto-razglednica", "Tvoje putovanje", "Ljudi i lokacije".
Format: 21 cm x 30 cm, 3.600 piksela po dužoj strani, na 300 dpi (za preview: 800 piksela po dužoj strani, na 72 dpi, maks. veličina 2 MB).
Participacija: za kolekciju 15 funti, za pojedinačnu fotografiju 10 funti.
Nagrade: putovanja i foto-oprema, u zavisnosti od sponzora.
Adresa: 20 Yew Tree Courtyard, Framlingham Road, Earl Soham, Woodbridge, Suffolk, IP13 7SG, England. Info: www.tpoty.com.

IZLOŽBE

PRIPREMILA: JELENA MATIĆ

Visa pour l'Image

SEPTEMBAR, FESTIVAL DOKUMENTARNE FOTOGRAFIJE, PERPIGNAN, FRANCUSKA

Festival "Visa pour l'Image", koji se već tradicionalno održava svakog septembra u gradu Perpignan, posvećen je dokumentarnoj fotografiji. Pored projekcija video-radova, edukativnih radionica, organizovanih debata i sastanaka za profesionalne fotografe, svojim glavnim programom kroz izložbe prezentuje radove brojnih autora, kao i izabrane kolekcije fotografija eminentnih časopisa i foto-agencija. Među atraktivnim postavkama izdvaja se izbor iz kolekcije AFP-a (Agence France Presse),

iz perioda od 1989. do danas, radovi Axelle de Russé – dobitnice "Canonove" AFJ (The French Association of Women Journalists) nagrade za najboljeg ženskog fotoreportera 2007. godine, dve vodeće izložbe – Davida Douglasa Duncana, legendarnog fotografa "Life" magazina, kao i dragocen opus Horsta Faasa, fotografa AP-a (Associated Press) – "Pedeset godina fotožurnalizma". Na ovogodišnjem festivalu predstaviće se i jedan naš mladi fotograf. To je Danilo Peternek, koji je za fotografiju "Igra" dobio specijalnu nagradu Francuskog kulturnog centra na Betinom konkursu. Ta nagrada omogućila mu je da provede pet dana u Perpignanu na foto-radionicama, izložbama i da se upozna s mladim fotografima iz celog sveta.

I. BOJOVIĆ

Timski rad 6

NIKA OBLAK I PRIMOŽ NOVAK, 29. 8 – 6. 9. GALERIJA "OZON", BEOGRAD

Izložba se sastoji od serije fotografija "We Did This and That" i video-instalacije "The Box". U seriji fotografija "We Did This and That", Nika Oblak i Primož Novak insceniraju apsurde rekorde koji su ušli u Ginisovu "Knjigu Rekorda", a nastali su kao rezultat veoma neuobičajenih ideja. To je strategija kojom se privlači pažnja sa spektakularnim i zabavnim poduhvatima, što može da posluži kao analogija opsesiji ka uspehu i slavi koja vlada u

današnjem društvu u kojem su mediji glavna pokretačka snaga. Video-instalacija "The Box" odnosi se na otuđenost, na mogućnost postojanja van većinskog sistema vrednosti koji je pod konstantnim uticajem masovnih medija i na nemogućnost da se izbegnu efekti poruka koje se šalju u etar. Pokušaji dvojice autora da iskorače "van zadatog kruga" referentno je bekstvu od medija-opsesivnog-sveta i bekstvu od ispraznih rituala svakodnevice.

Print 4 Art

IVANA ĐUKIĆ, 5 – 19. 9. MP_ ART CAFÉ GALERIJA, NOVI SAD

Na izložbi će biti predstavljena serija digitalnih printova u kojima je autorka pokušala da sve izraženijem fenomenu i poziciji koju elektronski mediji zauzimaju u savremenom umetničkom delovanju suprotstavi elemente preuzete iz tradicionalne metode slikanja: "Namera je bila da u projektu PRINT 4 ART

kompjuter ne bude tretiran kao puka tehnička sprava (pomogalo) za proizvodnju umetnosti. Koristeći se

Studenti u Solunu

1. 9. GALERIJA CENTRA HILIOS, SOLUN, GRČKA

Na poziv organizatora manifestacije "Balkanska raskršća" iz Soluna, grupa studenata fotografije četvrte i pete godine Fakulteta primenjenih umetnosti iz Beograda gostovaće s izložbom svojih završnih školskih radova, koje smo imali prilike da vidimo tokom jula u Galeriji "Artget". Izložbu deset mladih autora otvoriće profesor Jorgos Kancangelos, dekan Akademije umetnosti u Solunu, i Branimir Karanović, u ime Fakulteta primenjenih umetnosti. Ovom izložbom naši mladi fotografi prvi put pojavljuju se na međunarodnoj sceni i održavaju kontinuitet naših dosadašnjih uspešnih učešća na ovoj manifestaciji.

B. KARANOVIĆ

ISIDORA BOJOVIC

Canon Fan Foto

JAN KOSTAL, ČEŠKA

Fotografija "Blatnjavo igralište, Bangladeš" donela je fotografu amateru iz Češke titulu pobjednika "Canon Fan Foto" on-lajn takmičenja i glavnu nagradu: Canon EOS 450D digitalni SLR fotoaparatus. Kao dobitnik glavne nagrade Jan Kostal uživao je i u istinski nezaboravnom posmatračkom iskustvu i sportskoj fotografiji na UEFA meču Austrija – Nemačka, gde je novim fotoaparatom snimao akciju tokom meča. "Canon Fan Foto" predstavlja on-lajn foto-galeriju i takmičenje postavljeno na zvanični sajt minulog UEFA EURO 2008 prvenstva u fudbalu, pod okriljem zvaničnog kompanijskog sponzorstva ovog takmičenja. Sajt je bio osmišljen tako da beleži emocije fudbala iz perspektive fudbalskih fanova i sve što je bilo vezano za fudbal moglo se postaviti na sajt, dok su posetioci sajta ocenjivali svoje favorite. <http://en.fanfoto.euro2008.uefa.com/default.aspx>

1+1 – Nove tendencije u primenjenoj umetnosti

9 – 19. 9. GALERIJA SINGIDUNUM, BEOGRAD

Izložba interaktivnog i haj-tek karaktera koji pomera granice primenjene umetnosti autor-ski je koncept istoričarke umetnosti Vesne Lakićević – Pavićević. Cilj izložbe je da jedan istoričar umetnosti predstavi radove jednog primenjenog umetnika ili dizajnera čije delo reprezentuje nove tendencije u primenjenoj umetnosti i dizajnu. Pored grafičara, keramičara, slika-

ra, dizajnera, umetnika koji se bave tekstilom, istoričarka umetnosti Maja Škaljac-Stanošević će predstaviti radove fotografa i člana

ULUPUDS-a Sonje Žugić. U pitanju su crno-bele fotografije plesača u pokretu i nestvarnih, vanvremenskih i pomalo hladnih i pustih pejzaža koje autorka fotografisala u Beogradu, San Francisku i na Baltiku.
M. S. STANOŠEVIĆ

Poslovice

TANJA VERLAK, 6 – 22. 8. 2008. GALERIJA SAVREMENE UMETNOSTI PANČEVO

Tanja Verlak diplomirala je fotografiju na Akademiji za film i televiziju FAMU u Pragu. Beogradskoj publici predstavila se davne 2002. godine kada je, još kao student, izlagala u SKC-u. Verna tradicionalnoj tehnici fotografija radenih crno-belom srebro-bromid tehnikom i ovoga puta izlaže klasična fotografska povećanja koja nisu okačena na zid već vise u prostoru. O svojim fotografijama Tanja Verlak kaže: "Neobično je pisati ili misliti glasno o fotografiji. Ja živim mirno i povučeno i stvaram na isti način; iz tog razloga nemam interesovanja za ono što je ponudeno. Ponekad znam, a ponekad samo intuitivno zapazim delove nečega što je između znatizelje o principima spoljnog sveta i ličnog životnog izbora... moj radni prostor je između ove dve oblasti... Umetnička fotografija nema ambiciju da po-

jasni i uvek je izvan toga – ona samo nagađa predosećaj nekog fenomena ili misli koju autor izlaže i može se posmatrati kao celina u materijalnom svetu. Fokus nije centriran na jednu fotografiju, već na celinu osećaja koji autor stvara u svom radu. Cilj fotografije nije da se bukvalno ili izveštačeno bavi svetom, već spremnost da se prate fenomeni koje autor smatra razumljivim u tom trenutku, ili ih intuitivno prihvata."

KONKURSI

"BANJALUKA 2008"

2. MEĐUNARODNI SALON FOTOGRAFIJE
16. MEĐUNARODNA IZLOŽBA
DIJAPozITIVA
Rok: 6. 9. 2008.

Tema: slobodna.

Za učešće na Drugom međunarodnom Salonu fotografije "Banjaluka 2008", autori konkurisu s crno-bijelim ili kolor radovima u digitalnom obliku. Maksimalan broj radova je četiri, dimenzija 20 x 30 cm u 300 dpi i JPG formatu na CD-u. Fotografije moraju biti obilježene rednim brojevima i osnovnim podacima o autoru.

Za učešće na Šesnaestoj međunarodnoj izložbi dijapozitiva autori konkurisu sa po šest dijapozitiva formata 5 x 5 cm uramljenih u okvire sa staklom.

Kotizacija: za Drugi međunarodni Salon fotografije iznosi 10 evra. Za Šesnaestu međunarodnu izložbu dijapozitiva učešće je besplatno. Radove zajedno s prijavom i kotizacijom poslati na adresu:

Univerzitetski Foto-kino klub,
Bana Milosavljevića 20, 78000
Banjaluka, BiH.
Kontakt: blendafoto@blic.net;
+387 51 317 777.
Milorad Kaščelan, kascelanni@blic.net;
+387 65 671 091.
Dragan Prole, prolet@blic.net; +387
65 535 693.

DIGITAL CAMERA
PHOTOGRAPHER OF THE YEAR
2008

BRITANSKI DIGITAL CAMERA MAGAZINE
ORGANIZUJE MEĐUNARODNI KONKURS
ZA IZBOR FOTOGRAFA GODINE

Rok: 30. 9. 2008.

Fotografije ne smeju biti starije od 5 godina, niti su dozvoljeni radovi koji su osvajali nagrade na većim međunarodnim konkursima
Format: digitalni, JPEG, ne veći od 2 MB. Od autora čije fotografije budu ušle u uži izbor, biće zatražena puna rezolucija.
Do 5 fotografija po kategoriji.
Učesnici se moraju registrovati na sajtu: <http://www.photographeroftheyear2008.com/>, a učešće je besplatno.

Kategorije: "Urban", "Skriivena Britanija", "Akcija i pokret", "Životinje", "Dokumentarna", "Od sumraka do svitanja", "Pejzaž", "Ljudi i portreti", crno-belo i "Kreativna vizija".

KONKURSI

ON-LINE FOTO/VIDEO KURS

On-line kurs fotografije i video-zapisa, u trajanju od 4 do 8 nedelja koji vode profesionalni fotografi (Sheryl Mendez, Dan Bailey, David Bathgate itd.).

Rok: 24. 9. 2008.

Teme: "Ljudi", "Avantura i sport", "Video", "Makro", "Life", "Reportaža", "Tehnika" itd.

Cena: u zavisnosti od izbora kursa.

Više informacija:

www.thecompellingimage.com.

42. DANI FOTOGRAFIJE BOSNE I HERCEGOVINE "PROZOR RAMA 2008"

Subota, 6. 9. 2008.

Od 11 do 13.30 sati – obilazak i fotografisanje Prozora;

– 16 sati – Dom kulture "Prozor";

– predavanje, Mujanovid Mirsad, fotograf prve klase AUFBiH – Moj pogled na digitalnu fotografiju;

– promocija prve knjige bosansko-hercegovačke foto-biblioteke –

Nikola Marušić: "Fotografije";

– promoter Atif Kujundžić, književnik;

– foto-radionica – upoznavanje i snimanje fotoaparata Nikon

– domaćin Refot BiH – Amer Kapetanović, fotograf prve klase AUFBiH;

– 19.30 – Dom kulture "Prozor" – otvaranje izložbi: FotoBiH 2008;

Izložba fotografija mladih 2008;

Izložba fotografija Foto-grupe "ArtWork Prozor";

Nedelja, 7. 9. 2008.

– 09 – 13 sati – Foto-safari – odlazak na Ramsko jezero i snimanje;

– 13.30 – Dom kulture "Prozor" – otvaranje izložbi: FotoBiH 2008;

Izložba fotografija mladih 2008;

Izložba fotografija Foto-grupe "ArtWork Prozor";

Nedelja, 7. 9. 2008.

– 09 – 13 sati – Foto-safari – odlazak na Ramsko jezero i snimanje;

– 13.30 – Dom kulture "Prozor" – otvaranje izložbi: FotoBiH 2008;

Izložba fotografija mladih 2008;

Izložba fotografija Foto-grupe "ArtWork Prozor";

Nedelja, 7. 9. 2008.

– 09 – 13 sati – Foto-safari – odlazak na Ramsko jezero i snimanje;

– 13.30 – Dom kulture "Prozor" – otvaranje izložbi: FotoBiH 2008;

Izložba fotografija mladih 2008;

Izložba fotografija Foto-grupe "ArtWork Prozor";

Nedelja, 7. 9. 2008.

– 09 – 13 sati – Foto-safari – odlazak na Ramsko jezero i snimanje;

– 13.30 – Dom kulture "Prozor" – otvaranje izložbi: FotoBiH 2008;

Izložba fotografija mladih 2008;

Izložba fotografija Foto-grupe "ArtWork Prozor";

Nedelja, 7. 9. 2008.

– 09 – 13 sati – Foto-safari – odlazak na Ramsko jezero i snimanje;

– 13.30 – Dom kulture "Prozor" – otvaranje izložbi: FotoBiH 2008;

Izložba fotografija mladih 2008;

Izložba fotografija Foto-grupe "ArtWork Prozor";

Nedelja, 7. 9. 2008.

– 09 – 13 sati – Foto-safari – odlazak na Ramsko jezero i snimanje;

– 13.30 – Dom kulture "Prozor" – otvaranje izložbi: FotoBiH 2008;

Izložba fotografija mladih 2008;

Izložba fotografija Foto-grupe "ArtWork Prozor";

Nedelja, 7. 9. 2008.

– 09 – 13 sati – Foto-safari – odlazak na Ramsko jezero i snimanje;

– 13.30 – Dom kulture "Prozor" – otvaranje izložbi: FotoBiH 2008;

Izložba fotografija mladih 2008;

Izložba fotografija Foto-grupe "ArtWork Prozor";

Izložba fotografija

KRISTOF URBAN, 11 – 30. 8. GALERIJA GRAFIČKI KOLEKTIV, BEOGRAD

Izložba je koncipirana kao dijalog između dva grada i njihove arhitektonske i ambijentalne situacije; fokusirajući Liman, deo Novog Sada, i Hotepjer (HautePierre), deo Strazbura, autor ukazuje na pitanja odnosa privatnog i javnog prostora i njihove komplementarnosti. Kristof Urban (Cristophe Urbain) postigao je, za dve godine, idejni i vizuelni kontekst sličnosti i /ili razlika dva grada. U ovoj svojevrsnoj umetničkoj konverzaciji ostvarenoj kroz tridesetak radova, njegova fotografska vizura postavljena je tako da svaki rad traži svoga dvojnika. Kristof Urban od 2001. godine radi kao samo-

stalan fotograf. Fotografije su deo izložbe "Novi Sad 2005 – Strazbur 2007", koja je bila postavljena u pozorištu Le-Maillon u Strazburu 2007, tokom otvaranja festivala Karavan#4 OKUP organizacije.

Pločice

VUKAŠIN NEDELJKOVIĆ, NENAD JEREMIĆ I SRĐAN ĐUKIĆ,

16 – 28. 9. GALERIJA DOMA OMLADINE "BEOGRAD"

Šetajući se beogradskim naseljima, primećuje se da su fasade stambenih zgrada sagrađene šezdesetih i sedamdesetih godina sačinjene iz mnoštva sitnih pločica. Primećno je, takođe, da su pločice otpadanjem formirale raznovrsne oblike, asocirajući na

različite prizore. Interdisciplinarna grupa IPO, sastavljena od fotografa Vukašina Nedeljkovića, astrofizičara i matematičara Nenada Jeremića i Srđana Đukića, postavila je sebi cilj – da pločicama pride iz različitih uglova, korišćenjem metodologije s matematičkom i naučnom inspiracijom, kako bi se fenomen što potpunije sagledao. Proistekle su fotografije, računarski program za prebrojavanje pločica, video-radovi, kao i umetnička knjiga u kojoj se čitav rad sumira.

Škola kreativne fotografije

21 – 27. 7. EVROPSKA KUĆA, NIŠ

Na izložbi je predstavljeno 112 fotografija 28 autora polaznika Škole kreativne fotografije. Ovo je šesta po redu škola u organizaciji niškog Foto-kluba "FON". Fotografije koje su izložene uglavnom su nastale u periodu trajanja škole, od marta do juna 2008. godine. Izložbu fotografija otvorili su Jovica Krstić i Goran Švabić, koji su bili i predavači. Kao organizatori škole i članovi Foto-kluba "FON", Milena Ilić i Dragana Stanković predstavile su Klub i polaznicima Škole kreativne fotografije i podelile diplome. Polaznici su imali priliku da upoznajnu istoriju fotografije i savladaju tehniku fotografisanja u realizaciji predavača Jovice Krstića, zatim da nauče izradu fotografija u

laboratoriji Ivana Radovića. Najveći broj časova u ovoj školi održao je predavač Goran Švabić, kako kroz teorijsku nastavu, tako i kroz vežbu na terenu i analizu fotografija, što su po rečima naših polaznika i bili omiljeni časovi. Ostali gosti predavači bili su: Saša Đorđević, Miomir Cvetković, Aleksandar Dević i Ivan Tošić. Časovi su održavani dva puta nedeljno tokom tri meseca. Za polaznike Škole bilo je organizovano 36 časova teorijske nastave, 4 časa studijskog fotografisanja portreta pod rasvetom, nekoliko časova rada u laboratoriji i izrada crno-bele fotografije, kao i dva izleta, od kojih jedan po gradu, a drugi u prirodi, u Sičevu i njegovoj okolini. Organizacioni tim Škole kreativne fotografije čine Milena Ilić, milenailic@mail@gmail.com, i Dragana Stanković, dragana2007@gmail.com, kojima se možete obratiti za sva pitanja oko ove ili sledeće škole.

D. STANKOVIĆ

Skice za portret grada – Prag

STANKO ABADŽIĆ, 15. 8 – 3. 9. GALERIJA ARTGET, KULTURNI CENTAR BEOGRADA

Prag, grad koji mu kao raseljenom licu pruža novo utočište i oslonac (1995 – 2002), Stanko Abadžić otkriva polako, u svakodnevnim šetnjama, s neskrivenom željom da u naletu globalizacijskih procesa otrgne od zaborava ambijente koji su ljude godinama činili srećnim. On nam dosledno i bez straha nudi

svoje unutrašnje, možda intimno, a možda i introvertno gledanje na svet, on vidi grad iza fasada, dvorišta obraslih bršljenom, periferiju i ulice popločane kaldrmom na kojima otkriva jedan drugačiji život i autentične ljude. U svetu prezasićenom slikom, u kome se u gotovo svim medijima milioni fotografija, često brutalnih i krvavih, međusobno lome u kalidoskopu kapitala, osećamo Abadžićevu želju da svoj fotoaparat fokusira na mir i lepotu, na estetsko. Njega ne zanimaju poznate turističke vizure grada na Vltavi, ni spomenička baština, on se udaljava od ekstravagantnih i senzacionalističkih motiva grada i približava onim finim, skrivenim detaljima ambijenta koje primećuju još samo oni koji su sačuvali dušu. Portfolio Stanka Abadžića mogli ste videti u Refoto broju 44.

Izložba 4. bijenala umjetnosti minijature BiH

MOSTAR 2008, CENTAR ZA KULTURU, MOSTAR

Preko 700 radova Četvrtog bijenala umjetnosti minijature (BUM BiH), koje je organizovao bosanski kulturni centar "Tuzla", izloženi su u mostarskom Centru za kulturu. Mostar je, nakon otvaranja izložbe u Tuzli, u oktobru prošle godine, prvi grad u BiH u kojem je izložba postavljena, a nakon Mostara ova dela tokom godine moći će da vidi i publika u Banjaluci, Sarajevu i Bihaću. Na otvaranju izložbe u Mostaru bili su Hari Ejubović, član selekcijske komisije Bijenala, te prof. dr sc. Enver Mandžić, direktor Bijenala minijature i direktor BKC-a "Tuzla", koji su čestitali

Florijanu Mičkoviću njegovu 45. godišnicu rada, i koji je u Centru za kulturu izložbu minijature svečano i otvorio. Radove je izložilo preko 250 autora, među kojima i nagradeni: Gran Pri Četvrtog bijenala dobio je Boško Kućanski iz Sarajeva, nagradu za slikarstvo Dragan Žulj iz Livna, za grafiku Mersiha Merdžanović iz Hadžića, za crtež Sead Emrić iz Bužima, fotografiju, kompjutersku obradu i druge medije Edita Ibukić iz Bihaća, skulpturu Mišela Boras iz Čapljine, dok je nagradu – "Aleksandar Aco Adamović" dobio autor Repy Repiju iz Berlina.

H. ŠLJIVO

Svijet fotografije

FOTO-SAJAM, 25. 10. PUČKO OTVORENO UČILIŠTE, VUKOVAR, HRVATSKA

Treći međunarodni foto-sajam u organizaciji udruženja "Svijet fotografije" održaće se 25. oktobra. Cilj sajma jeste da omogući ljubiteljima fotografije da na jednom mestu prezentiraju, prodaju i razmene svu moguću fotografsku opremu, od najnovijih modela fotoaparata i studijske rasvete, sve do starih analognih fotoaparata kojih više nema u redovnoj prodaji. Uz foto-opremu, na prošlom sajmu organizovana su predavanja o novinskoj fotografiji i astrofotografiji, koja su bila vrlo posećena. Upravo zato na trećem sajmu planiramo još više predavanja i fotografskih radionica poznatih fotografa. Sve informacije možete dobiti na internet-adresama: Foto-sajam: http://www.fotosajam.com ili direktno: +381/63/305-931, Milan Radulović, e-pošta: fotoekspert@yahoo.com

Lepe devojkice kao izazov

BORIS DEJANOVIĆ, 4. 9. ELDORADO BACANO-SPENS, NOVI SAD

Na petnaestoj samostalnoj izložbi Borisa Dejanovića moći ćete da vidite akt i glamur fotografije atraktivnih devojkica iz sveta mode i estrade koje su bile objavljivane u raznim časopisima i magazinima. Sve fotografije biće metarskog formata (1 x 1,5 m) a nakon otvaranja, 4. 9. u 20,30 sati, uslediće preformans – fotografisanje devojkica na luksuznim automobilima i motorima.

KALENDAR

PRIPREMILA: JELENA MATIĆ

SEPTEMBAR / OKTOBAR

BEOGRAD

GALERIJA PRIRODNJACKOG MUZEJA MALI KALEMEGDAN 5

4. 9. – 2. 10. "Herbarium amoris", umetničke fotografije autora: Edvarda Koingerga

NOVI SAD

GALERIJA FOTO KINO VIDEO SAVEZA VOJVODINE, NIKOLE PAŠICA 34

3-16. 9. Ranko Đurović "KUBA"

17. 9. – 7. 10. Steva Sekerić "Od Lale Bačvanima"

KONKURSI

4. UBSKI SALON FOTOGRAFIJE PRIRODE 2008

PATRONAT FSS 2008/29

Izložba je otvorena za sve fotografe sveta. Autori iz Srbije plaćaju participaciju od 400 din, ostali 10 evra. Rok: 6. 10. 2008.

Tema: Priroda u svim mogućim aspektima – makro, pejzaž... Manipulacije ili modifikacije ograničene su na korekcije svetla i boje što svakako ne sme izmeniti sadržaj originalne scene. Maksimalno do 4 crno-bele ili kolor fotografije sa dužom stranicom od 24 do 45 cm ili kaširane na kartonu ne debljem od 1 mm. Ukupna dužina sa paspartuom ne sme preći 45 cm. Opštinska uprava UB, (za izložbu), 14210 Ub, Srbija. Informacije: 064-816-06-97 Tomislav Petrović

SEMINAR: ŠVEDSKA FOTOGRAFIJA

E. Koinberg: Projekat Herbarium amoris, od ideje do realizacije. K. Gunnarsson: Švedska fotografija; Mogućnosti i načini obrazovanja fotografa u Švedskoj. Razgovor, razmena iskustava, poželji prezentacija radova domaćih fotografa. 5. 9. 2008, Galerija Prirodnjčkog muzeja, Mali Kalemegdan 5. Kontakti: Prirodnjački muzej – Olja Vasić, 011/34-42-147, e-pošta: oljav@nhmbeo.org.yu; Refoto: Milan Živković, 011/3449641, e-pošta: milan.zivkovic@refoto.co.yu

FRANCUSKA

MEP – MAISON EUROPÉENNE DE LA PHOTOGRAPHIE / 5/7 RUE DE FORCY, PARIZ

18. 6 – 14. 9. Annie Leibovitz, "A Photographer's Life 1990 – 2005".

NEMAČKA

PINAKOTHEK DER MODERNE / BARER STR. 40, MINHEN

18. 7 – 26. 10. "Female Trouble". Na izložbi su predstavljeni radovi najpoznatijih žena fotografa među kojima su: Julia Margaret Cameron, Lady Clementina Hawarden, Claude Cahun, Wanda Wulz, Florence Henri, Diane Arbus, Sophie Calle, Cindy Sherman, Ana Mendieta, Nan Goldin i dr.

VELIKA BRITANIJA

THE PHOTOGRAPHER'S GALLERY / 5 AND 8 GREAT NEWPORT STREET, LONDON

18. 7 – 14. 9. "Fashion in the Mirror". Izloženi su radovi preko dvadeset istaknutih autora modne fotografije kao što su: Richard Avedon, Helmut Newton, Nick Knight, Irving Penn, Mario Testino, William Klein i dr.

THE VICTORIA AND ALBERT MUSEUM / CROMWELL ROAD, SOUTH KENSINGTON, LONDON

1. 7. 2008 – 19. 4. 2009. "A History of Photography Re – hang" i "Libraries of Light: Photographic Books from the V&A Collection". Predstavljene su fotografije i autori koji su obeležili istoriju fotografskog medija kao i fotoknjige uključujući "Olovka prirode" Henrika Talbota koja se smatra prvom i najstarijom knjigom o fotografiji.

AUSTRIJA

BA – CA KUNSTFORUM BANK AUSTRIA / FREYUNG 8, BEČ

11. 9 – 29. 10. "Fotografis". Oko 270 fotografija koje se nalaze u kolekciji austrijske banke, jedne od najboljih kolekcija evropske fotografije. Autori: Henry Foks Talbot, Julia Margaret Cameron, Alfred Stieglitz, Edward Steichen, Paul Strand, Edward Weston, Man Ray, Alexander Rodchenko, László Moholy-Nagy, Wegee, Diane Arbus, Andreas Gursky i dr.

AMERIKA

CATHERINE EDELMAN GALLERY / 300 WEST SUPERIOR, ČIKAGO

5. 9 – 1. 11. Joel Peter Witkin, "Poetic Realism".

THE ART INSTITUTE OF CHICAGO / 111 SOUTH MICHIGAN AVENUE, ČIKAGO

20. 9. 2008 – 4. 1. 2009. "Henri Cartier-Bresson and the Art and Photography of Paris".

HRVATSKA

ETNOGRAFSKI MUZEJ / MAZURANIĆEV TRG 14, ZAGREB

DO 31. 8. Nihad Nino Pušija, "Parno gras/Bijeli komj". Izložba fotografija o životu Roma u Evropi na prelazu dva veka.

GALERIJA "BÄDROV" – FOTO-ART GALE RIJA / TRG ŽRTAVA FAŠIZMA 1, ZAGREB

26. 8 – 6. 9. "Foto Sofa", izložba fotografija grupe autora.

SLOVENIJA

GALERIJA "PHOTON" / POLJANSKA CESTA 1, LJUBLJANA

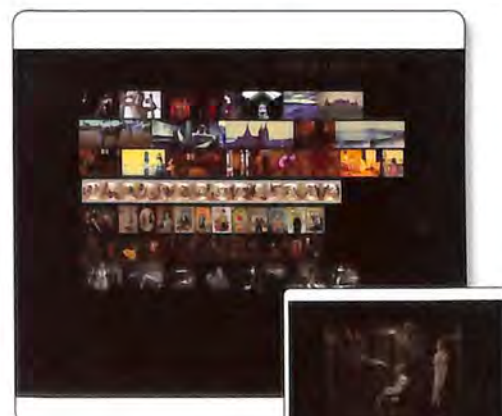
22. 8 – 20. 9. Tomo Brejč, izložba fotografija na kojoj će jedan od najznačajnijih slovenačkih fotografa predstaviti najnoviji ciklus radova.

MALB GALLERY "CANARIJEVIDOM" / UBIČARNAVA 10, LJUBLJANA

17. 9 – 19. 10. Borut Kranjc, izložba fotografija

WEB

PRIPREMILA: ISIDORA BOJOVIĆ

<http://www.erwinolaf.com/>

Fascinantan portretista, modni fotograf, konceptualni umetnik prezentovan je fleš-galerijom ništa manjeg kvaliteta. Svedenim dizajnom prikladno se prati hladna atmosfera u radovima holandskog autora, a dobrom organizacijom omogućuje laku navigaciju. Na sajtu su pregledno, po kategorijama, raspoređeni njegovi radovi, pa možete pogledati Olafove fotografske i video koncepte, publikacije, izložbe i kolekcije, kao i niz dodatnih informacija koje se tiču radne biografije i klijenata.

<http://www.pin-up.com/>

Još jedan izvanredan primer "urednog" sajta. U pitanju je sveobuhvatna ponuda produkcijske i postprodukcije opreme i usluge. Sajt prikazuje niz fascinantnih studijskih prostora, radionice za konstruisanje dekora i scenografije itd. Tu je i galerija retuširanih fotografija i prikaz postprodukcije opreme i radnog prostora. Grafički i stilski ujednačen, jednostavan je za snalaženje, a zavidnim sadržajem biće naročito primamljiv za fotografe iz oblasti mode i reklame.

<http://www.eugeniorecuenco.com/>

Kreativan, maštovit, inovativan. Ovaj španski autor specifičan je po scenama i aranžmanima koji podsećaju na snoviđenje i bajkovite ilustracije. Pri tom, uspeva da inkorporira svoj stil u komercijalne editorijale i modne koncepte, što ga izdvaja iz mora reklamnih fotografa. Njegovi radovi ostavljaju utisak filmskog kadra, a tajne svoje raskošne produkcije velikodušno deli s posetiocima sajta u kratkim "making-of" video-zapisima. Sám sajt je vrlo (možda i previše?) jednostavno rešen. Zamerka je to što su fotografije i editorijali pomalo nespretno nizani jedni za drugima, pod prostim nazivom "images", bez ikakvih individualnih naslova, te, nažalost, ostajemo bez informacija o temi. Ipak, impresivna kolekcija zanimljivih radova bez sumnje nadoknađuje sve nedostatke u koncepciji sajta.

<http://www.thefstopmag.com/>

"The F Stop" je on-lajn magazin koji diskutuje o tehnikama i načinima organizovanja foto-snimanja. Glavna zanimljivost jesu tehničke skice rasporeda rasvete, čime se demistifikuju i razjašnjavaju produkcijske zagonetke. Grafičko rešenje sajta je, može se reći, tipično za on-lajn magazin, pa nam uz glavni tekst-blok ažurno nudi i niz korisnih linkova u vezi s aktuelnom temom na stranici.

KNJIGE

PRIPREMILA: JELENA MATIĆ

Ute Grosenick, Thomas Seeling (ed.)

FOTO-UMETNOST: NOVA SVETSKA FOTOGRAFIJA

(Foto Art: The New World of Photography)

/izdavač: THAMES & HUDSON, LONDON, 2008. /jezik: ENGLESKI. /format: 20.6 X 26.4 CM, 520 STRANA, 596 KOLOR-FOTOGRAFIJA I 122 CRNO-BELE FOTOGRAFIJE. /povez: MEK. /cena: 3.201 DINAR. /mesto prodaje: KNJIŽARA "MAMUT".

Kako bi zainteresovanima na najbolji mogući način pružila uvid u aktuelna dešavanja i upoznala ih s protagonistima internacionalne fotografsko-umetničke scene, umetnica i kustos Ute Grosenick, u saradnji sa slobodnim kustosom Tomasom Silingom i grupom autora, predstavila je 120 umetnika XXI veka. Knjiga je koncipirana kao i slična izdanja drugih izdavača. Pored uvodnog teksta o savremenim tendencijama u fotografiji, svakom od predstavljenih umetnika posvećene su četiri strane, na kojima je tekst o datom fotografu i nekoliko njegovih najpoznatijih ostvarenja.

Wim Wenders

SLIKE S POVRŠINE ZEMLJE

(Pictures From The Surface of the Earth)

/izdavač: HAUS PUBLISHING, 2007. /jezik: ENGLESKI. /format: 20.6 X 21 CM, 136 STRANA, 56 KOLOR-FOTOGRAFIJA. /povez: MEK. /cena: 1.644 DINARA. /mesto prodaje: KNJIŽARA "PLATO XL".

Jedan od najznačajnijih nemačkih i svetskih reditelja Wim Wenders pre dve godine bio je gost FEST-a. U okviru pratećeg programa festivala priređena je izložba na kojoj su bile predstavljene kolor-fotografije velikog formata, nastale u gradiću Bjut u Montani, iz ciklusa "Slike s površine zemlje". Od 1983. godine, kada je počeo da se bavi fotografijom, Wenders uglavnom snima pejzaže, napuštene prazne ili poluprazne eksterijere i enterijere. Njegove fotografije su priče o putovanjima, usamljenosti, davno nestalim mestima i ljudima kojima su u njima boravili. Pored radova koje su Beograđani imali priliku da vide u uvodnih tekstova Vima Wendersa i Petera Klauša Šustera (Peter Klaus Schuster), u knjizi kataloškog tipa nalazi se drugi deo ciklusa, koji obuhvata scene snimljene tokom 2000. i 2001. godine u Japanu, Engleskoj, Nemačkoj, Australiji itd.

Edvard Veston, Gilles Mora (ed.)

FORME STRASTI – STRAST ZA FORMAMA

(Edward Weston: Forms of Passion – Passion of Forms)

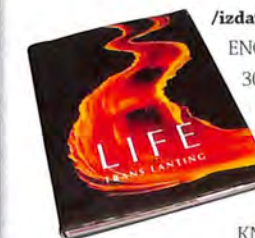
/izdavač: THAMES & HUDSON, LONDON, 1995. /jezik: ENGLESKI. /format: 24 X 30.5 CM, 368 STRANA, 320 CRNO-BELIH FOTOGRAFIJA. /povez: TVRDS SA ZAŠTITNIM OMOTAČEM. /cena: 6.480 DINARA. /mesto prodaje: KNJIŽARA "THE ENGLISH BOOK".

Nakon Tašenovih (Taschen) i Fejdonovih (Phaidon) monografija koje smo predstavili u nekim od prethodnih brojeva, na našem tržištu pojavila se, slobodno možemo reći, jedna od najbolje urađenih monografija Edvarda Vestona. S ciljem da naprave knjigu koja će odudarati od većine izdanja ovog tipa, tim istaknutih saradnika i autora pratećih eseja (John Hill, Trudy Wilner Stack, Theodore E. Stebbins Jr.) na čelu s urednicima, koristili su građu iz Vestonovog arhiva i bostonskog Muzeja primenjenih umetnosti. Podeljena na pet ključnih poglavlja (1911 – 1923 Before Mexico: Early Photographs; 1923 – 1926 In Mexico: Testing Grand; 1927 – 1937 An Appetite for Thing Itself; 1937 – 1939 The Guggenheim years; 1939 – 1948 The Final Years), odličnim odabirom kvalitetno reprodukovanih fotografija, kao i tekstovima analitičkog tipa, knjiga će zadovoljiti, kako ljubitelje Edvarda Vestona i američkog modernizma, tako i fotografe, istoričare umetnosti i fotografije.

Frans Lanting

ŽIVOT – PUTOVANJE KROZ VREME

(LIFE – A Journey Through Time)

/izdavač: TASCHEN, 2006. /jezik: ENGLESKI. /format: 29.7 X 36.8 CM, 304 STRANE, PREKO 300 KOLOR-FOTOGRAFIJA. /povez: TVRDS SA ZAŠTITNIM OMOTAČEM. /cena: 3.840 DINARA. /mesto prodaje: KNJIŽARA "MAMUT".

Urađena u formi portfolija, ovo je treća knjiga Fransa Lantiga, jednog od vodećih svetskih fotografa životinjskog i biljnog sveta divljine i autora poznatih fotomonografija "Oči u Oči" ("Eye to Eye") i "Džungla" ("Jungle"). Kao i prehodno, i ovo izdanje realizovano je u saradnji s Kristinom Ekstrom (Cristine Eckstrom), autorom uvodnog teksta i nekadašnjom saradnicom časopisa Nacionalna geografija. U knjizi je predstavljeno oko dvanaest ciklusa fotografija prirodnih lepota, svakidašnjeg života malih i velikih stvorenja, nastalih tokom 2000. godine prilikom Lantigovog istraživačkog putovanja po svetu.

Endi Anderson, Stiv Džonson

PHOTOSHOP CS3 NA DLANU

/izdavač: KOMPIJUTER BIBLIOTEKA / SVETLOST, BEOGRAD / ČAČAK, 2007. /jezik: SRPSKI. /format: 15 X 24 CM, 569 STRANA, NEKOLIKO DESETINA KOLOR-ILUSTRACIJA. /povez: MEK. /cena: 1.674 DINARA. /mesto prodaje: KNJIŽARA "PLATO XL".

Pod sloganom "Za one koji bi radije voleli da im bude pokazano nego rečeno kako" Endi Anderson i Stiv Džonson pokušali su da grafičkim dizajnerima, fotografima i svim zainteresovanima pruže što potpuniji uvid u rad Photoshopom. Iako su ilustracije mogle da budu bolje reprodukovane, dvadeset i jedno poglavlje pisano lako čitljivim jezikom obuhvata gotovo sve što vam je neophodno da biste savladali Photoshop tehniku (od digitalnog retuširanja, preko uveličavanja, maski, veb-animacije, spajanja, slojeva, zamenja boja, do manipulisanja slikama s filterima, upravljanja bojom s monitora za štampu ili zajedničkog rada sa drugim Adobe programima). Posebnu zanimljivost predstavlja poslednji deo pod nazivom "Radionice", u kome se nalazi nekoliko odličnih vežbi za proveru i utvrđivanje znanja.

William A. Ewing (ed.)

VEK TELA – 100 FOTOGRAFIJA 1900 – 2000.

(The Century of the Body – 100 Photoworks 1900 – 2000)

/izdavač: THAMES & HUDSON, LONDON, 2000. /jezik: ENGLESKI. /format: 22.4 X 28.5 CM, 232 STRANE, 121 CRNO-BELA I 36 KOLOR-FOTOGRAFIJA PREKO CELE STRANE. /povez: TVRDS SA ZAŠTITNIM OMOTAČEM. /cena: 2.693 DINARA. /mesto prodaje: KNJIŽARA "THE ENGLISH BOOK".

Telo, jedan od najstarijih i najomiljenijih fotografskih motiva tokom XX veka, prošlo je kroz različite transformacije. Paralelno s protagonistima vodećih pokreta u umetnosti i fotografiji XX veka, nauka je za određene potrebe pravila svoje slike tela. Posvećujući podjednaku pažnju tretmanu tela u okviru umetničke fotografije, ali i u medicini ili etnologiji, Viljem Iving, direktor prestižnog Muzeja za fotografiju (Musée de l'Élysée) u Lozani, pokušao je, i u tome upeo, da pruži zanimljiv uvid u istoriju ovog tipa fotografije. Pored uvodnog eseja, svaka od prezentovanih fotografija, koje su deo zbirke lozanskog muzeja, praćena je kracim tekstom.

Objektivi po meri

Nekada su se fotoaparati kupovali s fiksnim, tzv. "normalnim" objektivom i s tim objektivom fotoaparati bivalo je i "penzionisan". Zatim se pojavio fotoaparati Leica, koji je imao izmenjive objektivne. Na žalost, bili su preskupi i pristupačni samo malobrojnim pa je većina Leica fotoaparata počinjala i završavala život s onim "normalnim" objektivom. Danas je posedovanje kućišta fotoaparata i više objektivu sasvim normalna stvar, i čak je retkost naći ozbiljnog fotografa koji ima samo jedan objektiv

SVETISLAV V. DRAGOVIĆ

Već kasnije generacije analognih SLR fotoaparata lagano su svoje "normalne" objektivne zamenjivale zum objektivima prvo sa "stidljivim" opsegom 35-70 mm, sve dok proizvođači nisu postali toliko "drski" da sada imamo objektivne odličnog kvaliteta (i dosta visoke cene) s velikim opsegom žižnih daljina, sa svim mogućim trikovima i modulima, koji su se odavno "uglavili" na mesto naših "normalnih" objektivu. Prvi analogni fotoaparati s autofokusom imali su vrlo dinamičan razvoj koji je s pojavom digitalnih SLR fotoaparata postao još izraženiji. Naši lepi i skupi fotoaparati vrlo brzo stare i odlaze u penziju, ne zato što više ne mogu da funkcionišu, nego zbog pojave savremenijih modela fotoaparata koji imaju sve bolje tehničke karakteristike. Imajući u vidu sve brži razvoj digitalne fotografije, jedan komentator izjavio je da će kroz desetak godina vaš lep,

fantastičan D-SLR fotoaparati biti dobar samo kao pritiskač papira na stolu, dok će objektivne koje sada pribavite biti sasvim lepo upotrebljivi. Prema tome, objektivne koje smo nekada nabavili, srećom, ne podležu ovom procesu starenja. Objektivne koje smo kupili pre više godina, montirani na kućište najnovijeg datuma, još uvek pružaju dobre usluge korisnicima. Setite se vašeg omiljenog fotoaparata od pre više godina i možete se složiti sa mnom. Dok je kućište starog fotoaparata još jedva moguće koristiti, moderna kućišta dobro se kombinuju s objektivima koji su krasili njihove prethodnike. Mi smo već sada u periodu u kome je dobar objektiv dugoročna investicija, a kućište fotoaparata je "potrošna roba", iako to zvuči pomalo čudno. Moram da priznam da se i objektivne razvijaju, ali svakako ne toliko dinamično kao fotoaparati. Sigurno je da je jedan moderan objektiv bolji nego sličan objektiv od ranije, ali je taj razvoj sporiji i razlike od starijih do novijih nisu velike.

KAKO IZABRATI

Prilikom nabavke objektivu treba imati u vidu različite kriterijume. Na prvom mestu jeste optički kvalitet objektivu – još nisam video fotografa koji bi se zadovoljio objektivom mizernih optičkih karakteristika. Svi traže objektivne koji crtaju oštro i srećom po nas, industrija nam ih i pruža. Nekada skoro nemogući zadaci – pravljenje objektivu s asferičnim površinama, sa staklom vrlo niske disperzije a velikog koeficijenta lomljenja svetla – sada su industrijski sasvim izvodljivi i ovakve objektivne možete nabaviti po pristupačnim cenama. Na drugom mestu treba obratiti pažnju na mehaničke karakteristike objektivu, tj. na materijal od kojeg je objektiv napravljen. Jeftiniji objektivni

Mikro Nikkor 55 mm, na međuprstenovima, rasveta dva Nikon SBR 200 makro blica. Fotografija: M. Živković

možu čak da imaju i sočiva od plastike, koja se dobijaju livenjem a ne brušenjem. Mogu da imaju hibridna sočiva u sebi, tj. osnovno sočivo od stakla na koje je nanet jedan sloj ili više asferičnih slojeva od plastike. Cev (tubus) objektivu, navojnice kojima se uoštrava mogu da budu od nekog metala ili pak od plastike. Kad kažem "plastike", mislim na specijalnu plastiku s dobrim mehaničkim karakteristikama.

Treći kriterijum odnosi se na konstrukciju blende. Ima li pet listića ili deset. Ako ih je pet, onda "bokeh" tog objektivu ne mora da bude lep, jer relativni otvor nije dovoljno kružnog oblika. Ako ih je deset, onda objektiv obično ima dobar "bokeh", o čemu smo pisali u broju 46.

Na četvrtom mestu su svetlosna jačina i raspored svetlosne jačine duž opsega zuma. Ako želite objektiv velikog otvora (to je sada 1:2,8), koji je konstantan duž celog opsega žižnih daljina, budite spremni da platite visoku cenu i da nosite veliku težinu. Ako možete da se zadovoljite time da otvor objektivu na kraćoj žižnoj daljini bude velik, a na najdužoj mali, onda ćete i manje platiti i manje nositi. Treba li vam zaista velik otvor? Ako pretežno snimate sport, pravite pozorišne ili noćne snimke, veliki otvor je potreban. Ako možete da koristite stativ onda kada je neophodno, veliki otvor nije potreban. Obično su objektivni velikog otvora savršeno korigovani, imaju lep "bokeh" i visoku cenu. U pogledu oštine slike, brojni autori smatraju da skoro nema razlike od onih jeftinijih.

Objektiv ima najbolje karakteristike oko dva otvora blende od najvećeg, znači od otvora 2,8 treba birati blendu 5,6. Kod manje jakih objektivu to je blenda 8. Zbog pojave difrakcije, o kojoj smo već pisali, nije poželjno zatvarati objektiv više od toga. Ako vam treba velika dubinska oština neophodna vam je blenda 11 i više, čak i po cenu da ukupna oština nešto opada u odnosu na optimalnu. Za posebnu vrstu snimanja, a najviše se to odnosi na portrete i aktove, gde maksimalna oština nije vrlina, može se koristiti najveći otvor blende bez problema. Kao i uvek, i ovo pravilo ima izuzetke.

Važi li ovde pravilo: ako želite dobru fotografiju, morate kupiti skup objektiv? Začudićete se kada kažem da ne važi. Jeftini objektivni kao što su osnovni zumovi na jeftinijim D-SLR fotoaparati, koji imaju, na primer, 18-55 mm opseg zuma, imaju zaista odlične osobine. Ako je cilj oštra fotografija, onda vas uveravam da taj osnovni i jeftin objektiv obično daje vrlo oštre i dobre fotografije. Zašto onda kupovati skupe objektivne? U slučaju da vam često treba veliki otvor blende. Takvi objektivni već spadaju u

Leptir u letu. Nikon D3 i refraktorski (ogledalni) objektiv Nikkor 500 mm. Fotografija: M. Živković

skuplju kategoriju. Zatim, ako je reč o profesionalnom snimanju, kada se objektiv mnogo koristi, potrebno je imati objektiv napravljen od materijala koji se ne haba brzo i koji je moguće obraditi u uskim tolerancijama koje se zahtevaju radi preciznosti. Blenda skupljih objektivu ima više lamela, pa ti objektivni imaju jako lep "bokeh". Pored više cene, ti objektivni obično imaju znatno veću masu pa su nezgrapni za nošenje i putovanje. Ja imam svetlosno jak zum 80-200 mm, f/2,8, ali njega retko nosim na snimanje i putovanje, jer je isuviše težak. Pored standardnog zum objektivu, uglavnom nosim i tele-zum 70-300 mm, f/4-5,6 koji se prodavao po dosta niskoj ceni. Od plastike je i nosi oznaku porekla "Made in China", što je dovoljno da mnoge odvrti od takvog proizvoda. Međutim, moje iskustvo s tim objektivom bilo je odlično. Neke od fotografije koje sam napravio njime ne bi se postidele ni od fotografije snimljenih sa svetlosno jakim i skupim Nikkorom. Kakav zaključak da izvedemo? Ako vam treba objektiv koji ćete koristiti dugo, koji će da "menja partnere", tj. da ide sa jednog na sledeće kućište fotoaparata, dobro je potrošiti

malo više para i kupiti skuplji objektiv. Pored odličnih optičkih osobina, takav objektiv je i mehanički otporan na habanje i kvarove.

KAKO SE ODLUČITI ZA NEKI OBJEKTIV?

Tu nam dosta pomažu foto-publikacije, bilo u časopisu ili knjizi, bilo na Internetu. Za čitanje našeg časopisa ne treba vam znanje stranog jezika, ali skoro svi članci na Internetu zahtevaju, na prvom mestu, znanje engleskog jezika, zatim nemačkog, francuskog... Objavljuju se testovi, daju se svi mogući podaci od kojih je sada usvojen, kao merodavan, podatak o MT funkciji. Mnogo bi nam mesta oduzelo njeno opisivanje, ali nije daleko od istine ako se kaže da je MTF merilo za oštrinu objektivu, tj. za njegovu moć razlaganja. Autoriteti u fotografiji kažu da prilikom čitanja dijagrama treba gledati MTF za 20 linija po milimetru. Radi olakšice ocene objektivu, pojedini časopisi (uključujući i Refoto) daju ukupnu ocenu u formi oznaka, zvezdica ili reference za format koji se može napraviti u zadovoljavajućem kvalitetu slike.

Lisica je snimljena s objektivom Nikkor 70-300 mm, f/4-5,6, koji nosi oznaku "Made in China". Fotografija: S. Dragović

Digital Photography Review (www.dpreview.com) odskora je počeo da testira objektivne na vrlo kompletan način – po mom mišljenju to bi bio najbolji način za testiranje, jer su uveli Nyquist granicu. Samo dve reči o tome: Nyquist je umro pre nego što se pojavila digitalna fotografija. Bio je Amerikanac švedskog porekla i njegova teorija koristi se za označavanje do koje mere očitavanje oštine ima smisla. Narodski rečeno, ako koristite film koji razlaže toliko i toliko, šta će vam objektiv koji razlaže više od toga. Ako uzmete visokoosetljiv film manje moći razlaganja, ni najbolji objektiv vam ne može dati više nego što on pruža. Zato su se ranije za testove objektiv koristili super sitnozrnati filmovi. Francuski časopis *Chasseur d'Images* već duže testira objektivne na određenom digitalnom kućištu a ne same za sebe, što ima puno smisla u svetlu gore rečenog. Još jedan sajt koji ima odlične testove objektiv jeste nemački sajt PhotoZone: (www.photozone.de), ali su svi ti testovi na engleskom jeziku, a ne na nemačkom! Foto-kritičar Ken Rokvel (Ken Rockwell) daje opisne definicije kvaliteta objektiv i one su vrlo korisne (njega možete pronaći preko pretraživača Google).

ŠTA MOŽETE DA SAZNATE IZ TESTOVA?

Ako se testovi čitaju bez razumevanja, ne saznajete ništa! Veliki fotograf Ajzenšted (Eisenstaedt) nije uopšte davao nikakvu vrednost testovima, orijentisao se samo i isključivo na svoje iskustvo. Dva čuvena objektiv iz prošlosti, koje su veoma mnogo koristili profesionalci i kleli se u njih, a to su Voigtlander Heliar i Schneider Xenotar, ne bi se dobro pokazali na sadašnjim testovima. Testove objektiv treba pročitati i koncentrisati se na one osobine koje su bitne za vaš način snimanja. Ako snimate spoljnu i unutrašnju arhitekturu, distorzija vam je od velikog značaja; ako su vam predmeti snimanja portreti i aktovi, distorzija vam ništa ne znači. Opet, u arhitekturi "bokeh" nije nikakva vrednost, dok kod portreta, aktova, makrofotografije, kod kojih se barata i s oštrinom i s neoštrinom, on je značajan.

KAKO TREBA DA SE ISPITUJU OBJEKTIVI?

Neko uzme da snima novine, neke crno-bele tekstove ili crteže s određene daljine, neko pokušava da snima one predmete koji mu najčešće dolaze

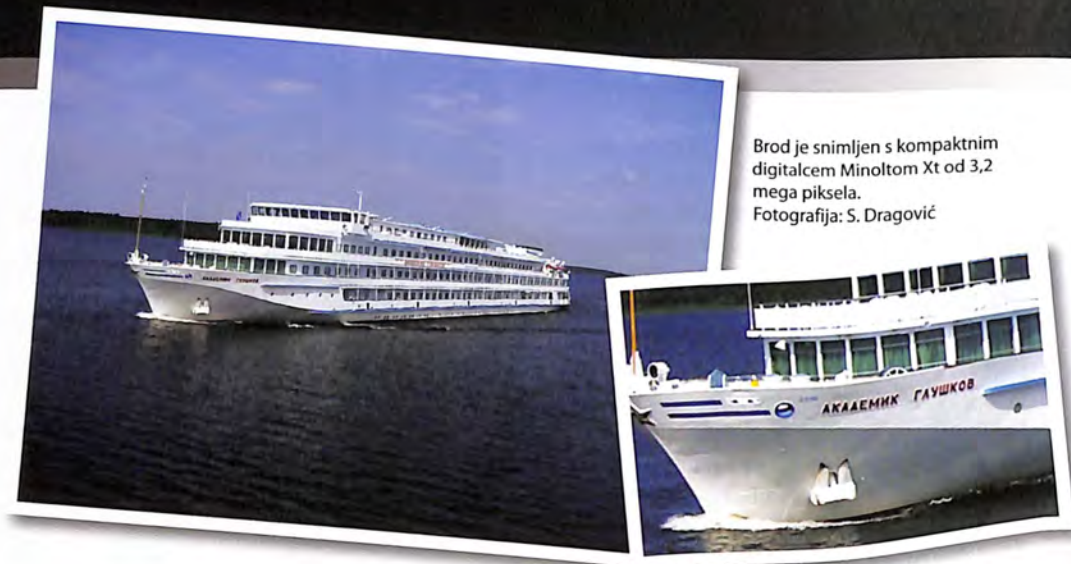

Seoski prizor snimljen objektivom Sigma 12-24 mm na 12 mm, Nikon D3. Fotografija: M. Živković

pred fotoaparatom. Iako se verovatno 99 odsto snimaka u praksi pravi bez stativa, za dobijanje neke merodavne ideje o kvalitetu objektiv mora da se uzme stativ. Čak i na onim snimcima iz ruke, na kojima se ne vidi da je fotoaparatom tokom ekspozicije pomeren, to pomeranje može da bude dovoljno da uništi moć razlaganja objektiv – to znači da, na primer, umesto 200 linija po milimetru dobijete 100. Vi možete s fotografijama da radite šta želite, čak iako su pomaknute, ali NE MOŽETE da izvlačite zaključak da li je jedan objektiv bolji od drugog ako su probni snimci napravljeni iz ruke, bez obzira na to koliko je kratka bila ekspozicija.

Prilikom izbora objektiv ulogu igra njegova ukupna masa i njen raspored. Ne leži svaki objektiv u ruci kako vama najbolje odgovara. Mnogim profesionalcima važno je da se svi objektiv koji koriste okreću na istu stranu prilikom zumiranja ili uoštavanja. Takođe, objektiv može imati kontrolu vibracija (IS, VR ili sl.). To je lepa osobina, koja može da

bude korisna, ali nije neophodna. Još jedna primedba: često se vidi kako fotograf, iz predostrožnosti, drži na objektivu UV filter. Jasno je da će time da zaštiti objektiv od uticaja sredine, ponajviše prašine. Takav filter, međutim, dodaje još dve površine staklo-vazduh vašem optičkom sistemu, u kom već ima mnogo takvih površina. Zum objektiv danas imaju po 16 do 18 elemenata. Zašto dodavati još te dve nepotrebne površine? Dobra zaštita objektiv je već njegovo senilo (Sonnenblende ili Lens shade). Ako se objektiv ne koristi, treba staviti poklopac na njega. Samo u situaciji kada se snima na pesku i vetru ili na vodi uz prisustvo vetra, mislim da je dobro držati zaštitni filter. U svim drugim situacijama držite senilo i poklopac pri ruci i snimajte "golim" objektivom. Kompaktni fotoaparati uglavnom imaju dobre objektivne, jer ako ih nemaju, ceo fotoaparatom ne vredi, budući da se objektiv ne skida i ne menja. S obzirom na velike serije, svi proizvođači trude se da te objektivne dobro konstruišu i ne sećam se da sam video mali digitalac s lošim objektivom. Ako vas želja vuče da vidite koliko je dobar taj objektiv, odnosno koliko je dobra kombinacija fotoaparatom i objektiv, onda stavite fotoaparatom na neki stativ, ne mora da bude velik, i okidajte samookidačem. Vojnici znaju da se s težom puškom bolje cilja i pogađa, tako se i s težim fotoaparatom, paradoksalno, lakše fotografiše. Mali fotoaparatom lako se pomeri pri snimanju, pa bih tu naročito podvukao da treba koristiti stativ u svim situacijama kada je duže vreme ekspozicije. Ti stativi su lagani, ne opterećuju "ni džep ni budžet" – lako se nose i jeftini su. Iznenađićete se koliko će vaše fotografije dobiti na kvalitetu. Ima ljudi koji broje megapiksle ili linije po milimetru, a ako ih pitate da li imaju stativ, odgovor je negativan. Njihov sud ni o pikselima ni o objektivu nije merodavan, nemojte da spadate u tu kategoriju.

Brod je snimljen s kompaktnim digitalcem Minoltom Xt od 3,2 mega piksela. Fotografija: S. Dragović

ČASOPIS O TURIZMU I PUTOVANJIMA

Travel

MAGAZINE

BY DUKE & PETERSON

Ukoliko sebe smatrate svetskim putnikom ili to želite da postanete, Travel Magazine je pravi časopis za Vas... Svakog prvog u mesecu na kioscima! Predstavljamo destinacije širom sveta, najpoznatije hotele i aviokompanije, dajemo vam ideje za putovanja, savete, zanimljivosti, najaktuelnije vesti iz svetske travel industrije... I stvarno, još mnogo toga!

Već 8 godina sa vama Jedanput mesečno, pre i posle putovanja!

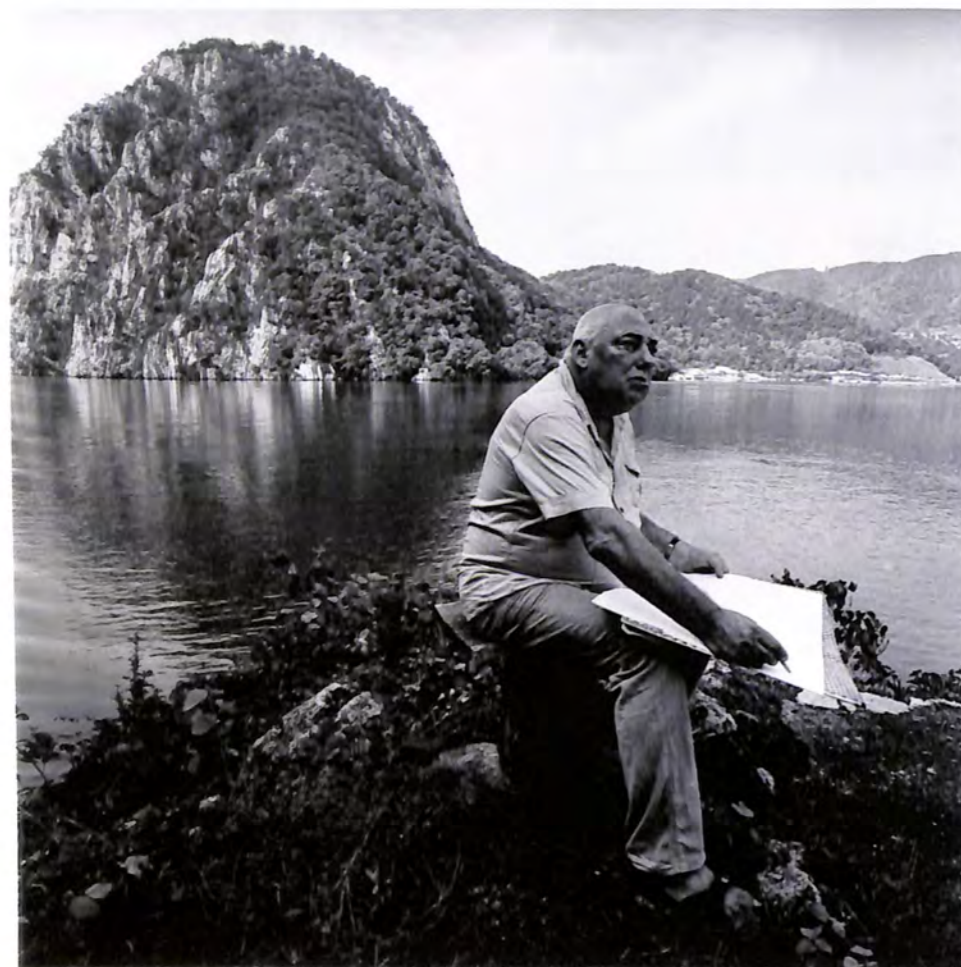
Izložba fotografija Mitra Trnića, vanrednog profesora na Ateljeu za fotografiju na Fakultetu za primenjenu umetnost, održala se, tokom jula i avgusta, u prodajnoj galeriji "Beograd"

Istraživači

MITAR TRINIĆ

© MITAR TRINIĆ, "ISTRAŽIVAČI", MIODRAG ROGIĆ, 2008

© MITAR TRNINIĆ, "ISTRAŽIVAČI", RADISAV TRKULJA, 2008

Naziv izložbe "Istraživači" ilustruje i konceptijski pristup fotografiji Mitra Trninića, koji već decenijama crno-belom dokumentarnom fotografijom istražuje "istraživače", ljude-umetnike poput njega samog koje je simbolično povezoao praistorijskom skulpturom "Danubius" pronađenom u Lepenskom viru. "Danubius", je čovek riba, skulptura isklesana iz ogromnog oblutka koju je Mitar Trninić snimio u vodama Dunava gde je i pronađena i uvrstio je u

svoju izložbu kao nit-vodilju. Kroz tu fotografiju simbolično je želeo da saopšti dilemu "istraživača": izaći iz vode i sukobiti se s problemima koje život nosi ili vratiti se u dubine mira i svojevrstne duhovne čistoće. "Istraživači", prirodno, prihvataju taj izazov delom zbog profesije (umetnici), a delom zbog svog životnog opredeljenja koje ih definiše kao istraživače "čistog" – duha, prostora, ideje... Sve su to ljudi svesni sebe i odgovornosti za sopstveni život i njegov suštinski smisao.

Većina njih su grafičari, što je vrlo važno, jer je to, pored filma, jedina oblast umetnosti koja se zasniva na predlošku (negativu) koji se obradom transformiše u završno delo (pozitiv), koje može biti bezbroj puta umnožavano. Paralela s fotografijom je jasna, a odluka da fotografiše grafičare a ne fotografe bila je vrlo mudra jer je tako nastao odstup, određena doza objektivnosti neophodna za jasno sagledavanje same ideje.

Vratimo se za čas na "Danubius". To je simbol ljudskog duha željnog istraživanja i samootkrivanja. Mnogi će reći, pa takvi su svi umetnici, po diktatu, po rođenju... da, možda, ali fotograf i, fotografija uopšte, pokreću još i pitanje dualizma i istražuju put od prvog, originalnog, "čistog" viđenja koje se jedino nalazi na latentnoj slici koju nosi nerazvijen, ali eksponiran film, i konačnog produkta – fotografije ili printa koji prolazeći kroz neizbežnu fazu manipulacije (razvijanje, povećavanje, štampanje...) postaju lična interpretacija viđenog. U tom delu segment ličnog postaje dominantan, a to je upravo i trenutak interesantan za posmatranje, istraživanje... za fotografisanje.

© MITAR TRNINIĆ, "DANUBIUS", LEPENSKI VIR, 1994

Snimiti dobar portret nije jednostavno ali, kako kaže Mitar Trninić, svaki istraživački pristup nekoj temi, svojevrstan je portret. Tako on deli svoje fotografije u tri faze portreta: portret "istraživača", portret pozorišne predstave namenski raden za propagandu i portret pejzaža koji je rezultat istraživanja dunavskog ostrva. Zajedničko svim ovim serijama jeste to što potpadaju pod domen subjektivne dokumentarne fotografije – pojma koji je malo poznat kod nas, ali skoro do savršenstva razvijen na Akademiji za film

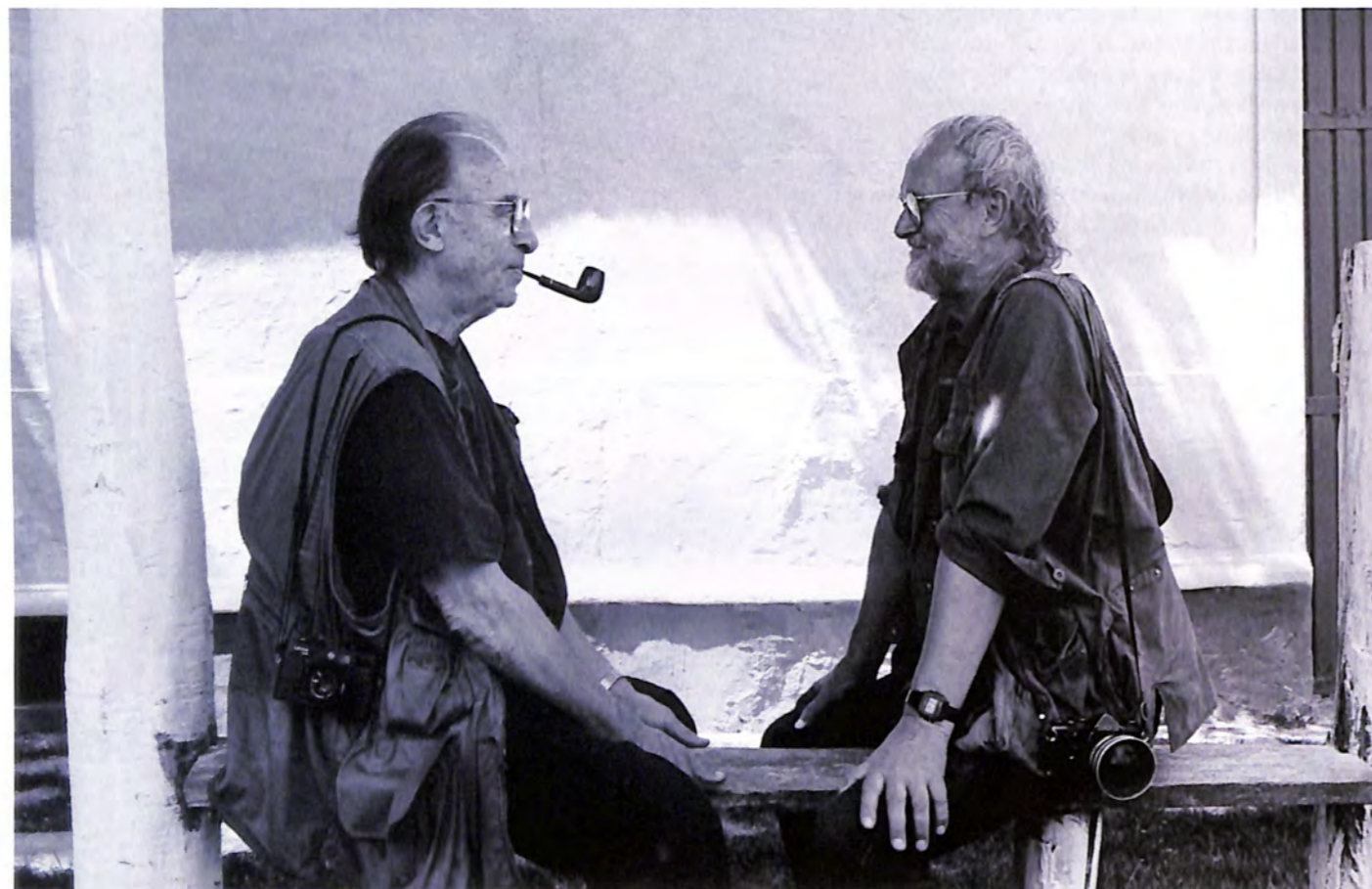
© MITAR TRNINIĆ, CIKLUS: "KRČEDINSKA ADA", 2000

© MITAR TRNINIĆ, CIKLUS: "KRČEDINSKA ADA", 2000

i televiziju – FAMU u Pragu, koju je Mitar Trninić završio 1975. godine. Suština subjektivnog dokumenta jeste u njegovoj režiranosti. On ima sve principe klasične dokumentarne fotografije, ali svi elementi direktno su ili indirektno izrežirani, bilo organizovanjem svih elemenata unutar kadra, bilo "izvlačenjem" samo pojedinih elemenata neke situacije putem precizno određene kompozicije. To znači da u subjektivnom dokumentu ne mora da bude ključna neka radnja, događaj... već možda samo atmosfera, pozadina (prethodnica) nekog događaja ili situacije. Upravo zbog toga najčešće govorimo o serijama fotografija

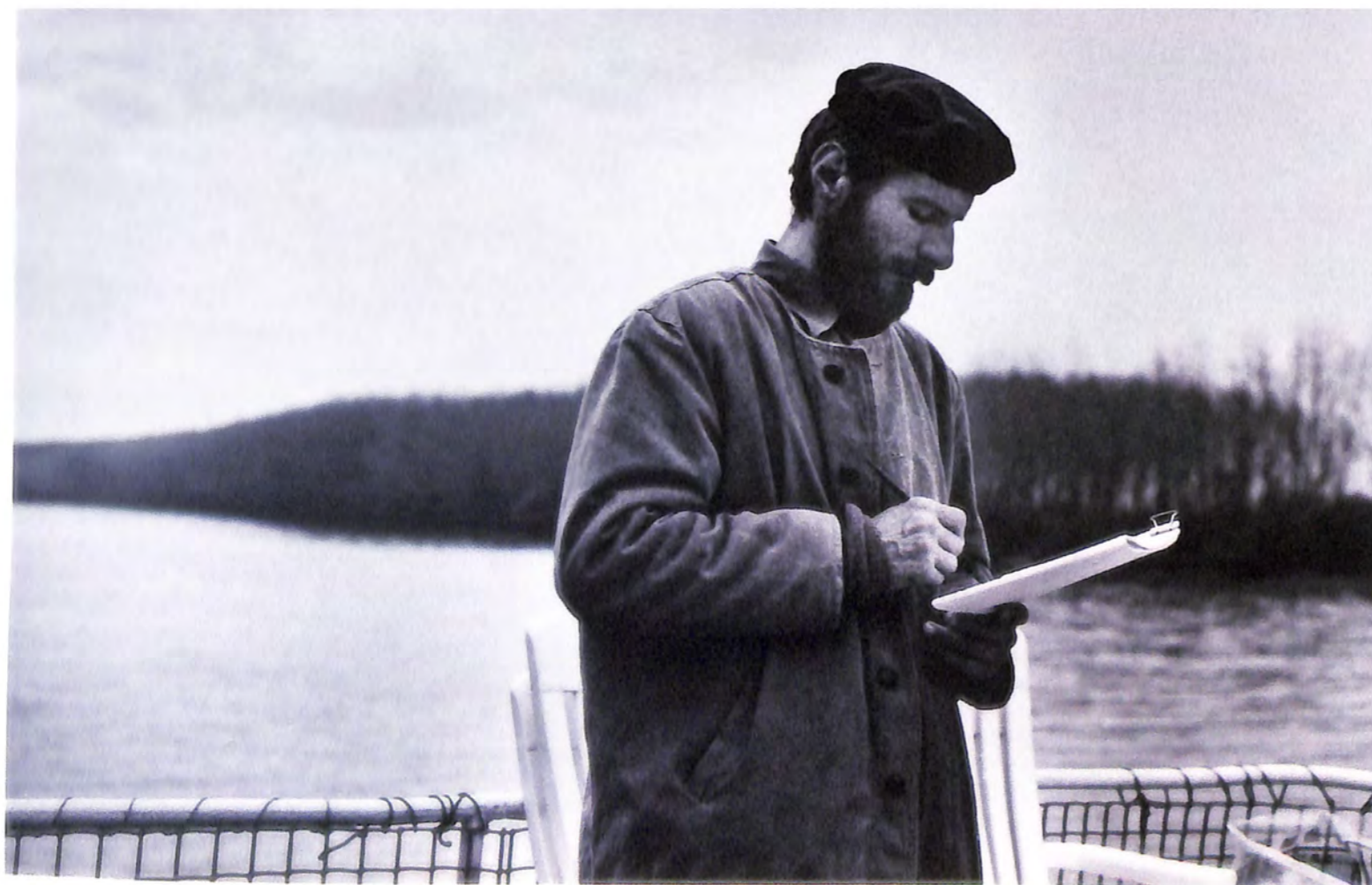
koje tako poredane u nizu (esej, knjiga) kreiraju priču koja će nadživeti i vreme i sâm događaj. Taj princip režije Mitar Trninić primenio je i na portretima "Istraživača" tačno određenim mestom i vremenom snimanja, koje je svakako i isključivo bilo u funkciji dramaturgije portreta. Tako je Stjepan Fileki, koji je predavao "Pismo" na FPU (Fakultet primenjenih umetnosti), fotografisan nasuprot masivnog kalemegdanskog zida koji, ovako konfrontiran krhkoj građi, vrlo dobro ilustruje njegovu posvećenost istraživanju pisma i, pre svega, "odbrani" ćirilice od latinice.

© MITAR TRINIĆ, "ISTRAŽIVAČI", TOMISLAV PETERNEK I JOSEF KOUDELKA, 2000

© MITAR TRINIĆ, JUGOSLOVENSKO DRAMSKO POZORIŠTE, "PER GINT"; VLADICA MILOSAVLJEVIĆ, BRANISLAV LEČIĆ

© MITAR TRINIĆ, "ISTRAŽIVAČI", RADOVOJ DRAGIN, 1997

© MITAR TRINIĆ, JUGOSLOVENSKO DRAMSKO POZORIŠTE, "PUTUJUĆE POZORIŠTE SOPALOVIC"; JASMINKA RANKOVIĆ, GOJKO ŠANTIĆ

Zid kalemegdanske tvrđave simboliše napad, a Stjepan Fileki odbranu. U pozadini je i mali otvor (kapija) koji daje nadu da su ideja i napor ostvari- vi. Izražena dramatičnost fotografije i vrlo jasna upotreba estetskih elemenata kao što su dijagonale i kontrast, ne ostavljaju prostora gledaocu da fotografiju vidi na drugi način, već samo onako kako je data.

Portret grafičara Velizara Krstića simboliše princip grafike i fotografije: predložak – otisak, tj. negativ – pozitiv. Igra planova ovde je ključna jer nas podseća da original mora biti okrenut (kao u ogledalu) da bi dao "ispravan" pozitiv. Paradoksalno, realnost mora biti "izvrnuta" da bi se dobila reprezentacija te iste realnosti, ali na taj način smo sigurni, tj. znamo šta je levo a šta desno, šta gore a šta dole. Zanimljivo je da kod digitalne fotografije to ne postoji i ako ne postoji neki "reper", svima dobro poznat, koji će odrediti pravac gledanja, ne možemo sa sigurnošću da tvrdimo da ispravno gledamo. Ako pođemo od teorije da je viđeno verovanje digitalna fotografija ozbiljno narušava našu sigurnost gledanja jer, kao prvo, ne postoji latentna slika, jer je ona praktično virtuelna, dakle nepostojeća. Kao drugo, samim činom "otvaranja" i gledanja fotografija u računaru ona više nije "čista" jer je svaka manipulacija moguća. To nepostojanje originala stavlja pod znak pitanja tačnost gledanja. "Vernost" prikaza isključivo je ostavljena autoru na savest!

© MITAR TRINIĆ, "ISTRAŽIVAČI", BRANKO RAKOVIĆ, 2008

© MITAR TRINIĆ, "ISTRAŽIVAČI", STJEPAN FILEKI, 2006

© MITAR TRINIĆ, "ISTRAŽIVAČI", VELIZAR KRSTIĆ, 1999

Sve fotografije s izložbe snimljene su srednjeformatnim fotoaparatom Hasselblad 500C, objektivom Distagon 40 mm, f/4,5 na crno-belom filmu Ilford FP4 ISO 125. Blenda je uglavnom bila maksimalno zatvorena, dok je ekspozicija u nekim slučajevima bila i 1 s

Mitar Trninić smatra da je za njegov rad ključan princip dokumentarne i kreativne fotografije i njihovo međusobno preplitanje. U zavisnosti od namene fotografije on određuje stepen njihovog prožimanja. U svojoj suštini, svaka fotografija je dokumentarna, ali onog momenta kada autor usmerava gledaoca šta da gleda, ona prelazi u tzv. emotivni, tj. kreativni princip. Svakako, tu se skriva i suštinska uloga fotografa, kao stvaraoca, a ne "beležnika", tu je i "posađeno" seme neke ideje koja daje suštinski smisao nekoj fotografiji. Takav stav Mitar Trninić zadržao je i u pozorišnoj fotografiji koju je radio više od dvadeset godina za naša najznačajnija pozorišta. Kroz suptilne, ali često i komplikovane odnose aktera na sceni, pokušavao je da predstavi da simbolički karakter. Tako dva glavna lika iz predstave "Per Gint" "uhvaćena" u trenutku prepunom naboja, dinamike i snage predstavljaju simbole slobodnog duha koji, iako okruženi borbom i "lošim vremenima", poput kamene skulpture postaju vanvremenski "dokaz" te borbe.

BIOGRAFIJA

Rođen je 1946. godine u Beogradu. Studije fotografije završio je 1975. godine na Akademiji za film i televiziju u Pragu (FAMU). Bavi se filmskom, pozorišnom i dokumentarnom fotografijom. Bio je dugogodišnji fotograf Narodnog muzeja u Pančevu. Važan segment njegove delatnosti jeste edukacija u oblasti fotografije – kursevi, predavanja i objavljene publikacije. Od 2002. godine predaje "Fotografiju" kao vanredni profesor na Ateljeu za fotografiju pri Fakultetu za primenjenu umetnost (FPU) u Beogradu.

Jedna od retkih vertikalnih pozorišnih fotografija snimljena je tokom predstave "Putujuće pozorište Šopalović" za plakat predstave (otuda i vertikalni format). Kod tog formata specifično je to što se "izvlači" iz scene samo jedan ili dva aktera koji tako izdvojeni iz konteksta predstave i njene scenografije simbolišu sami sebe tj. njihov međusobni odnos. Pozorišnu fotografiju karakteriše predodređenost situacije ali ponekad, ako imate sreće, takvi uslovi mogu se steći bilo gde. Tako se i na Krčedinskoj adi sve "namestilo": svetlo, atmosfera, konji, magla... celokupna scena izgledala je kao da ju je neko unapred dobro osmislio a zatim i "nacrtao". Fotografu tada ostaje samo da gleda, prati i traži one suštinske momente kada pejzaž postaje dvojni portret – prirode i čoveka, tj. fotografa. Balansiranje na nejasnoj granici dokumentarnog i kreativnog deo je ličnog, istraživačkog rada i podrazumeva pronalaženje sopstvenog principa. Mitar Trninić nije fotograf koji svakodnevno nosi fotoaparat, koji vreba situacije i čeka da ga obuzmu. On je tihi posmatrač, režiser koji želi da utiče na situaciju, da je sâm stvara i modelira po sopstvenom nahodanju, jasno formiranoj ideji ili spletom slučajnih okolnosti koje i najbolje pripremljenog fotografa vraćaju u one prve dane druženja s fotografijom kada je svaki kadar bio prožet velikim uzbuđenjem koje je donelo svako novo otkriće, saznanje, svako novo viđenje do kojeg može da dođe samo fotograf istraživač.

IVANA BREZOVAC

Lepota, glamur, ekstravagancija, maštovitost, originalnost... sve to "krasi" modnu fotografiju. Ona je, međutim, pre svega, biznis i to vrlo zahtevan jer je fotograf tu samo karika u lancu koji se, ako nema čvrste veze, lako pokida. Naravno, svi želimo da mislimo kako je fotograf ta najbitnija karika i da bismo proverili da je zaista tako, pitali smo osam vodećih modnih fotografa kod nas kakva su njihova iskustva, stavovi prema modnoj fotografiji uopšte i ulozi fotografa u ogromnoj modnoj industriji

PETAR VUJANIĆ

MODA

Modnoj fotografiji moglo bi se pisati mnogo. Kao što je jedan od intervjuisanih fotografa rekao: "Pravilo je da pravila nema", tj. sve je dozvoljeno, sve je moguće i sve zavisi isključivo od dogovora između klijenta i fotografa. Zanimljivo je da modna fotografija u mnogo većoj meri diktira modni stil nego moda sama po sebi, jer tek tu nastaju prave kreacije stila kada se "ukrste" najraznovrsniji komadi odeće, cipela, nakita... Fotografija nam govori kako bi "trebalo" da izgledamo! Možda ćete instinktivno reći kako vi ne spadate u tu grupu "modnih zaludenika", ali ako malo razmislite, shvatićete, da hteli ne hteli to ima podsvesni uticaj na naš stil oblačenja i uopšte na naš imidž.

Modna fotografija, takođe, rado propagira sve tehnološke novine, pa se tako najsavremenija foto-oprema često prva nađe u rukama modnih fotografa. Kvalitet je oduvek bio imperativ i uslov za postizanje, uslovno rečeno, savršenstva. Ipak, više od savršenstva, u modnoj fotografiji bitna je kreativnost i originalnost koja će vas izdvojiti iz mase drugih fotografa. Ponekad se ta kreativnost ogleda u savršenoj jednostavnosti, a ponekad u izrazito maštovito aranžiranim scenama. Svim fotografima zajednički je visok stepen zanatskog umeća, što znači da "diletantizmu" ovde nema mesta.

Modna fotografija kod nas poslednjih godina dobija na značaju pa samim tim i njen kvalitet se drastično povećao. U pokušaju da napravimo presek savremenih tendencija odabrali smo osam vodećih profesionalnih fotografa kojima smo postavili osam istih pitanja i na osnovu odgovora pokušaćemo da vam približimo njihove stavove, način rada i, uopšte, razmišljanja o modnoj fotografiji. Isto tako, zanimalo nas je da vidimo kako rade i razmišljaju "nove mlade snage" pa smo za predstavljanje odabrali tri studenta fotografije sa FPU (Fakultet primenjene umetnosti) koji su vrlo uspešno savladali vežbe iz modne fotografije.

Sve fotografe pitali smo kakav je njihov pristup i šta ih najviše privlači u modnoj fotografiji. Šta smatraju važnijim, pripremu ili postprodukciju. Koliko su saradnici zaslužni za konačan kvalitet fotografija. Šta ih uzbuđuje u modnoj fotografiji i u kojoj meri uspevaju da nametnu svoj stil. Da li je prate tendencije u svetskoj modnoj fotografiji i da li je smatraju najkreativnijom oblasti. I, za kraj, šta koriste od foto-opreme.

Na osnovu tih pitanja, nastale su njihove kratke "ispovesti" koje će vam, nadamo se, približiti svet mode i glamura u koji mnogi fotografi "uplivaju", makar na kratko, privučeni njegovim blještavim svetlom.

PRIPREMLA: IVANA BREZOVAC

PETAR VUJANIĆ

Koristim vrhunsku foto-opremu: Hasselblad H3D2ms od 39 megapiksela, Canon EOS 1 Ds Mark III s najboljim objektivima, puno rasvete s generatorima za spoljnu i unutrašnju upotrebu, Apple G5 računare s Wacom Pen displejima... Smatram da dobra foto-oprema, kao i novac, stvari čine lakšim, ali ne mere smisao stvari

PETAR VUJANIĆ

Kreator brojnih modnih editorijala, naslovnih strana, reklamnih kampanja, saradnik velikog broja časopisa, vlasnik i osnivač studia I.N.O.K.

"Moj pristup je otvoren i profesionalan. Otvoren da bih mogao da budem kreativan, a profesionalan da bih mogao da realizujem svaku ideju. Započinjem pripremom i upoznavanjem s temom, a razrađujem maštom, idejama i slučajnošću. Pri fotografisanju najbitnija je organizacija i doslednost. Moj generalni pristup ogleda se u spremnosti da prikupim što više informacija o temi na kojoj radim, a potom sumiranjem svih uticaja i saznanja nastaje novi sadržaj.

"S OBZIROM NA TO DA MODNI FOTOGRAF MORA DA ISPUNI I USKLADI VIŠE ELEMENATA, U ČESTO ZAHTEVNOJ ESTETSKOJ FORMI, MISLEĆI PRI TOM NA LANAC OD KLIJENTA, PREKO PRIMENE, DO PUBLIKE, REKAO BIH DA JE POSAO MODNOG FOTOGRAFA ZAHTEVAN U DOMENU KREATIVNOSTI"

Pripremu za fotografisanje smatram jednako važnom kao i postprodukciju, jer na kraju je vaš rad "komad" sastavljen od svega, a mera pojedinih delova važna je kao i u kolaču jer ti delovi predstavljaju celinu. Međusobni odnosi celina i detalja mogu se aranžirati, a način na koji to neko čini prikazuje njegov talenat.

Takođe, proces nastanka modne fotografije uključuje velik broj učesnika koji rade režiran posao. U modnoj fotografiji, više nego u bilo kojoj drugoj oblasti fotografije, saradnici određuju izgled onoga što se fotografiše. Stalno pratim tendencije u svetskoj modnoj

fotografiji i smatram da je najvažniji deo onaj koji prikazuje neraskidiv odnos uticaja mode na fotografe i fotografa na modu. Svi pioniri modne fotografije, kao i savremeni vodeći fotografi, imaju na mene velik uticaj i deo su moje lične estetske pretrage i ukupnog osluškivanja onog što nadolazi. Način, stil, pristup... kod mene su vrlo promenjivi, a opet, dosta ljudi prepoznaje moj rad. Mislim da je to zato što mi je uvek malo više stalo nego drugima. Na pitanje šta me uzbuđuje u modnoj fotogra-

fiji, rekao bih nekad ništa, a nekad dosta toga. Recimo, kada se za trenutak ukloni lice površnosti, neorganizacije, neznanja i ukaže lice upotpunjenosti, omogućavajući dobrim osobinama da se povežu i prikažu osobenost do kraja, tada uspevam da snimim fotografije "na svoj način". Uglavnom me i angažuju upravo zato što uspevam da ispunim njihove zahteve na svoj način, jer smatram da sam osoben čovek s idejom, koji se profesionalizovao na svetskom nivou. Ne treba zaboraviti da je biti fotograf "one man show". Često ste i scenarista i režiser i montažer, što vam omogućava kreativnu kontrolu nad vizijom."

JELENA MANDIĆ

JELENA MANDIĆ

Kreator nekih od najinteresantnijih modnih editorijala u časopisu FAME, u kojem je i urednik fotografije

"U modnoj fotografiji jedino pravilo je da nema pravila: pristup se neprestano menja u odnosu na okolnosti u kojima se snimanja obavljaju, počev od organizacije ekipe saradnika, preko pronalazjenja adekvatnih lokacija, do komunikacije s modelom. Kod mene je priprema za fotografisanje važnija i zahtevnija, a postprodukcijom se nijansira. Ipak, reč je o neraskidivoj uzročno-posledičnoj vezi, kao i u radu sa saradnicima.

Praćenje tokova u svetskoj fotografiji čini percepciju širom i ohrabruje na eksperimente. Pristup evoluirao kod svih stvaralaca, ali sama suština stila nije podložna znatnijim promenama, jer se upravo po njoj fotografi i razlikuju.

Slažem se s tvrdnjom da je modna fotografija komercijalna i potrebna, ali nikako najkreativnija, jer je u osnovi njene namene – komunikacija s potrošačima. Par cipela ukomponovanih s tašnom percipijenta ne

JELENA MANDIĆ

navodi na razmišljanje, već ima jednostavnu poruku: "Kupite ove cipele i izgledaćete kao osoba s fotografije". Tu nema mesta kreativnosti kao u umetničkoj fotografiji, čiji su naziv, nažalost, iskompromitovali oni koji nisu pronašli svoj stil.

"U MODNOJ FOTOGRAFIJI UZBUĐUJE ME SAMA FOTOGRAFIJA, ODNOS SVETLA I OBLIKA, MOGUĆNOST DA DRUGIMA PONUDIM VIZUELNO ZADOVOLJSTVO"

Kao fotograf magazina Fame, u kom se vrednuje isključivo kompletno osmišljena fotografija, jaka i komunikativna, imam mogućnost da pružim posmatraču fotografiju s pričom. Smatram da je podilaženje opšteprihvaćenim zakonima tržišta u komercijalnom smislu često kontraproduktivno. Ipak, najbolje se prodaju kvalitet i dobra ideja."

Od foto-opreme koristim Canon EOS 5D, objektivne: EF 50 mm, f/1,4, 100 mm, f/2,8 Macro, 17–40 mm, f/4 L i 70–200 mm, f/2,8 L. Uz to, koristim Bowens studijsku rasvetu

NENAD MARJANOVIĆ

Pasionirani obožavatelj crno-bele fotografije do je sada izdao pet monografija i skoro dve decenije beleži lepotu žene kroz modnu i akt-fotografiju

"U mom načinu fotografisanja najvažnija je priprema, odabir modela i lokacija, postprodukcijom se ne bavim, sve postizem svetlima. Na fotografijama samo korigujem kontrast, isto

pratim šta se dešava na domaćoj i svetskoj modnoj sceni jer volim sam da kreiram atmosferu pri fotografisanju – oslobođen svakog uticaja sa strane. Posle dugo godina rada posti-

"NAJVIŠE ME PRIVLAČI DA KREIRAM RAZNE SITUACIJE I SCENE, DA STVARAM MINI-PRIČE ZA MODELE ISPRED MOG FOTOAPARATA"

kao što sam radio s filmovima i fotopapirima različitih kontrasta. Veoma zavisim od saradnika, biram najbolje u svom poslu koliko je to moguće: stiliste, šminkere, frizere, asistente... bez njih ne bih mogao da funkcionišem. Ne

gao sam tu slobodu da mi klijenti s kojima radim daju određene ruke tako da ne moram da pravim kompromise. U suštini, angažuju me upravo zbog mog stila, koji je i dan-danas ostao veran crno-belom i tzv. aranžiranoj fotografiji."

NENAD MARJANOVIĆ

NENAD MARJANOVIĆ

Smatram da kvalitetna foto-oprema dosta pomaže i olakšava samo fotografisanje mada nije neophodna jer ono što je najvažnija svakako je ideja. Trenutno koristim Nikon D200

NEBOJŠA BABIĆ

Osnivač i vlasnik studija "Orange",
tvorac mnogih reklamnih
kampanja, brojnih naslovnih
strana, modnih editorijala...

"U modnoj fotografiji najviše me privlači sloboda koje ima znatno više nego u drugim oblastima fotografije. Pripremu za fotografisanje smatram najbitnijom, ali danas je teško zamisliti profesionalan rad bez kvalitetne postprodukcije. Saradnici na snimanju su od ključnog značaja i zato uvek govorim da je modna fotografija proizvod tima, trenutka i srećnih okolnosti. Rado pratim tendencije u svetskoj modnoj fotografiji, ali uvek mislim da bih mogao više. Na sve nas utiče nešto – sredina, sadržaji s kojima se srećemo i oni utiču na naš rad – želeli mi to da priznamo li ne.

"VERUJEM DA MOJ RAD KARAKTERIŠE ODNOS PREMA OSOBI KOJA NOSI MODEL, A POGOTOVU PREMA AUTORU MODELA"

U modnoj fotografiji najzbudljivija je ta velika doza slobode, improvizacije, kreativnosti, mnogo različitih ljudi... trenutak u kom moraju da se poklope zvezde celog tima! Najviše volim kada zajedno s timom saradnika i klijentom dođem do najboljeg rešenja koje je u tom trenutku moguće. Zadovoljstvo je raditi u takvom okruženju koje uvek teži boljem.

Modna fotografija svakako je veoma kreativna, ali siguran sam da svaka oblast delovanja može biti kreativna i to isključivo zavisi od nas samih. Pri tom, ne mislim samo na fotografiju, kreativnost se može razvijati i u najbanalnijim situacijama, zato svaki put probajte drugačije da operete zube, drugačije iskombinujete garderobu, putanju do posla..."

NEBOJŠA BABIĆ

Smatram da je foto-oprema bitna, ali ne i presudna. Ranije sam koristio analogni Hasselblad, a sad radim s digitalnim Canonom. Svako vreme nosi novu tehnologiju, kojoj moramo da se prilagodimo

NEBOJŠA BABIĆ

ALEKSANDAR KUJUČEV

Njegove neobične i vrlo maštovite fotografije već čitavu deceniju deo su našeg modnog i reklamnog neba

"Kada radim na nekoj modnoj fotografiji, želja mi je da joj dam što širi kvalitet koji će joj omogućiti da nastavi nezavisan život, potpuno izvan trenutnog konteksta nekog kataloga ili modnog editorijala. Pripremu za fotografisanje smatram bitnijom od postprodukcije. Jednostavno, treba predvideti sve moguće probleme jer se snimanje često ne može pono-

"MODNA FOTOGRAFIJA JE INTERESANTNA ZATO ŠTO SE OBRAĆA ŠIROJ PUBLICI. VOLIM DA POMISLIM DA SAM PONEKAD MOŽDA ZBUNIO NEKU DOMAĆICU"

viti. Volim da se dobro priprelim jer mi to daje određenu sigurnost. Ipak, najbolje fotografije napravio sam uz totalnu improvizaciju. U ovom poslu saradnici su veoma bitni. Loša frizura često mi je zagorčala život na snimanju. Naravno, ne moja, već na modelima.

Modne časopise pratim slabo, gotovo nikako. Inspiraciju tražim i nalazim na drugim mestima. Volim što su modna fotografisanja prilika da uradim nešto, ako ne novo, onda interesantno ili barem čudno. A, ako na kraju nema velike "umetnosti", barem smo se lepo zabavili. Moj pristup modnoj fotografiji uglavnom je strogo

podeljen. S jedne strane, to su strani licencni časopisi. Rad za njih određen je pravilima same licence i svaki časopis ima svoj profil i ciljnu grupu kojoj se obraća. S druge strane, postoje klijenti koji mi, poznavajući moj rad i interesovanja, svesno daju potpunu slobodu."

Kuruzim i radim u foto-određenim
Stari i novo, često stari i novi.
Ne radim najnovije fotografije,
svega što je u drugoj strani, jedva
sve što je u drugoj strani, jedva
sve što je u drugoj strani, jedva
sve što je u drugoj strani, jedva
sve što je u drugoj strani, jedva

ALEKSANDAR KUJUČEV

ALEKSANDAR KUJUČEV

MARKO SOVILJ

MARKO SOVILJ

Jedno od novih fotografskih lica u svetu mode čije su fotografije obeležile novu kolekciju Dragane Ognjenović. Saradnik je časopisa Elle, Cosmopolitan, Faar...

"Smatram da svaka dobra modna fotografija mora da zadovolji estetske i umetničke kriterijume i izade iz zanatskih okvira. Ukoliko se to ne desi, ne smatram je dobrom modnom fotografijom, bez obzira na visoke zanatske standarde. Što se tiče pripreme i kasnije obrade fotografija, teško je opredeliti se za

to šta je važnije. I jedno i drugo se prožimaju i međusobno su zavisni, smatram ih delom procesa kreativnog stvaralaštva. Ipak mislim da je teško napraviti dobru modnu fotografiju bez studiozne pripreme. Veoma je važno imati i dobre saradnike. Od frizera, šminkera, stiliste, kao i modela, zavisi da li u datom trenutku delite zajedničku viziju o tome šta je to što želite da prenesete na fotografije. Ukoliko

"PRENOŠENJE LEPOTE KROZ MODNU FOTOGRAFIJU NA HILJADE ČITALACA MODNIH MAGAZINA VEOMA JE PRIVLAČAN I INSPIRATIVAN POSAO"

ekipa funkcioniše u ovom smislu, šanse za dobre fotografije su velike. Ponekad je dovoljan samo model koji inspiriše da nastane kvalitetna fotografija. S velikim uživanjem

Od foto-opreme koristim Canon 20D, Bowens rasvetu, kao i eksperimentalna svetla koja sam pravim. Oprema je sastavni deo stvaralačkog procesa (ideje), ali nije presudna. Ona je sredstvo kojim se to postiže

prelistavam modne časopise i uživam u dobrim fotografijama kolega. Mislim da mi utičemo jedni na druge, prožimajući se najraznovrsnijim idejama i estetskim pristupom, a da toga nismo svesni u potpunosti. Zato se, u stvari, trudim da što manje gledam tuđe fotografije.

U modnoj fotografiji najviše me privlači lepota, estetika i snažna emocija. Mislim da sam stvorio svoj stil i da uspevam da ga na neki način nametnem klijentima. Trudim se da poštujem

njihove želje, ali i da ostanem svoj. Modnu fotografiju smatram najkreativnijom i ne mogu da razdvojim komercijalnu modnu fotografiju od umetničke modne fotografije jer svi smo mi u poslu prenošenja lepote, ideje, emocija i atmosfere u jedan jedinstveni trenutak koji pokušavamo da dočaramo gledaocima naše fotografije."

MARKO SOVILJ

MILENA RAKOČEVIĆ

Jedan je od predstavnika nove generacije modnih fotografa, a iza sebe već ima saradnju s brojnim časopisima kao što su: Gala Style, Elle, Grazia, Cosmopolitan...

"Modna fotografija pruža bezgranične mogućnosti: slobodu da iskreiraš fiktivnu stvarnost, vratiš se u prošlost, izmisliš budućnost, izraziš ideju. U modnoj fotografiji dolazi do izražaja kreativnost i zato mi je privlačna. Smatram da je osnovna ideja, veoma važna. Ono što se dešava dalje u procesu kreiranja stvar je trenutne inspiracije i uglavnom se svodi na improvizaciju. Ne treba se strogo držati početne ideje, već treba eksperimentisati i prepustiti se. Postprodukcija, naravno, ima veliku ulogu i daje mogućnost da se produži stvaralački proces.

"MODNA FOTOGRAFIJA JE BEG OD STVARNOSTI. ONA JE, TAKOĐE, KREIRANJE SOPSTVENE STVARNOSTI, ŠTO JE I ČINI NAJKREATIVNIJOM U OVOJ UMETNIČKOJ OBLASTI"

Dok snimam veoma mi je važno da pored sebe imam ljude koji osećaju stvari slično kao i ja, znaju svoj posao i pored kojih mogu da se opustim. To je ključ. Dosta pratim šta se radi u svetu kada je

modna fotografija u pitanju. Smatram da je važno biti informisan. To ne znači praviti reprodukciju viđenog, već mislim da sve te informacije podstiču kreativnost i pomažu da se rodi nova ideja.

U modnoj fotografiji uzbuđuje me neizvesnost u procesu stvaranja, improvizacija, razmena ideja, transformacija realnog u iluziju. Isto tako, sloboda izražavanja koja ni u jednoj drugoj oblasti fotografije nije do te mere moguća. U slučaju komercijalnih projekata, manje se fokusiram na lične želje i afinitete i nastojim da koliko god mogu ispratim

zahtev klijenta. Naravno, i tada gledam da dam lični pečat čitavoj priči, ali sam znatno manje maštovita i inspirisana kad imam neke stroge smernice. To, naravno, smatram svojom manom, koju se trudim da ispravim."

MILENA RAKOČEVIĆ

Dobra foto-oprema je, naravno, bitna i u nju treba ulagati, ali je daleko bitniji način na koji je upotrebljavamo. Najvažnije je imati osećaj za dobru atmosferu i znati kako je postići, sve ostalo je manje bitno

MILENA RAKOČEVIĆ

VLADIMIR MILADINOVIĆ

VLADIMIR MILADINOVIĆ

Učestvovao je na mnogim fotografskim izložbama, reklamnim projektima, a trenutno radi kao urednik fotografije u časopisu *Prestup* i "Hominid" reklamnom studiju

"Iako često snimam modne fotografije, moda me ne privlači. Mislim da se lepota, koja se često povezuje s modom, formira u oku posmatrača, a ne kroz odeću, šminku, frizuru..."

"TRUDIM SE DA SVOJ STIL I PRISTUP U ŠTO VEĆOJ MERI IMPLEMENTIRAM U SKORO SVE ŠTO RADIM"

U mom radu priprema za fotografisanje je najvažnija. Ako je besprekorna, postprodukcija je minimalna, čemu uvek i težim. U toj pripremi za fotografisanje saradnici su jednako važni kao i ja, oni su deo tima koji mora da "diše" kao jedan.

Mislim da je precenjeno shvatanje da klijenti diktiraju način rada. Ako im se ponudi dobra ideja, uz još bolju realizaciju, skoro nikad je neće odbiti. Bez sumnje, to je cilj svakog foto-

grafa, da bude nosilac ideje svega što radi, bilo da je u pitanju komercijalno fotografisanje ili neki slobodan rad. Ipak, ne mislim da je modna fotografija jedna od najkreativnijih. Naravno, uvek ima izuzetaka, ali postoje daleko kreativnije oblasti ako fotografiju posmatramo kao umetnost."

VLADIMIR MILADINOVIC

Canon EOS 5D i najčešće objektiv 50 mm, f/1.4, stativ, studio, zilverice... Foto-oprema osim što je osnovno sredstvo za rad, neosporno utiče i na kvalitet fotografija

MARIJA IVANIŠEVIĆ

apsolvent fotografije na FPU

"Modna fotografija mora da ima dobro osmišljenu priču i dobru pripremu da bi imala "težinu", jer čak i da ostane postprodukcijski "netaknuta", fotografija će imati svoj karakter, dok će loša fotografija, siromašna u ideji i s mnogo postprodukcije, uvek samo to i biti. Najvažniji je balans između pripreme i postprodukcije, treba imati na umu i meru i svrhu. Dobra komunikacija u timu ljudi koji saraduju jeste preduslov svakog uspeha. Fotograf mora da poseduje određene rediteljske sposobnosti i da iz svakog izvuče ono najbolje, posebno u radu s modelom.

"PRIVLAČI ME ESTETIKA MODNIH FOTOGRAFIJA, TA NESTVARNOST OD KOJE SE STVARA REALAN TRENUTAK"

Fotografi na početku uglavnom budu sami sebi i šminkeri i stilisti i frizeri i scenografi, ali velika je privilegija imati uz sebe profesionalan i talentovan tim ljudi. U modnoj fotografiji najinteresantnija je igra stvaranja trenutka, kreiranja specifične atmosfere, kolorita, kombinovanja različitih uticaja, transformacija.. Nekada će me pre privući kostim, nekada scenografija ili lokacija, ali najviše uživam u kontaktu s modelom. I, na kraju, intrigira me način na koji će moja fotografija komunicirati s publikom. Mislim da je modna fotografija najkreativnija iz više razloga. Stalno se pomeraju granice istraživanja, više nego u bilo kojoj drugoj oblasti. Takođe, sve može da posluži kao inspiracija i sve je dozvoljeno, što čini mogućnosti manipulisanja svim njenim segmentima, beskonačnim.

DARKO STANIMIROVIC

Koristim Nikon D200 i 18-70 mm, f/2,8, ali rekao bih da je najbitiniji deo opreme - svetlo

MARIJA IVANIŠEVIĆ

DARKO STANIMIROVIĆ

apsolvent fotografije na FPU

"Kroz odeću i obuću možemo ispričati sve ono što nosimo u sebi. Zapravo, moda uopšte i jeste iskazivanje svoje unutrašnjosti na spoljašnjosti. Rađeci modnu fotografiju želim da ispričam priču šta to mi, kao pojedinci, dobijamo nošenjem određene odeće, i kako nas ta odeća predstavlja drugima.

Ne zanemarujem ni pripremu za fotografisanje ni postprodukciju. Ipak, nisam od onih koji misle da postprodukcija "uništava" samu suštinu fotografije. Sve zavisi od koncepta

"ONO ŠTO ME NAJVIŠE PRIVLAČI U MODNOJ FOTOGRAFIJI JESTE STVARANJE PRIČE O ŽIVOTU I STILU, IZ JEDNOG ILI VIŠE KOMADA TKANINE"

- nekada je nadrealni, veštački i "usavršeni" pristup pravi izbor, a nekada upravo suprotno. Da bi se ideja dobro realizovala, treba vam ekipa saradnika rukovodena čvrstom idejom, koju obično formira umetnički direktor ili

fotograf. Nekada saradnici više učestvuju nego sâm fotograf (on, recimo, samo postavi svetlo), dok je nekad i suprotno. Modna fotografija smatra se kreativnom jer u njoj funkcionišu mnoga kreativna zanimanja - od dizajnera, preko šminkera i frizera, do proizvođača satova, nakita, parfema i sl. Ispostavilo se da je samom tom raznolikosti postala veoma fleksibilna, odakle sigurno i potiče njena veća kreativnost."

S vremenom sam naučila da improvizovanjem nadomestim opremu koja mi nedostaje. Koristim Nikon D70s. Volim da koristim prirodno svetlo uz pomoć reflektujućih površina ali i da radim u studiju

KONKURS

modna fotografija

Nadamo se da će ovaj prikaz naših vodećih modnih fotografa biti dovoljno inspirativan da nas "bombardujete" interesantnim modnim fotografijama. Naravno, sve tehnike rada su dozvoljene i dobrodošle, a ako vam treba mali podsetnik o modnoj fotografiji u studiju, pogledajte prilog o našoj prvoj foto-radionici u studiju Nebojše Babića na temu Modni-glamur portret. U ovom broju autor fotografije na naslovnoj strani je naš čitalac, učesnik radionice, a s obzirom na to da ova tema ima puno potencijala da se opet nađe neka atraktivna fotografija, možda će naslovnu stranu sledećeg broja krasiti baš vaša fotografija. **Rok za slanje fotografija je 10. septembar**, a nadamo se da će završna izložba u Galeriji "O3on" i kalendar za 2009. godinu sa dvanaest vaših najboljih fotografija biti dodatni podstrek da pošaljete najbolje fotografije.

JELENA KOSTIĆ

JELENA KOSTIĆ

peta godina fotografije na FPU

"U modnoj fotografiji najviše me privlači njena estetika i likovnost, a pripremu za fotografisanje smatram esencijalnom. Za konačan izgled fotografije najzaslužniji je fotograf, pod uslovom da tačno zna šta je zamislio kao finalni produkt.

"KAKVU FOTOGRAFIJU ZAMISLITE, TAKVU MOŽETE I DA REALIZUJETE"

Pratim tendencije u svetskoj modnoj fotografiji, mada one nemaju uticaj na moj stil, jer mi je inovativnost mnogo bitnija. U ovom poslu posebno je uzbudljivo kada vas angažuju zbog vašeg stila, jer se tada klijent mnogo ne meša u sâm fotografisanje, što znači da je konačan rezultat apsolutno vaše delo. U takvim trenucima modna fotografija postaje jedna od najkreativnijih oblasti fotografije - jer zavisi isključivo od same vizije fotografa."

HSL/GREYSCALE – ČETVRTA KARTICA

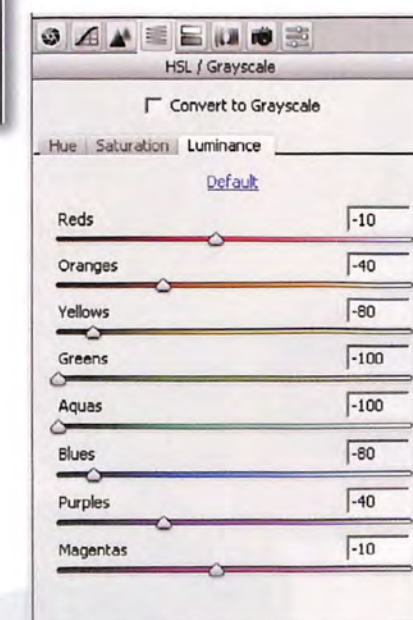
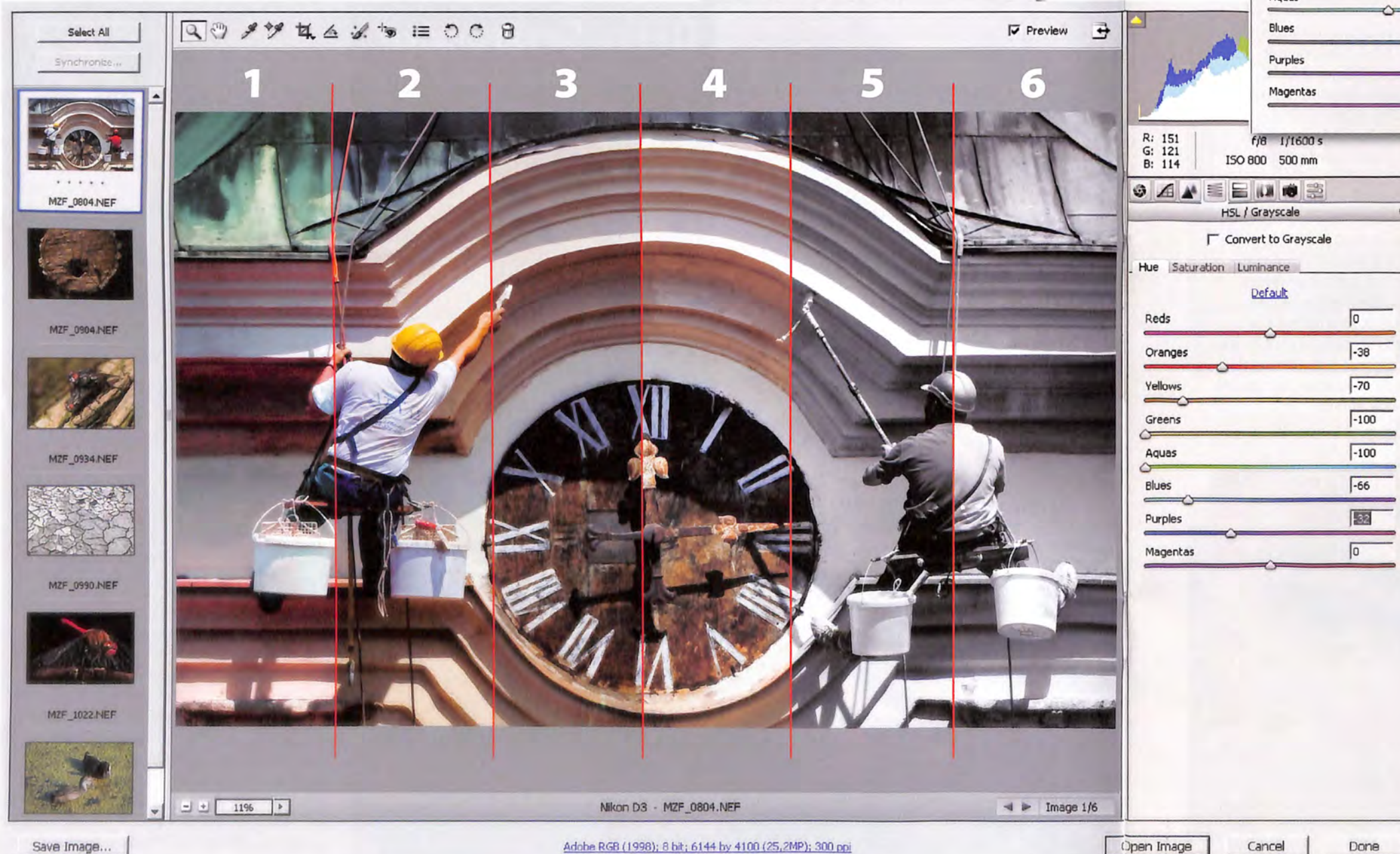
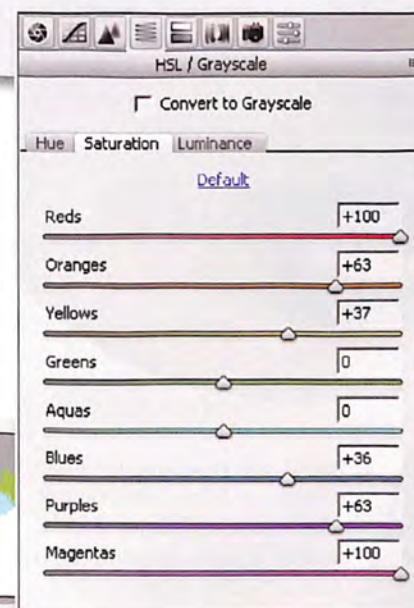
RAW 3

Nastavljamo priču o programu Camera RAW, čiji je razvoj stigao do varijante 4.4.1. i koji predstavlja sastavni deo editora digitalnih fotografija Adobe Photoshop, čija je aktuelna verzija 10 (CS3). Iako je izgledalo da će biti lako završiti "storiju" o neophodnosti rada u RAW formatu, opcije koje se nalaze na ovoj kartici naterale su me da se njoj posvetim najviše, jer je i njen uticaj na izgled gotove kolor ili crno-bele fotografije najveći

Opcije sakrivene iza naziva HSL Greyscale, kojima možemo uticati na sva fina podešavanja izgleda gotove kolor-fotografije, veoma su važne. Kao što ćete odmah primetiti, kartica ima tri osnovne opcije u sebi: Hue, Saturation, Luminance i kontrolu konverzije u crno-belo, to jest, aktiviranjem opcije Convert to Greyscale pojavljuje se kartica Greyscale Mix. Svaka od kartica ima označenu plavu opciju Default, kojom sve klizalice vraćamo u početni položaj – u slučaju da smo pogrešili.

Prva kartica (1) s nazivom Hue namenjena je kontroli intenziteta čistih boja kolor-fotografije i s osam klizalica moguće je podesiti potrebnu jačinu određene boje. Važno je znati da pomeranje, na primer, crvenog klizalica utiče samo na čistu crvenu boju, dok na druge boje nema nikakvog uticaja. Na delu fotografije pod brojem 1 vidimo kako je pomeranjem klizalica promenjen izgled fotografije.

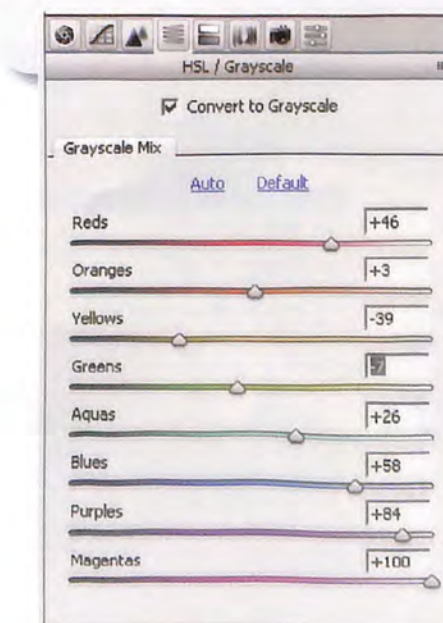
Saturacija (2) je razlika određene boje prema osvetljenosti te iste boje, što u praksi znači da pomeranjem klizalica pojačavamo količinu i intenzitet obojenosti. Za razliku od mogućnosti Hue kontrole, pomeranjem klizalica pojačavamo količinu određene boje u svim bojama koje je imaju u sebi. To u praksi znači da pojačavanjem intenziteta žute pojačavamo količinu žute i u zelenoj boji, ali i u crvenoj i svim ostalim bojama.

Luminansu kontrolišemo trećom karticom (3). Ovo je među fotografima najmanje poznat termin, a njime je označena količina odbijene svetlosti (zavisi i od jačine izvora i od nijanse površine) koju, u stvari, vidimo i jedan je od tri pojma koja se koriste u raspravama o čulo vida. Druga dva su llinansa (koja označava količinu svetla koja pada na neku površinu) i reflektansa (procenat svetlosti koji se odbija od neke površine – crna boja koju možemo da vidimo reflektuje oko 3, a belo 90 odsto svetla). Iako crno reflektuje mnogo manje svetla nego belo, parče uglja na suncu reflektuje više svetla od snega u mraku. U tom slučaju ugalj ima veću luminansu nego sneg, ali naše čulo vida nema problema da odredi karakteristike površine, pa ugalj uvek doživljavamo kao crn, bez obzira na količinu svetla koja stiže na njegovu površinu. U slučaju obrade fotografija, luminansa praktično predstavlja mogućnost podešavanja količine crne u pojedinim bojama, tj. tamnije ili svetlije nijanse jedne te iste boje.

Poslednja opcija zanimljiva je svima koji vole crno-belu fotografiju. Ovde je moguće kontrolisati kako će pojedina boja biti predstavljena u sivim valemima. Postupak je identičan upotrebi bojenih filtera (crveni, žuti, zeleni) namenjenih klasičnoj crno-beloj fotografiji. Ukoliko pomeramo, na primer, klizalica koji kontrolišu žutu boju, vidimo da ona može biti predstavljena ili kao crna ili kao bela sa svim stupnjevima između. Brojem 4 obeležena je neobrađena fotografija a brojem 5 automatska konverzija kolor-fotografije u crno-belu. Broj 6 pokazuje kako ista fotografija izgleda kada su prosvetljene nijanse svih boja osim žute. I, na kraju, da napomenemo da je snimano refraktorskim (ogledalnim) teleobjektivom Nikkor 500 mm, istim onim koji se pominje u tekstu "Moje iskustvo".

M. ŽIVKOVIĆ

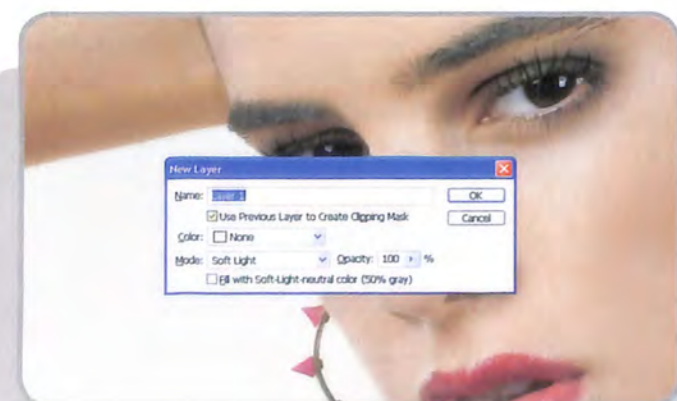

ADOBE PHOTOSHOP Korekcija detalja lica u šest koraka

Za duplericu 2

U prošlom broju "peglali" smo kožu, čistili mitisere, pegice itd. Drugačije rečeno, pravili smo barbiku od našeg modela. Ali, barbika ne bi bila to što jeste da nije savršena u svakom smislu...

Kao i što sam obećao, u ovom broju ćemo detaljnije objasniti postprodukciju detalja na licu modela snimljenog u studijskim uslovima. Najveću pažnju treba obratiti na oči. Pod uslovom da im je geometrija dobra, obično ih je potrebno samo malo naglasiti, kontrastom i oštrinom, a u ekstremno komercijalne svrhe i bojom. To se obično svodi na izbeljivanje beonjača, širenje zenica, saturaciju dužice, kao i selektovano izoštravanje. Nos kao sastavni deo T-zone obično nosi nepoželjne refleksije koji se neutrališu četkicama i ako mu je geometrija dobra, prosvetljavanjem se uklanjaju nepoželjne senke ispod i sa strane, ukoliko postoje. Usne se obično selektivno saturišu, i po potrebi izoštre. Podočnjaci, ako su vidljivi, neutrališu se prosvetljavanjem. Iskreno, ja volim i da povećam oči, čak iako su dovoljno izražene, mada je to nekad neophodno ukoliko se javi neka od perspektivnih distorzija. Prilikom povećavanja očiju treba voditi računa

01 Prvo ćemo kontrastom naglasiti oči. Kreiramo nov sloj (Ctrl+Shift+N), odaberemo Use Previous Layer To Create Clipping Mask. Kao mod izaberite Soft Light i Fill with Soft-Neutral color (50% gray).

02 Izaberemo meku četkicu i najcrnju moguću boju a Opacity za četkicu postavimo na vrednost od recimo, 10% i bojimo kapke i trepavice. Beonjače bojimo belom četkicom. Isti postupak važi ukoliko želimo da uklonimo podočnjake s tom razlikom što bismo izabrali belu boju četkice. Ukoliko preterate povećajte prozornost sloja 3.

da centar zenice ostane na istom mestu da ne biste dobili razrok izgled modela. Trik je da kada završite s geometrijskim igrarijama na modelu, proverite da li su oči "ispravno" podešene, a jesu ukoliko vas uvek "gledaju" dok se krećete levo-desno. Kosu je moguće naglašavati selektivnom saturacijom ukoliko je to potrebno, čak i promeniti boju u skoro sve osim u blans plavu. Promene geometrije lica su moguće, ali zahtevaju dobru praksu i poznavanje Liquify filtera i Warp transformacija. Evo još jednog korak po korak tutorijala, a ukoliko ga isprobate, možete nam i poslati elektronskom poštom fotografije pre i posle obrade.

IGOR ILIĆ

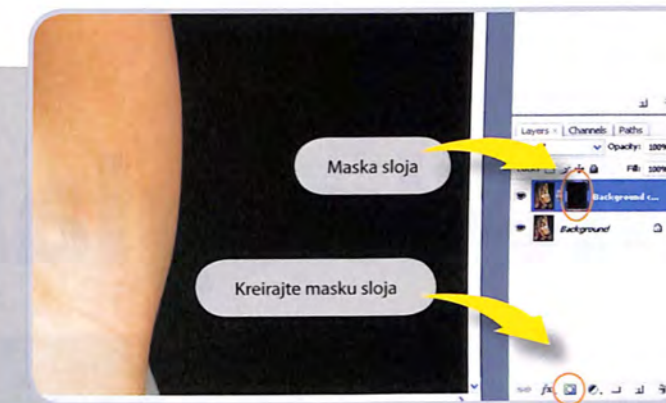
03 Slepimo slojeve, Layer>Flatten Image (u meniju). Dupliramo sloj, desnim klikom na sloj izaberemo Duplicate Layer. Sloj izoštrite alatom po izboru, u ovom slučaju sam izabrao Unsharp Mask (najbrže radi). Kreirajte masku sloja kao što sam vam objasnio u prošlom broju i maskirajte samo oči. Tako će samo one biti uoštrene, a ostatak slike neće se videti na novom sloju.

04 Na istom sloju ćemo maskirati i usne da bismo istakli sjaj koji će mnogo atraktivnije izgledati ukoliko bude uoštren. U ovom slučaju nema potrebe da ga naglasimo i bojom. Ali ukoliko je to potrebno koristite tehniku prosvetljavanja, ali umesto bele boje izaberite boju sličnu usnama.

06 Ponovo slepите lejere i primenite tehniku zatamnjenja s veoma velikom crnom četkicom s Opacity, recimo 20% na predelima koje sam obojio plavom bojom da biste izbegli efekat da lice izgleda ravno - bez volumena.

Podsetnik iz prošlog broja: Na sloju napravite masku sloja (Add layer mask) klikom na odgovarajuću ikonice i dok držite taster ALT na tastaturi. Primetili ste da je s ekrana nestao sloj s primenjenim Unsharp Mask filterom. Sloj nije fizički nestao, već tamo gde je crno ne vidi se, a videće se tamo gde budete nacrtali belo. Izaberite alatku Brush (taster B), četkicu s mekim ivicama, belu boju i jednostavno po modelu crtajte mesta gde želite bude "uoštreno". Vrlo je bitno da crtate po masci, a ne po samom sloju. (Kliknite na crnu kockicu pre nego što počnete da crtate.)

05 Ponovo ćemo slepiti slojeve i pomoću tehnike prosvetljavanja, koju smo primenili na beonjače, posvetliti zube. Ukoliko preterate, uvek možete smanjiti prozornost sloja. Da bismo još naglasili sjaj, prećićemo belom četkicom preko svetlih delova na usnama a preko tamnih crnom.

Konačna fotografija
Vodite računa da sve što radite - radite umereno.
Napomena: Pre nego što sam prešao na prvi korak, fotografija je sređena na način koji je opisan u prošlom broju.

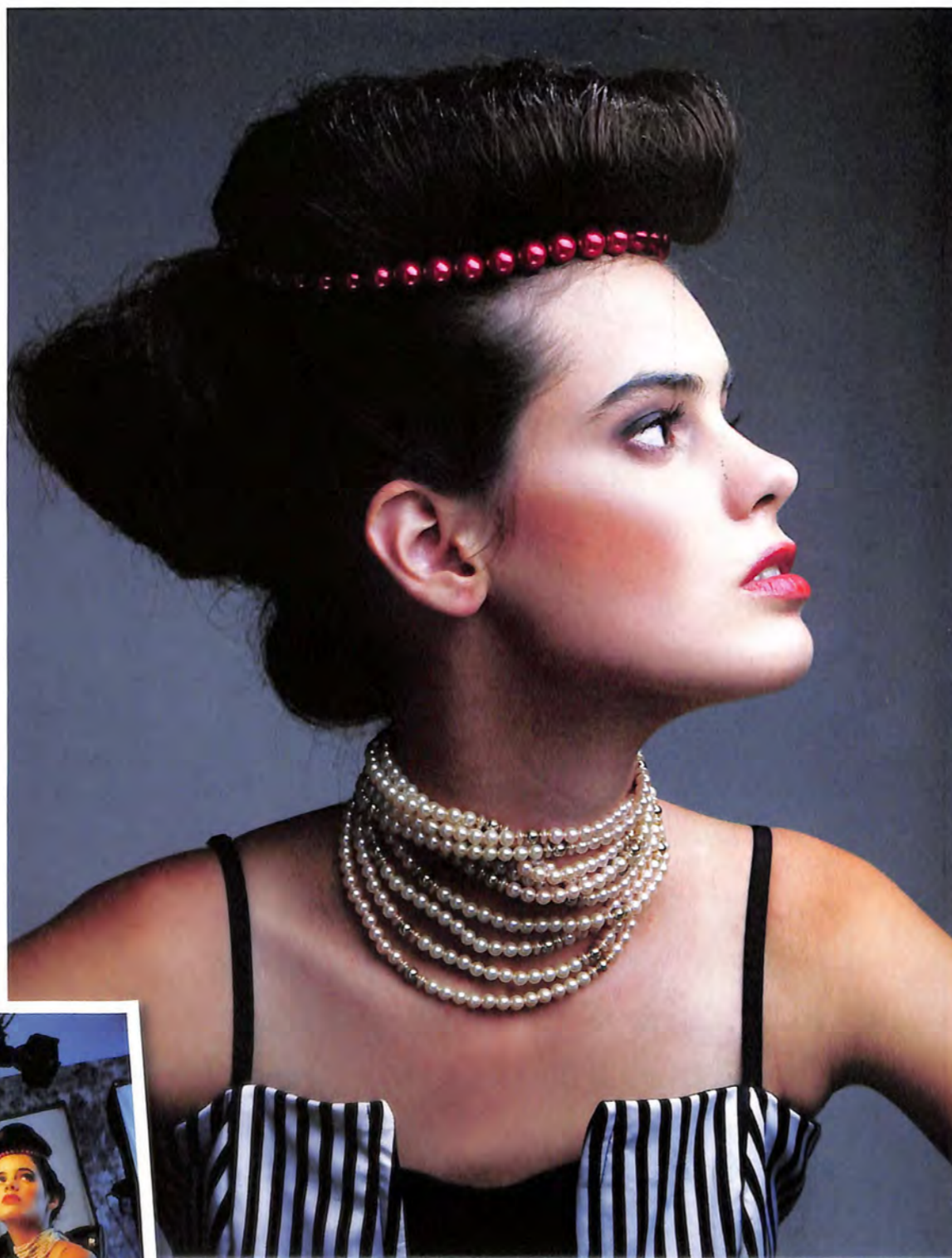
Modni glamur portret

Kao što smo i najavili, 11. avgusta održana je prva foto-radionica u organizaciji časopisa Refoto, pod sponzorstvom firme "Olympus", a pod vođstvom Nebojše Babića i "Orange" studija. Kako je bilo, kakvi su utisci i rezultati... pročitajte u ovoj reportaži

Za prvu foto-radionicu izabrano je pet čitalaca na osnovu fotografija koje su poslali Redakciji na temu Modni glamur portret. Bili su to: Žužana Majoroš iz Temerina, Goran Zekaj iz Beograda, Marko Prelić iz Čačka, Ema Szabó iz Beograda i Dušan Žutinić iz Niša. Redovnim čitaocima časopisa ova imena više su nego poznata jer ih često vidimo kao potpise ispod fotografija u našim brojnim konkursima.

U studiju "Orange" okupili smo se u 9 sati, a posle dosta pripreme prava akcija počela je oko pola jedanaest. Dve manekenke, Jovana Šušilović iz Modne agencije "Fox" i Katarina Pavlović iz Modne agencije "Stage" bile su naši modeli. Šminku i frizuru uradila je Dušica Dramićanin, a za celokupan "stajling" bio je zadužen Bane Dević. Na snimanju su devojke nosile kostime naših mladih kreatora Dejana Despotovića i Senje Kljakić.

Na samom startu, Zoran Stojanović iz firme "Olympus" upoznao je sve učesnike radionice sa E-3 sistemom Olympus fotoaparata kojima je sve fotografisano. Sponzor radionice, Olympus, obezbedio je dva tela E-3 i pet profesionalnih objektivu, tako da je jedan od fotoaparata

GORAN ZEKAJ, BEOGRAD

Ovaj lep profil snimljen je sa samo jednom fleš glavom i softboksom koji daje izrazito mekano (difuzno) svetlo. Model sedi za stolom na kojem je postavljeno ogledalo koje eliminiše sve neželjene refleksije. Na fotografiji vidimo Nebojšu Babića koji daje instrukcije najboljem učesniku radionice Goranu Zekaju

stalno bio na "terenu". O kvalitetu foto-opreme najbolje svedoče fotografije koje objavljujemo, a imajući u vidu to da se većina učesnika po prvi put susrela s ovim fotoaparatom, ali isto tako i brzo snašla u rukovanju njim, još jednom je potvrđeno pravilo da je fotoaparat samo alat za rad bez obzira na to kako se zove.

Posle kratkog upoznavanja s našim domaćinom Nebojšom Babićem, njegovi asistenti Branko Starčević i Darko Radulović postavili su "uobičajenu" rasvetu kojom Nebojša snima. To je uključivalo pet fleš-glava: dve bočno napred postavljene sa softboksovima, dve natrag na pozadinu imale su klapne za usmeravanje svetla i jedno svetlo odozgo s "honey comb" dodatkom koji je rasvetljavao kosu modela. Za dodatno rasvetljavanje senki koristili smo "zilbericu". Posle osnovnih uputstava

Pred kraj radionice učesnici su se fokusirali na snimanje portreta, tako da su dobro svetlo i atraktivan nakit ovde bili od velikog značaja. Ovde vidimo dve fleš glave sa softboksovima koje su postavljene bočno od modela pod uglom od 45 stepeni u odnosu na model. Pozadinsko osvetljenje koje, takođe, čine dve fleš glave ali samo s klapnama koje olakšavaju usmeravanje svetla, u ovom slučaju je slabo, tako da je inače bela pozadina ovde siva i lepo ističe glavu modela. Iza fotoaparata je Žužana Majoroš

Niko nije odoleo atraktivnoj crvenoj pozadini ali su skoro svi bili razočarani rezultatom jer su se uverili da je vrlo teško kontrolisati njen intenzitet i uklopiti je u celokupan snimak. Marko Prelić je bio najuporniji i dugo je eksperimentisao

MARKO PRELIĆ, ČAČAK

Kompletna "ekipa" radionice (s leva na desno): Bane Dević, Aleksandra Čvarković, Katarina Pavlović, Jovana Šušilović, Zoran Stojanović (iza), Žužana Majoroš, Dušan Žutinić (iza), Goran Zekaj, Marko Prelić, Branko Starčević (iza), Nebojša Babić, Darko Radulović (iza), Ema Szabó, Ivana Brezovac i Jovana Stojadinović

Za ovaj sasvim jednostavan "stajling" korišćeno je i sasvim jednostavno svetlo – dve fleš glave sa softboksevima postavljene dosta blizu iznad glave modela. Pozadina je osvetljena vrlo slabim svetlom kako bi od bele pozadine dobili sivu. Iza fotoaparata je Ema Szabó

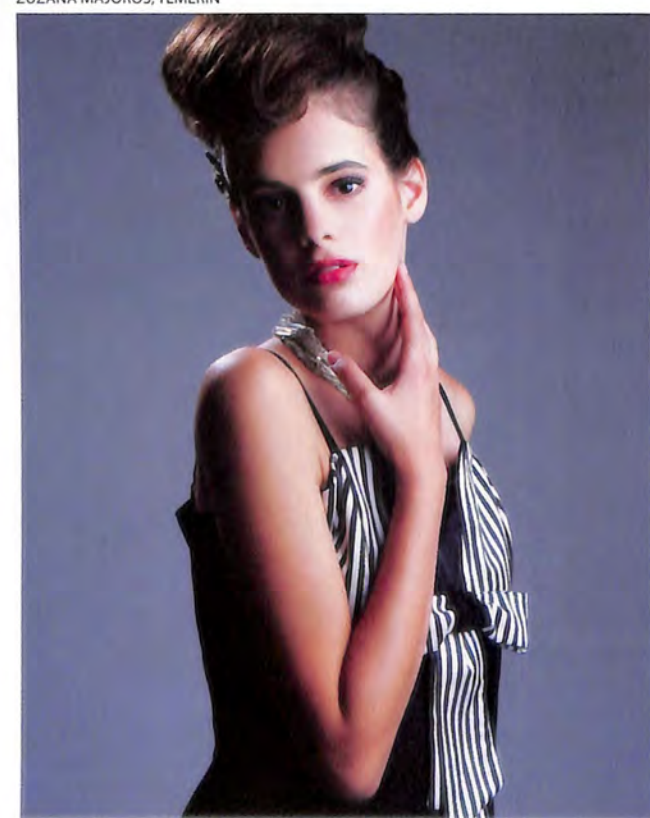
Učesnici radionice rado su pomagali jedni drugima. Dušan Žutinić asistira sa "zilbericom" Marku Preliču

EMA SZABÓ, BEOGRAD

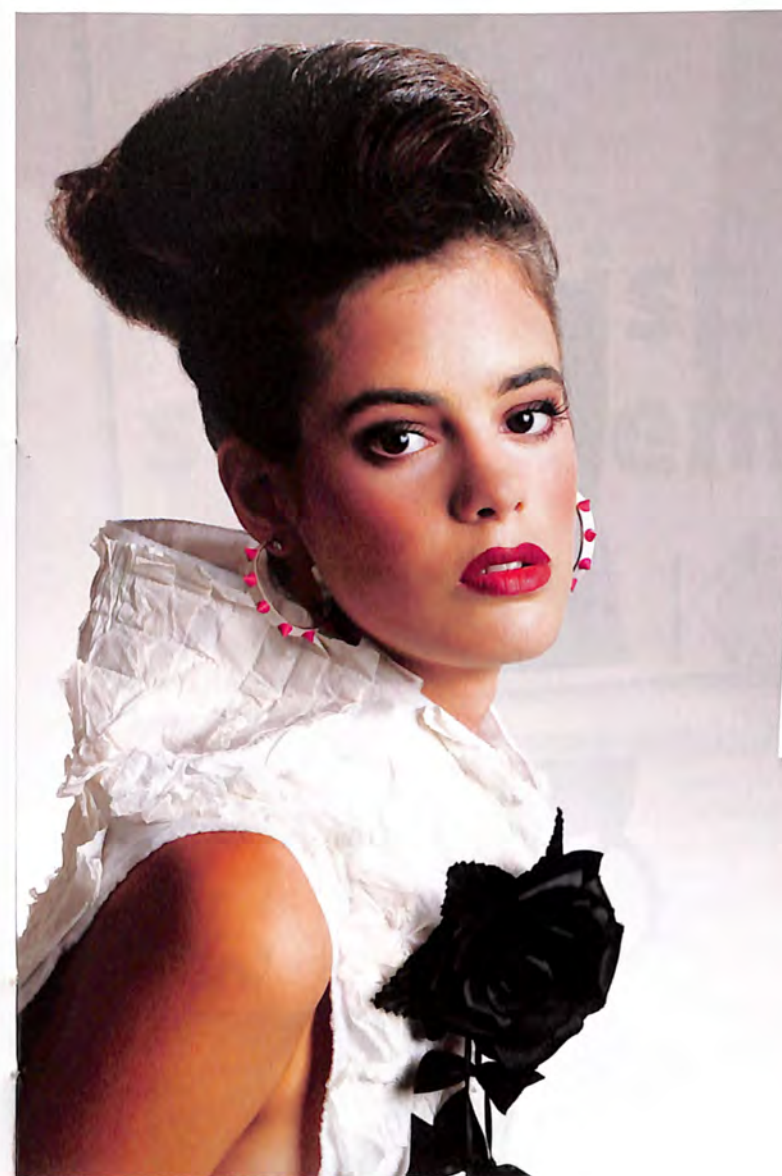
Nebojše Babića krenuli smo s radom. Svakom autoru, posle završenog fotografisanja, Jovana Stojadinović i Aleksandra Čvarković iz "Orange" studija prebacivale su fotografije s memorijske kartice na računar. Ivana Brezovac, urednik časopisa i koordinator radionice, imala je zadatak da izabere po tri fotografije od svakog autora koje su zatim išle na doradu, tj. neku osnovnu postprodukciju. Ono što je oduševilo učesnike jeste to što su mogli da prisustvuju obradi svojih fotografija i tako nauče razne trikove koji pomažu da fotografija bude još bolja. Oko 13 sati naš ljubazni domaćin obezbedio je okrepljenje za ceo tim, a posle kratke pauze nastavili smo još žešćim tempom koji je, nakratko, prekinula ekipa Prvog programa RTS-a, pozvana da napravi prilog o našoj radionici. Kako je vreme odmicalo, tako su učesnici radionice postali aktivniji i kreativniji u radu sa svetlom, saradnji s modelom i stilistom, pa je jedini problem bio nedostatak vremena da se ostvare sve ideje. Na kraju radionice svi učesnici rekli su da bi voleli da je trajalo barem dva dana. Imaćemo to u vidu za našu sledeću radionicu.

ŽUŽANA MAJOROŠ, TEMERIN

Predstavnik firme "Olympus" uručio je nagrade svim učesnicima radionice. Žiri u sastavu Nebojša Babić – "Orange" studio, Zoran Stojanović – "Olympus" i Ivana Brezovac – glavni i odgovorni urednik časopisa *Refoto* prvu nagradu dodelili su Goranu Žekaju koji je dobio kompaktni fotoaparatus Olympus SP-550 UZ. Druga nagrada dodeljena je Marku Preliču – kompaktni fotoaparatus Mju 790 SW, treća nagrada pripala je Žužani Majoroš – kompaktni fotoaparatus FE-250, a četvrta i peta nagrada – dvogled DPC ID pripala je Emi Szabó i Dušanu Žutiniću čija fotografija na naslovnoj stranici ovog broja dokazuje koliko su male i nevažne razlike bile među svim učesnicima.

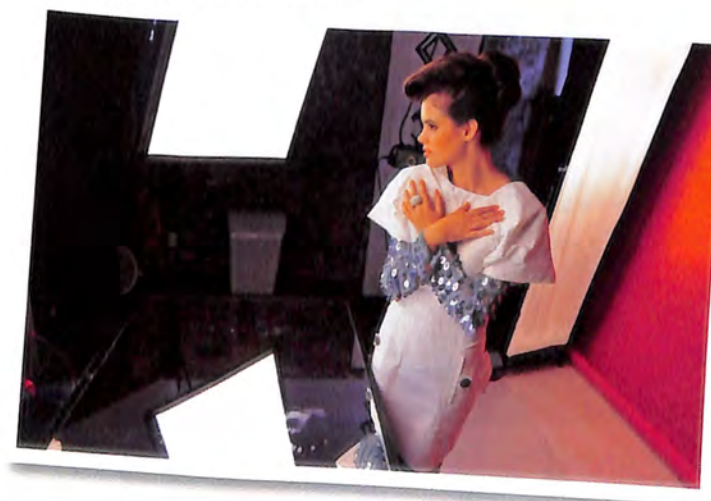
OLYMPUS
ReFoto
orange studio

DUŠAN ŽUTINIĆ, ČAČAK

I, za kraj, ostao je nezahvalan zadatak članovima žirija (Zoran iz "Olympusa", Nebojša iz studija "Orange" i Ivana iz časopisa *Refoto*) da rangira učesnike radionice na osnovu snimljenih fotografija, da bi im predstavnik firme "Olympus" uručio nagrade.

Žužana Majoroš, iskoristila je crvenu pozadinu na najbolji način, kao i refleks u ogledalu koji daje efekat karte. Dve bočno postavljene fleš glave sa softboksevima bile su glavno svetlo, a pozadina je osvetljena s jednom fleš glavom i strip softboksom za ravnomerno osvetljavanje po celoj visini pozadine

Radionicu smo započeli s klasičnim svetlom i klasičnim "stajlingom", pa je tako glavni izvor svetla postavljen pod uglom od 45 stepeni, senke su rasvetljene "zilbericom" a nejednako osvetljena pozadina kreirala je ovaj lep tonski prelaz. Pri ovoj postavci najbolje se snašao Dušan Žutinić koji je i fotografiju s naslovne strane snimio pod ovim svetlosnim uslovima

u radionici. Sve fotografije objavljene u ovom broju koje su snimili učesnici radionice obradio je postprodukcijski tim studija "Orange".

I. BREZOVAC

Naših pet čitalaca tvrde da su puno naučili za ovaj jedan dan. Stekli su veliko iskustvo radeći u profesionalnom studiju, s profesionalnim timom saradnika, u dosta teškim uslovima jer zadatak je bilo na pretek, a vremena, kao i uvek, premalo. I pored puno posla, stigli smo i da se lepo družimo i upoznamo, a treba da istaknemo i da su, s naše strane, utisci veoma pozitivni, što nam daje potvrdu neophodnosti ovakvih dešavanja, a ovo iskustvo svakako ćemo iskoristiti da sledeća radionica bude još kvalitetnija. Redakcija časopisa *Refoto* zahvaljuje se svim saradnicima i domaćinu na učešću

ŽUŽANA MAJOROŠ, TEMERIN

Danas je teško zamisliti da će neka modna ili reklamna fotografija biti objavljena a da nije prošla kroz postprodukcijску obradu u računaru. Tako je i s fotografijom Dušana Žutinića na našoj naslovnoj strani koju je obradila Aleksandra Čvarković iz postprodukcijskog tim studija "Orange". U četiri koraka dala je uvid u neke od osnovnih alata za retuš koji se najčešće koriste a vrlo su jednostavni i, što je najvažnije, svima dostupni

01 Otvaramo RAW fajl po parametrima kako je fotograf odredio prilikom fotografisanja. Tu vidimo da fotografijom dominira crveni ton što znači da treba da korigujemo fotografiju s alatom za korekciju balansa belog. Takođe, fotografiju treba malo prosvetliti. Nakon otvaranja vidimo da, iako je manekenka bila profesionalno našminkana, neke manje nepravilnosti su ostale jer ih je teško sakriti šminkom i rasvetom, a relativno ih je lako retuširati.

02 Ovde vidimo efekat korekcije dominantne crvene boje kao i ekspozicije. Zatim prelazimo na retuš kože s alatkama clone, healing brush i patch koje su uklonile bubuljice i ostala nesavršenstva. Nakon toga menjamo osnovni ton fotografije. Njega smo postigli desaturacijom čiji intenzitet zavisi od efekta koji želimo da postignemo. U ovom slučaju koristili smo vrednost od -40.

03 Posle desaturacije dodali smo ovaj hladni plavičasti kolorit uz pomoć alata Curves. Zatim smo podesili osvetljenost, kontrast i opšti ton. Napomenućemo da je do završetka obrade dobro fotografiju zadržati u 16 bita radi postizanja što je moguće finijih prelaza i izbegavanja neželjenog efekta posterizacije na najnežnijim tonovima.

04 Na kraju smo se posvetili finalnoj obradi kože lica. Za ovaj posao iskoristili smo Kodak GEM Airbrush Pro dodatak i njime selektivno korigovali mesta (selekcijom su izdvojeni obrisi, čelo i ruke) na kojima je to bilo potrebno i doveli ih do savršenstva. Kako primena ovog dodatka može zamutiti fine detalje neophodno je mekom selekcijom obeležiti mesto delovanja.

PETER KOCJANČIĆ

Korak ispred svog vremena

U većem delu stvaralačkog veka bio je prevashodno likovni istraživač. Svestan aktuelnog trenutka umetnosti, u nekadašnju jugoslovensku fotografiju uporno je unosio drugačija razmišljanja, čak i kad nisu bila saglasna s njegovim fotografskim okruženjem

Kada su 1951. godine, u tadašnjoj jugoslovenskoj foto-organizaciji, ustanovljena i prvi put dodeljena visoka zvanja, jednoglasno je odlučeno: prvi slovenački autor kome će pripasti titula majstor fotografije biće Peter Kocjančič. Za njega je tada rečeno da je prvi među fotografima usmerio svoj rad u pravcu da fotografiji izdori umetnički karakter. Ime Petera Kocjančiča sreće se na javnoj sceni početkom tridesetih godina 20. veka, a svoje nastupe najavio je pejzažima, pri čemu su to slike raspoloženja, uglavnom predeli lirskog izraza. Formirao se u tada vladajućoj težnji piktorijalista da oplemenjuju fotografije

"FOTOGRAFIKA", POSLE 1950

Mnoga klasična dela Petera Kocjančiča postigla su zavidne uspehe na izložbama, posebno na međunarodnim, dok je njegov testamentarni ciklus fotografika (monotipija) jedva odjeknuo pred žirijima i među fotografima. Nije prepoznato koliko je u delima "Ptici mira", "Harlekin", "Novi svet" i dr. njihov tvorac nagovestio intermedijalna preplitanja u graničnim područjima ne samo fotografije nego i umetnosti, i koliko je uticao da se ideje strukturalizma, Bauhauusa i nadrealizma uvedu u tadašnju jugoslovensku fotografiju. Ono što nisu umeli da vrednuju fotografi, prepoznali su kulturni radnici: uglavnom s tim delima, ili pohvalnim komentarijama o njima, Kocjančič je uvršten u sve važnije preglede slovenačke umetnosti i u Istoriju evropske fotografije 20. veka Petera Tauska (Die Geschichte der Photographie in 20 Jahrhundert, 1977).

slikarskim sredstvima. Osim toga, u njegovim ranim radovima može se prepoznati uticaj neposrednog umetničkog okruženja, pa i Bauhauusa, koji je nekoliko godina ranije pokrenuo likovni preporod umetnosti. Njegove rane fotografije, neka vrsta foto-slikarskih pokušaja, donele su mu uspeh, što će ga ohrabriti da veoma dugo, sve do radova s fotografikom i apstraktnim fotografijama, istrajava u jednoj hibridnoj fotografskoj vrsti u kojoj su se s isto toliko veštine koristile slikarska četkica ili olovka, koliko i objektiv.

TEHNIKE – STARE I NOVE

Sâm Kocjančič je povodom objavljivanja fotomonografije, 1967, razvrstao svoja dotadašnja dela u pet faza. U razdoblju do Drugog svetskog rata tematski je bio zaokupljen pejzažima, žanr-fotografijama i portretima, a stilski sklon foto-impresionizmu. Njegovi rani predeli su lirski, svetlosno meki, toliko pastelni da njima vlada neoština, a tonski bogati poput nežnih akvarela. Zatim sledi druga faza, s određenijim i čvršće oblikovanim slikama, kao što su dela "Pred buru" ili "Letnje veče". Svetlost se menja, pozadina je tamnija, kontrasti su izraženiji, ali

Peter Kocjančič, "Valcer za tebe", pre 1938

Peter Kocjančič, "Koncert u jaslama", oko 1938

ostaje ista poetska osećajnost, što se najbolje vidi na njegovim žanr-fotografijama (režirani prizori ili prizori iz svakodnevnog života), npr.: "Radost", "Koncert u jaslama" i dr. Njegovi glavni motivi su deca, a tehnika izrade je papir-negativ, i ta obuzetost će u njegovom radu potrajati više od jedne decenije (približno 1935–1950). U prvim godinama nakon rata započinje treća faza koju Kocjančič naziva "Prvi posleratni period". I dalje je u istom motivskom okruženju, ali se neočekivano vratio upotrebi slikarskih pomagala. To donekle narušava čistoću fotografskog izraza, a produbljuje poetičnost prizora, čime u motivima s decom, ili u portretima, naglašava psihološki momenat. Česti su i aranžmani tipično slikarskog karaktera, npr., pozadinu vrlo brižljivo sastavlja da bi pred njom snimio neki događaj ili nečiji lik. U isto vreme unosi i potpuno nove tehnike: početkom pedesetih godina među prvima radio je luminograme

(fiziograme) – snimke kružnih tragova svetlosnog klatna. Sledi "Drugi posleratni period", kada je uneo očevidne novine u svoj fotografski rad. Dotadašnji sentimentalizam i suptilan izraz zamenjeni su vrlo snažno gradiranom likovnom strukturom u kojoj prevladavaju kontrasti. Iako njegove tadašnje fotografije i dalje zadržavaju neposrednu tematsku rasprisanost, sve je očevidnije da se približavaju svedenoj, sve više formalnoj, čak i apstraktnoj slici. U inače realističnu tematiku unosi vrlo uočljive intervencije fotografskog tipa: geometrijske šare, mreže i kružnice (luminograme), ornamente, grančice, lišće..., koje ukopirava u sliku. To je nesumnjivo odjek tada vladajućeg strukturalizma u apstraktnom slikarstvu, kome je očevidno podložan. Tadašnja kritika u delu "Ribarske mreže" prepoznaje odjeka linearnih prostornih konstrukcija Nauma Gaboa, a u "Poslednjem cvetu" (beli cvetlič zarobljen mrežom puzavica) vidi idejnu obnovu simbolizma, tj. poetski izraz gušenja, odumiranja i "krhku vitalnu snagu koja se poslednjim naporem odupire u borbi za opstanak".

SVET NOVE LIKOVNOSTI

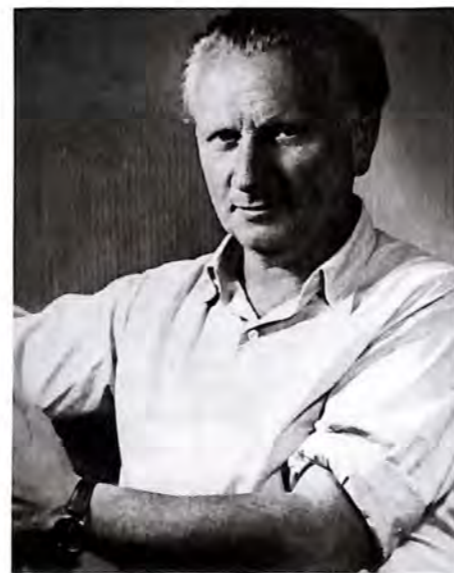
Već na počecima Kocjančič se obraćao apstrakciji, ali tom postupku doslednije se priklonio tek u drugoj polovini radnog veka. Taj izraz težnje za likovnom svedenošću on je obeležio kao poslednju, "petu grupu radova". U odnosu na sve što je prethodno radio to je sasvim nov, eminentno likovan svet (iako je nešto od toga već nagovestio u delima iz prethodnog, četvrtog razdoblja). U tom svetu prevladava slučajno proizvedena figuracija, a postupak je zasnovan na tzv. Roršahovim testovima iz psihologije. Ispitujući mogućnosti tog postupka, on otkriva čitav niz figura koje dodatnim izrezivanjem i usklađivanjem prevodi u nov, arlekinski svet. To je pravi festival neobičnih

PETER KOCJANČIČ (PODGORA KOD GORICE, ITALIJA, 1895 – LJUBLJANA, 1986)

Peter Kocjančič, slikar, ilustrator i fotograf, učio je za dekorativnog slikara, a zatim pohađao Likovnu akademiju u Veneciji. Delovao kao grafički dizajner (filmski plakati, oprema kataloga, naslovne strane novina i knjiga i dr), a fotografijom se bavio od 1930. godine. Od 1932. njegova dela sreću se na izložbama. Među najveće predratne uspehe isticao je treće mesto na čuvenom takmičenju Roleifleksa na koje je prispelo 36 hiljada fotografija iz celog sveta (nagrađeno delo "Valcer za tebe"). Među prvim umetnicima postao je član "Društva likovnih oblikovalaca Slovenije", a bio je i među osnivačima Foto-saveza Slovenije.

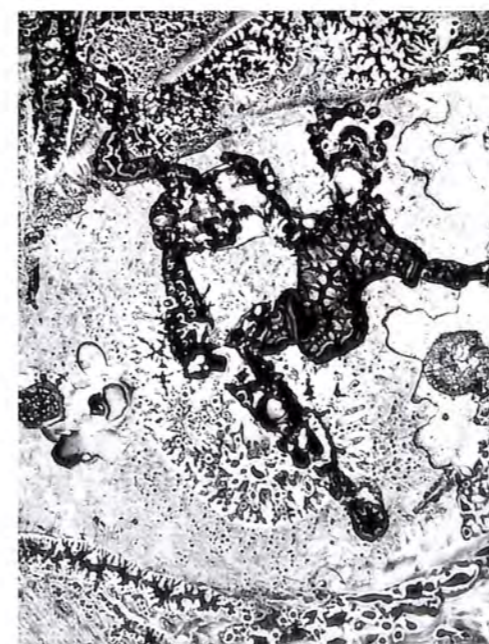
Već 1939. godine postao je počasni član međunarodnog salona CREPSA u Belgiji, zatim i počasni član holandskog Focus-salona. To su, u svetu umetničke fotografije do rata, bila vrhunska svetska priznanja.

Nakon rata, 1951. Kocjančič je u grupi prva tri dobitnika zvanja majstor fotografije (druga dvojica su Skrigin i Dabac). Godine 1957. Međunarodna federacija za fotografsku umetnost dodelila mu je titulu EFIAP, a deset godina kasnije i najvišu titulu Ekselencija fotografije (Hon. EFIAP).

Peter Kocjančič, "Ribarske mreže", posle 1955

pojava i asocijativnih značenja: tu su gorske stene, privlačni ornamenti, japanski predeli, kamenite obale, figure, ptice, zoomorfni oblici... Veza s fotografijom pretežno je tehničko-tehno-loška jer je Kocjančič svoje foto-monotipije pretvarao u fotografska dela presnimavanjem, ili je čak radio veštačke negative na staklu, pa ih kopirao na fotopapir. Kritika je već ranije uočavala da je Kocjančič u svojim fotografski izvedenim grafizmima blizak ruskim konstruktivistima (pominjan je El Lisicki kao uzor). U monotipijama je pretežno oslonjen na iskustva nadrealizma, na Bretonov manifest u kome

Peter Kocjančič, "Arlekin", posle 1950

ISPRAVKA

O "PORTRETU PARTIZANKE": JOŠ JEDNOM

Povodom teksta o Zorži Skriginu, objavljenom u broju 49 našeg časopisa, javila nam se čitateljka Vanda Ignjačević iz Beograda. Naime, fotografija "Portret partizanke", za koju smo naveli da predstavlja Stanu Tomašević, zapravo je njena majka Mira Pejčić. Gospođa nas je ljubazno primila i svom domu i pokazala mnogobrojne druge fotografije, među kojima i onu koju smo objavili. Na poleđini te fotografije rukom je zapisano: "Mojoj ratnoj drugarici i kumi Miri, od Zorža Skrigina." Nema sumnje, na slici je Mira Pejčić, udata Afrić (1924–2005), supruga Vjekoslava Afrića, istaknutog kulturnog radnika, pozorišnog i filmskog reditelja, tvorca prvog jugoslovenskog filma, čuvene "Slavice" (1947), a zatim i niza drugih ostvarenja.

Zorž Skrigin, "Portret partizanke" - Mira Pejčić

Stana Tomašević, nepoznati autor

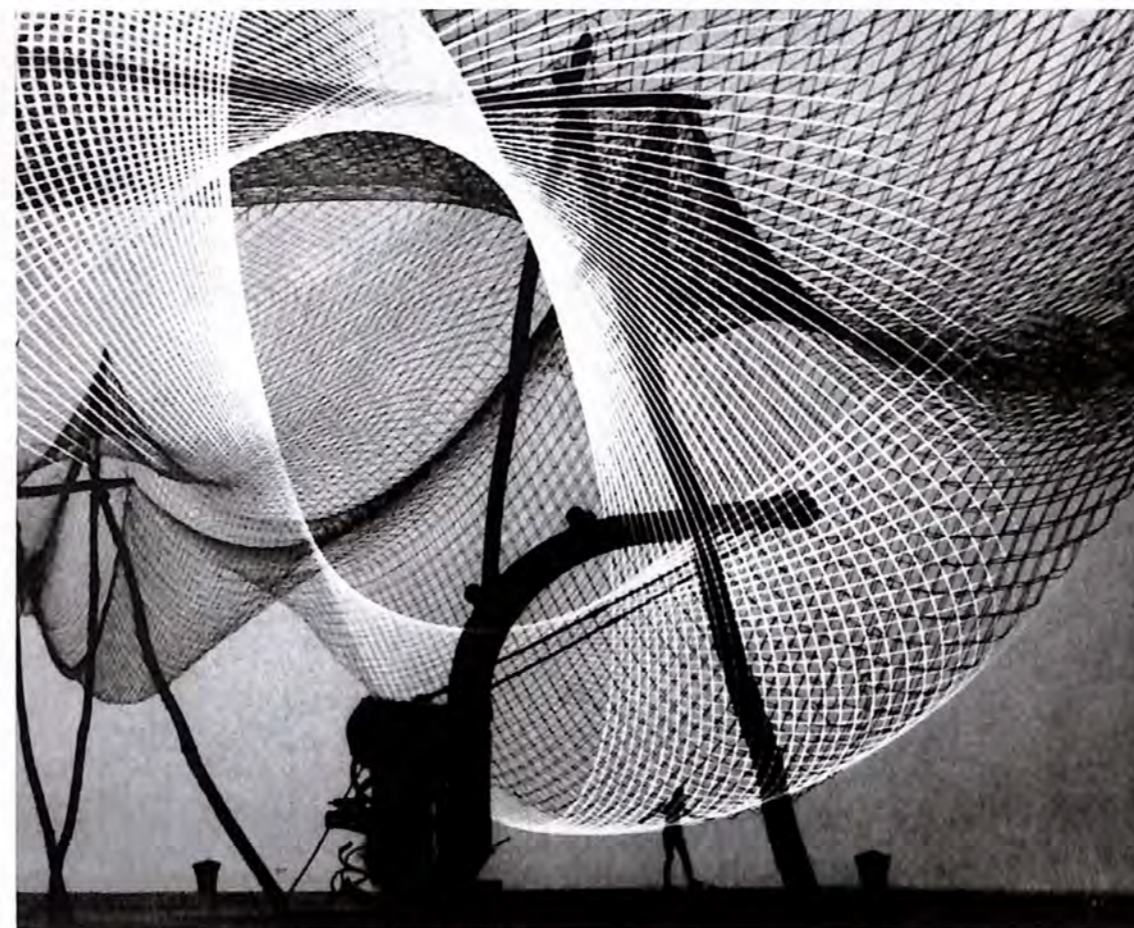
1941, nosilac Partizanske spomenice, i pripadala je bataljonu u kojem je bilo i Kazalište narodnog oslobođenja, kao i moj otac. Posle rata, uloga moje majke je porodična: bila je životni saputnik i desna ruka mog oca u svim njegovim umetničkim ostvarenjima. A ta mamina fotografija... u posleratnom razdoblju često je objavljivana, bila je na mnogobrojnim

izložbama, u novinama, na koricama Školskih svezaka, pa u američkom magazinu *Life (Lajf)*... gde sve ne, ali uvek pod nazivom "Portret partizanke", rekla nam je gospođa Ignjačević.

Evo, sad je ta greška ispravljena, a pisac ovog teksta se za tu omašku izvinjava gospođi Ignjačević. A da je naše poštovanje prema liku s te fotografije visoko, dokazujemo time što smo se, u izboru od preko stotinu Skriginovih dela, opredelili baš za taj portret, smatrajući ga jednim od najupečatljivijih portretnih dela u istoriji jugoslovenske fotografije.

UČITELJICA STANA

Zahvaljujući ispravci dobronamerne čitateljke, potražili smo nove tragove i otkrili da ipak postoji fotografija Stane Tomašević Arnesen koja je bacana iz aviona, ali nju nije snimio Zorž Skrigin, nego nepoznati engleski ratni pilot. Dakle, drugi deo potpisa fotografije iz broja 49 i dalje je tačan, ali sada uz novu sliku. "... fotografiju dvadesedvogodišnje partizanke, kao simbola otpora fašizmu, engleski RAF umnožio je u više miliona primeraka, a piloti su je bacali kao letak širom okupirane Evrope. Tek posle rata doznalo se da je na fotografiji cetinjska skojevka Stana Tomašević, učiteljica, jedan od organizatora ustanka u Crnoj Gori..."

se slavi automatizam slučajnog stvaranja, to jest mogućnost da snovi, kao i automatsko pisanje, pa zašto ne i prepoznavanje slučajno proizvedenih šara, jednako zaslužuju estetičko vrednovanje kao i ciljano stvarana umetnost. Povodom fotograma, pre četiri decenije akademik France Stele napisao je ove proročanske reči: "Moram priznati da poslednja Kocjančičeva dostignuća zaslužuju sva priznanja, no imam utisak da bi ih najpravičnije mogao uporediti s isto tako divljenja vrednim, i još u nejasnu budućnost usmerenim nastojanjima kompjuterske grafike." Ne treba zaboraviti da je to izrečeno 1967. godine, kada se o kompjuterima u rukama umetnika nije moglo ni sanjati. U vremenu kada je Kocjančič stvarao ta svoja dela takva objašnjenja izazivala su otpor, pa i odbojnost, kod klasično usmerenih umetnika fotografije. Vreme je pokazalo da je svež povrtarac pokrenut smelim iskoracima Petera Kocjančiča dopro samo do retkih stvaralaca (Mladena Grčevića, Vladimira Solaričeka i Joze Četkovića u Zagrebu, braće Brkan u Zadru, Miodraga Đorđevića i Mirka Lovrića u Beogradu, Žike Đorđevića u Sokobanji, Miodraga Radovanovića u Sarajevu i nekih drugih). Svi oni imali su i svoja nezavisna i jednako plodna istraživanja, a u njegovim delima stekli su dodatno ohrabrenje. Ostale kolege svoje prozore još dugo su držale čvrsto zatvorenim.

GORAN MALIĆ

VIP TRADING
www.bti.co.yu

PENTAX

VANGUARD

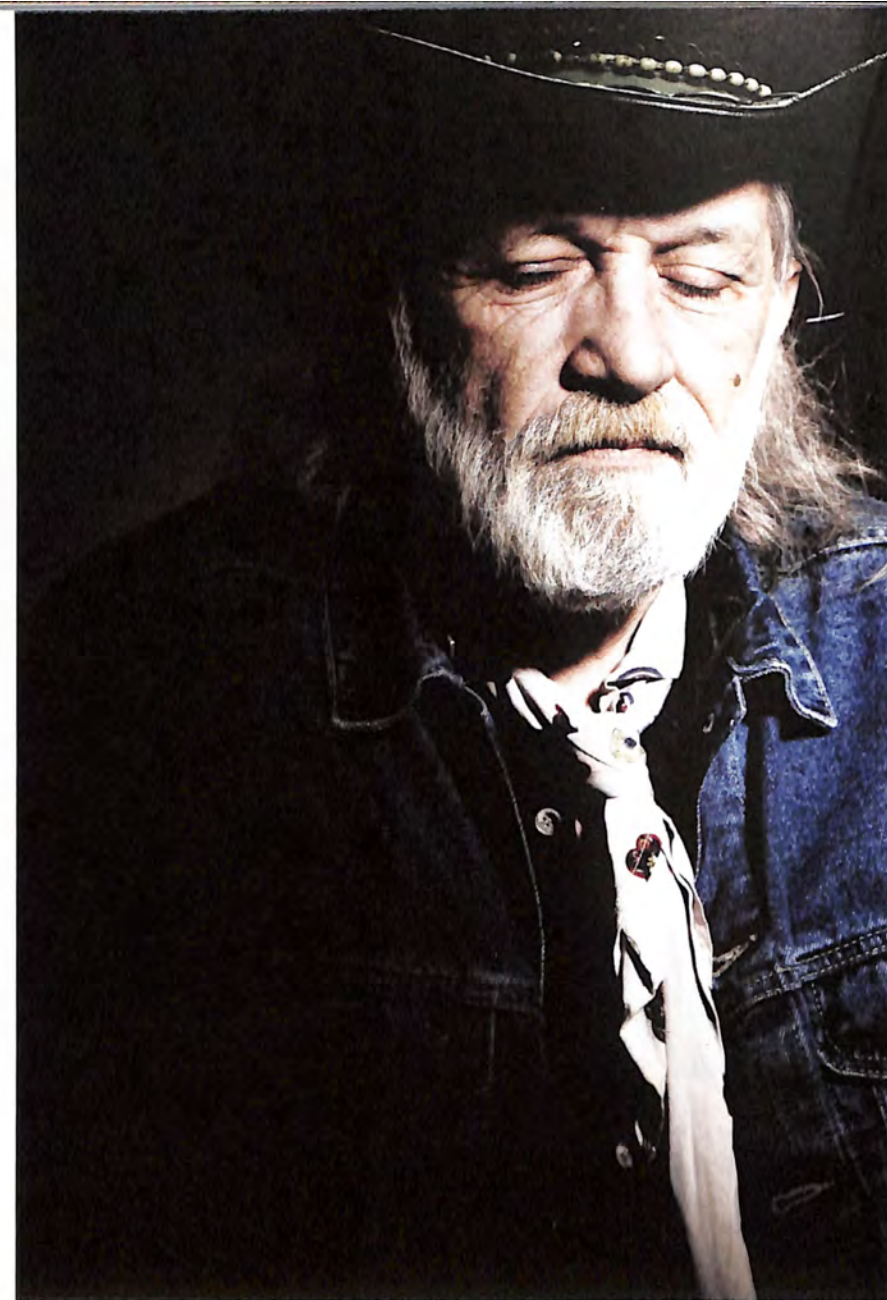
SANYO

+ 381 11 3540 940
www.bti.co.yu

Lovac na lijepe prizore

JASMIN FAZLAGIĆ

Njegove fotografije su svuda: na bilbordima, reklamama, u kalendrima i katalozima. Jasmin Fazlagić je prešao dug put od lutajućeg fotoreportera, prevalio je preko glave hirove i mušice nekoliko redakcija, da bi se na kraju skrasio u časopisima Dani i Gracija, gdje radi kao urednik fotografije. Ovo je priča o njemu

© JASMIN FAZLAGIĆ, "MIKI TRIFUNOV"

© JASMIN FAZLAGIĆ, "DINO MERLIN"

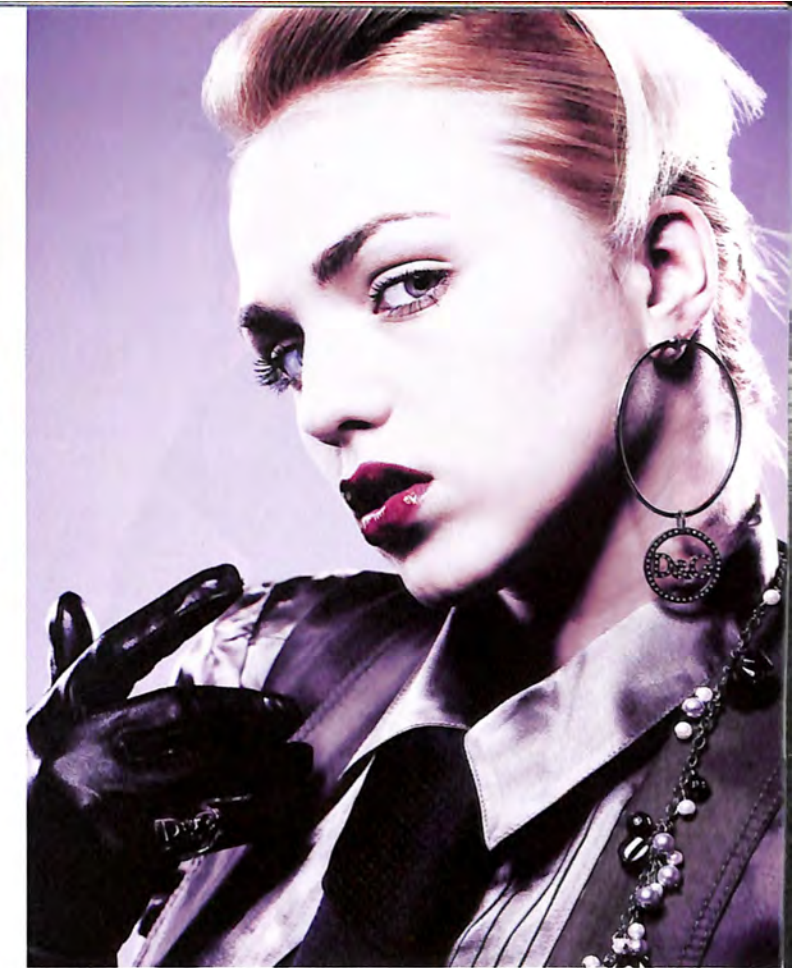
Po vlastitom izboru, Jasmin se manje bavi terenskim poslom i klasičnom novinskom fotografijom, a u posljednje vrijeme sve više se okreće studijskom radu, modnoj i reklamnoj fotografiji, u čemu se odavno izborio za primat na prostorima, ne samo BiH, nego i susjednih zemalja, pa i Italije, gdje je za neke zvučne modne agencije, poput "Emporium Viri" i "Follemente Donna", već nezamjenjivi i stalni saradnik. Jasmin to smatra razvojnim putem: "Neko voli raditi novinsku fotografiju i njegova nadgradnja se očituje u važnosti tema koje obrađuje, pa su se mnogi fotografi proslavili odlazeći na svjetska ratišta, dok se mnogi nisu izdigli iz gradske hronike. To je sad stvar izbora. Ja volim da slikam lijepe stvari." Jasmin Fazlagić je lovac na lijepe prizore. Svoj studio nosi i na teren, a Bog i njegov asistent znaju da je reč o

© JASMIN FAZLAGIĆ, "DŽELA FINAL"

desetinama kilograma opreme. To je dodatno komplikovanje života i posla, reći će Jasmin. Ali bez toga se ne može. Fotografi koji se javljaju iz kriznih žarišta nemaju vremena da se bave svjetlom, odnosno između objekata na slici i tako dalje – oni prave dokumentarnu fotografiju, čija je vrijednost upravo

u njenoj nesavršenosti, to je hvatanje jednog historijskog momenta. "Imaš sliku žene s djetetom u naručju, a iza njih gori zgrada – tu nema retuširanja, nema uljepšavanja, to je trenutak ljudske nesreće zarobljen u vremenu. A ljudska nesreća je zapravo ono što tu fotografiju plasira, jer ljudi, nažalost,

© JASMIN FAZLAGIĆ, "SAM SHOP"

© JASMIN FAZLAGIĆ, "ALBAN"

© JASMIN FAZLAGIĆ, "TERMAG"

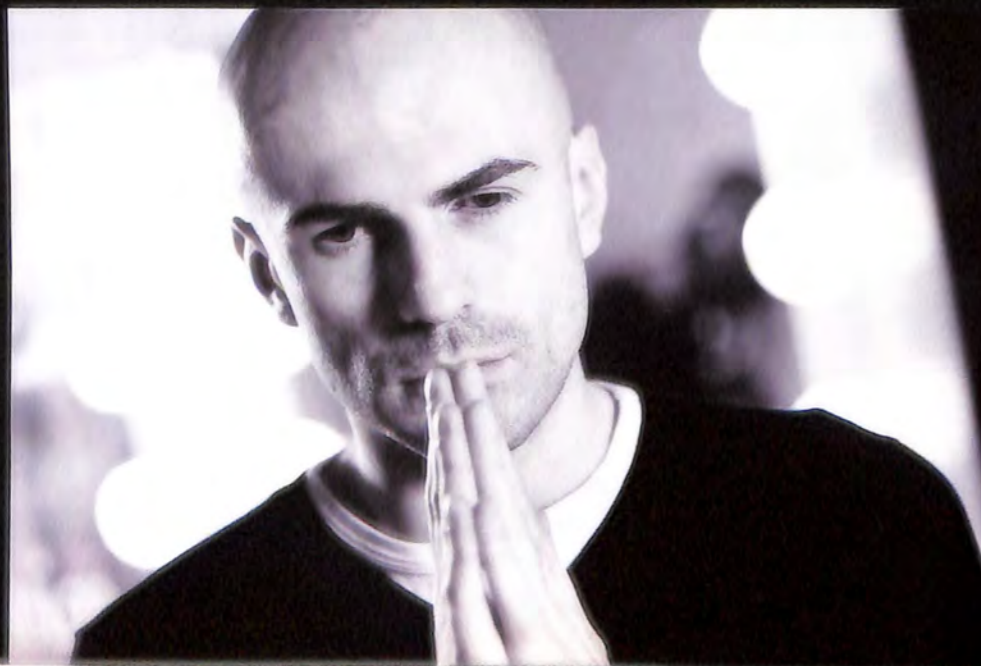
© JASMIN FAZLAGIĆ, "ALBAN"

BIOGRAFIJA

Roden 1975. godine u Sarajevu gde je završio srednju saobraćajnu školu. Fotografsko znanje stekao je u trogodišnjoj školi dokumentarne fotografije koju organizuje World Press Photo. Ipak, život ga je odveo u vode modne i reklamne fotografije pa tako danas radi kao urednik fotografije u časopisu *Gracija* i saraduje s brojnim modnim časopisima i reklamnim agencijama. Živi u Sarajevu.

© JASMIN FAZLAGIĆ

© JASMIN FAZLAGIĆ, "ERMIN SJAMUJA"

vole prizore smrti i krvi. Ja se bavim drugim stvarima. Prije nego što odem na teren, ja moram znati šta želim, moram imati fotografiju u glavi, moram biti svjestan limita svoje opreme, svjetla, vremenskih prilika ili neprilika, a tek onda moram razmišljati o postprodukciji fotografije, za šta je svakako potrebno dobro poznavanje programa za rad", objašnjava Jasmin.

"Zato nemam mnogo privatnog života, ali je i to lijepo, jer svoj posao smatram svojim životom. Nekad sam znao sastaviti i po jedan mjesec da bukvalno radim svaki dan od osam ujutro do duboko iza ponoći." Englezi i Amerikanci bi rekli - no pain, no gain.

ELDIN HADŽOVIĆ

"U reklamnoj i modnoj fotografiji svakako je bitno razumjeti potrebe klijenta. Zajedno s timom ljudi koji rade na idejnom rješenju kampanje, kataloga ili bilo koje vrste promotivnog materijala, treba napraviti spoj ličnog estetskog viđenja i osnovne potrebe koju ima klijent za prezentaciju svog proizvoda. Lokaciju na kojoj snimam uvijek običem ranije da bih se odlučio šta mi od opreme treba za snimanje. Izbor opreme je zaista kompleksna stvar i moglo bi se reći da je veliki broj faktora koji odlučuju šta da odaberem. Svakako da nije isto snimati na otvorenom ili u zatvorenim prostorima sa, recimo, slabim svjetlosnim izvorima. Nije isto fotografisati kada je model u nekoj statičnoj pozi ili kada radi brze i dinamične pokrete. Jedna od najbitnijih stvari u svemu svakako jeste iskustvo koje se stiče godinama rada. Između rada u studiju i rada na terenu ne pravim veliku razliku jer često kažem da studio "selim na otvoreno" - kada fotografišem na terenu.

Do sada sam fotografisao fotoaparatom Canon EOS 1DS Mark II (uskoro mi dolazi njegov nasljednik) s dosta objektivima, koristio sam "Bowens" rasvjetu i "mekintos" računar, što sve doprinosi vrhunskom ugođaju kada radite konačnu obradu fotografija.

Posljednji segment, ali nikako manje bitan, jeste postprodukcija, kojoj posvećujem dosta pažnje. Mislim da ona definitivno stavlja tačku na i kad su u pitanju reklamna i modna fotografija, a ujedno je i odlučujući faktor u kom fotografiju možeš da pokvariš ili je učiniš još boljom."

BALKAN photocontest br. 8

Naša prva godina ...

BALKAN photo contest slavi 23. avgusta rođendan! Kako sada davno izgleda onaj dan kada je sve krenulo ... I ko bi mogao pomisliti da je pre samo godinu dana BPC otvorio svoje kapije na adresi: www.balkanphotocontest.com, a da se na toj kapiji prvog dana pojavilo tek desetak ljudi. Ostalo je istorija ...

Danas, svako ko se u Srbiji, Makedoniji i Crnoj Gori bavi fotografijom, zna šta označava skraćenica "BPC", kada se hiljade kvalitetnih fotografija objavljuju na našim stranicama svakog meseca i kada se u istom periodu pojavi desetina novih talentovanih autora. Sada je prosto neverovatno da ova "priča" traje tek godinu dana.

Pokušavajući da rezimiram ovu prvu godinu BPC-a, nisam uspeo da zaključim šta je u čitavoj priči najvažnije. Hteo sam da objavim listu najboljih autora: treba izdvojiti one koji su postigli najbolje rezultate za ovih godinu dana; to bi bio podsticaj svima da napreduju i da što aktivnije učestvuju. Ipak, predomislio sam se – najbolji su se već puno puta pojavili na stranicama časopisa *Refoto* i njima je dovoljna satisfakcija to što su se svojim rezultatima izdvojili među tako velikim brojem autora. Radije bih istakao sve one koji su u proteklih godinu dana odlučili da prvi put javno pokažu svoje radove. To su oni koji su se po prvi put

našli sa druge strane fotoaparata i naslutili ogromne mogućnosti izražavanja koje pruža fotografska umetnost. To su oni čiji su prvi radovi na BPC-u bili apsolutno početnički, a današnji privlače pažnju stotina posetilaca svakodneвно. Na kraju, to su svi oni koji su hrabro ušli u "neravnotežan okršaj" – jako mladi ili "u najboljim godinama", oni koji nisu poznavali računare i obradu fotografija, a naročito oni koji su s digitalcima krenuli da se takmiče u fotografiji, rame uz rame s vlasnicima profi D-SLR fotoaparata, a sve pod sloganom "Boj ne bije svjetlo oružje ..." Svima njima, za prvu godišnjicu BPC-a poručujem: Čestitam! Vi ste ponos BPC-a!

Šta je to što zadržava tako puno ljudi na okupu? Članovi sigurno imaju neku satisfakciju za dane i noći provedene ispred monitora. Siguran sam da su priče različite – neki su tu da bi naučili, neki da bi se družili. Svi vole fotografiju, to je sigurno. Nekima je bitno da vide dobre fotografije, drugi su tu da bi pokazali svoje radove. Veliki broj njih

vođen je takmičarskim duhom, a nekima je učešće u brojnim raspravama ili samo čitanje odlična zabava ... Dugo sam razmišljao šta bih ja odgovorio kada bi me pitali: "Šta smatraš najvećim dobitkom provedenog vremena na BPC-u?". Puno je razloga, ali se jedan izdvaja. Jednostavno, sada u svakom gradu na prostoru bivše Jugoslavije imam bar jednog prijatelja! I to prijatelja koji se interesuje za iste stvari kao ja. Sada je dovoljno da na BPC-u napišem da putujem bilo gde, i znam da će me dočekati prijatelji. A isto tako, svi oni koji putuju u mom pravcu – znaju da će biti dočekani i da im je druženje garantovano. BPC je tako za ovu godinu prerastao prvobitno zamišljene okvire fotografskog takmičenja i u pravom smislu reči postao "Zajednica ljubitelja fotografije".

Neka nam je sretna godišnjica, još puno ih proslavili – uz dobre fotografije i još bolje prijatelje. Živeli!

D.STOJANOVIĆ

49. tema – Panoramska fotografija, Novi Sad – Set

50. tema – Najlepši osmeh, "Lilly" – Milcho Pipin

51. tema – Refleksija, "Suton." – just...

48. tema – Sepla, "RATAR" – korni

52. tema – S, "DurmitorS" – Shljivo

46. tema – Pro photo, "Ski" – antiseptic

korni – "Nije Tom Sojer"

umbra – "OLIVA iz Zobnatice"

Slavica_mk – "Kissed by the sun"

Sanjanikolic – "LA MUSE"

tatjana – "my crazy world"

Chaplin – "fly"

GALERIJA FOTOGRAFIJA
najbolje fotografije za jun – jul

KOMPAS vas vodi na međunarodni sajam

PHOTOKINA 2008

Aranžman 5 dana avionom 24. - 28.09.2008.

Mogućnost sopstvenog prevoza

Obezbeđujemo vize i međunarodno osiguranje

KOMPAS
B E O G R A D

Informacije i rezervacije: KOMPAS Beograd a.d.,
Obilićev venac 26, 11000 Beograd

Kontakt osoba: Predrag Tešić, 011-3282644, 064-2710505,
predrag.tesic@kompas.co.yu

www.kompas.co.yu

36. SALON UMETNIČKE FOTOGRAFIJE

Žisel 2008

Festival koji se svojom posebnošću odavno izdvojio na domaćoj fotografskoj sceni stariji je od većine fotografija koji su ove godine na njemu učestvovali

Žiri ovogodišnjeg Žisela je od 591 fotografije i 151 autora odabrao 104 fotografije (66 autora). Nagrade za kolekcije fotografija dodeljene su: Ljubomiru Kojiću, Mirku Nićiforoviću i Jadranki Sekerić. Najbolji u kategoriji pojedinačnih fotografija bili su: Željko Đurić, Lajoš Mesaroš Lajči i Branislav Stanković. Pohvaljene su kolekcije: Zorana Mojsina i

I nagrada pojedinačno, Željko Đurić, "Pijac"

II nagrada pojedinačno, Lajoš Mesaroš Lajči, "Litija"

I nagrada za kolekciju, Ljubomir Kojić, "Odlutali pogled"

II nagrada za kolekciju, Mirko Nićiforović, "Sećanje III"

Nemanje Živkovića, kao i fotografije: Huseina Šljive, Željka Škrbića i Stevana Sekerića.

Pored standardne izložbe fotografija otvorene su i izložba fotografija autora koji su ove godine dobili najviša zvanja Foto saveza Srbije: Branka Jakovljevića, Ljubomira Kojića, Steve Sekerića, Velimira Savatića i Zorana Đorđevića, kao i izložba fotografija "Omoljica, srednjevekovna crkva i groblje".

Moramo da napomenemo da se pored izložbi fotografija u Omoljici održava i par godina starija manifestacija – 38. Smotra amaterskih filmova.

III nagrada za kolekciju, Jadranka Sekerić, "Poslednja vožnja"

KADA CRNO NIJE CRNO, A BELO POSTANE BLEDO

Kritikovati bilo koju izložbu nije zahvalno a ako je voliš – onda to dodatno otežava posao. Napominjem da ovaj tekst predstavlja moj lični stav i znam da rizikujem prijateljstvo s članovima žirija i nagrađenim fotografima, ali kako sam veoma dugo srcem vezan za Žisel (što manje-više znaju svi koji su ikada došli u Omoljicu), osećam potrebu da branim ideju festivala koja je skoro potisnuta i u velikoj je opasnosti da potpuno nestane. Ujedno smatram da je važno započeti razgovore i polemiku oko naših izložbi sa ciljem da se dođe do novih ideja i promene zastareli principi. Počnimo od stvarno velikog broja radova snimljenih na skoro istim lokacijama a obrađenih u maniru Ljubomira Kojića tako da grupna izložba većim delom podseća na samostalnu. Čak ni konstatacija kako bi učesnicima trebalo objasniti da sledeće godine ne šalju fotografije (samo) jaroških pastira, neće ublažiti činjenicu da je ovakvim izborom upravo dato uputstvo za dobijanje nagrade u Omoljici. Prvo, treba da zaboravite

na sela po planinama, gorštacke i mlade, i nemojte tragati za bilo kakvom drugom vizurom ili mestom koje nije vojvođanska ravnica. Konvertujte sve to u crno-belo, potom od raznih elemenata "umešate" fotografiju (montaža je dobra samo kada se ne vidi i ima nekog smisla – ali nema veze, biće dobra kako god da je uradite) poštujući pravilo da je najbolje podeliti kadar na pola – pola lice ili figura – pola šta već ima. Ne morate mnogo voditi računa ni o proporcijama niti o pravcu svetla. Sličan recept primenljiv je i kada je u pitanju široko vojvođansko nebo (koje smo imali prilike da vidimo mnogo bolje ukopiranog laboratorijskim putem nego sada kada je ono ubačeno pomoću sve raspoložive tehnologije), jer malo grubog brisanja biće dovoljno. Trebalo bi da se šalim, zar ne?

A kada se posvetimo ovogodišnjoj izložbi, kao najvažnije pitanje nameće se izbor nagrađenih kolekcija koje su (osim kolekcije Jadranke Sekerić) na silu proglašene kolekcijama – osim ako, na primer, ne smatramo da je seoski običaj

baciti starog "fiću", pa tako klasičan portret postaje odgovor na temu "Običaji"... Po propozicijama, kolekciju čine fotografije koje imaju određene teme i to jasno različite.

Iako u katalogu ovogodišnjeg Žisela piše kako nema mogućnosti poturanja "nesuvislih igrarija", veliki broj izloženih fotografije su ili tehnički loše izvedene (najčešće mutne) ili su još lošije digitalne montaže, što postaje više nego jasno kada ih vidite u formatu 30x45 cm. Uostalom, ko god misli da bilo šta od navedenog nije tačno, može se lično uveriti jer je izložba u Domu kulture u Omoljici, gde će i ostati.

Iako se ubrajam u one koji digitalne mogućnosti koriste maksimalno, ne mogu da prihvatim izložbu na kojoj se nalaze loše realizovane fotografije – imale ili ne motiv koji drugi nisu snimili. Fotografije su se oduvek delile na dobre i loše, ali je izlaganje fotografije podrazumevalo i minimum tehničkog kvaliteta.

Ili, možda više nije tako.

M. ŽIVKOVIĆ

Rešenje za važne poslovne odluke

AB Soft poslovni informacioni sistemi

- Savremeni ERP informacioni sistem
- Upravljanje ljudskim resursima
- Proverena platforma – MS SQL Server
- .NET integracija (web, mobile, ...)

Uz kupovinu našeg poslovnog informacionog sistema dobijate po posebno povoljnim uslovima:

- Small Business Server Premium 2003 R2
- Windows Server Standard 2008
- SQL Server Standard 2005

Microsoft
GOLD CERTIFIED
Partner

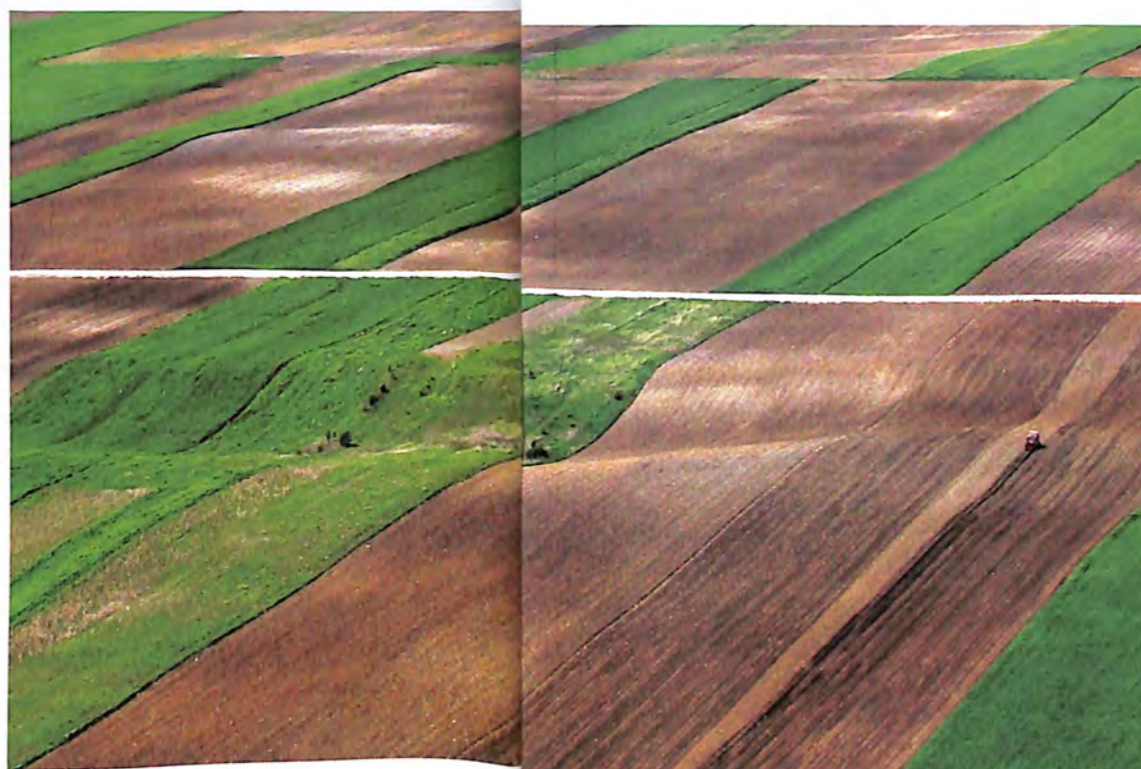
ABSoft

Prva fotografija (članovi Kluba prilikom razvijanja fotografija u foto-laboratoriji FKK u starim prostorijama) snimljena je 1962. godine. Druga fotografija (doček maršala Tita), snimljena je 1958. godine. Fotografije: Miodrag Radulović, član FKK "Požarevac".

FOTO-KINO KLUB "POŽAREVAC"

Postojanje staro ŠEZDESET GODINA

Mladan Pajkić, "Zelene staze"

Bojan Trailović, "Aiguel De Tricot 56"

Aprila 1948. godine nov profesor fizike u kolektivu gimnazije u Požarevcu osniva foto-sekciju. Taj trenutak požarevački zaljubljenici u fotografiju uzimaju kao dan osnivanja svog foto-kluba, koji je kao svojevrsni sledbenik gimnazijske foto-sekcije nastao organizovanjem foto-amatera

Dragan Đelić, "Pogled u kukurek"

Emilija Bojić

Ta bolja organizovanost podrazumevala je osnivanje Kluba foto i kino amatera pri organizaciji Narodne tehnike u Požarevcu. U novom klubu najbrojniji članovi, što je i logično, bili su baš gimnazijalci, od kojih je nekoliko završilo i nastavničke kurseve fotografije tadašnjeg Saveza foto i kino amatera Jugoslavije u Kraljevu (u to vreme ovaj grad nosio je ime Rankovićevo). Ovi "školovani" nastavnici fotografije bili su okosnica kurseva, tečaja i širenja fotografske kulture. Posleratni počeci požarevačkog foto-kluba bili su teški. Prvi fotoaparat, i to drveni, za povećanje crno-belih fotografija izradili su vojnici požarevačkog garnizona. Fotografisali su fotoaparatom Wellta, jedinim koji su tada imali na filmu koji je preostajao u "Zastava" i "Zvezda filmu", a distribuirao ga je Savez foto i kino amatera u Beogradu.

Zivislav Antonijević, "Untitled"

Darko Stanisavljević, "Čobanov odmor"

Svoju aktivnost Klub je pokazivao putem nedeljnih foto-novina, o kojima svedoči nekoliko, čudom preživelih, požutelih fotografija s rupicama od ekserčića. Tada i na takav način objavljivane su fotografije s mitinga, štafeta i sletova, sportskih dešavanja... I tako je amaterska fotografija u Požarevcu postojala sve do 1984. godine. Od te, pa sve do 2000. godine, Foto-kino klub "Požarevac" postoji samo u sećanjima jer je ostao bez prostorija i opreme. Početak novog milenijuma jeste i početak ponovnog oživljavanja, koje je započeto klupskom izložbom fotografija u maju. Pored veterana, koji nikada nisu prestali da veruju u svoj klub, učesće na izložbi uzimaju novi članovi.

M. ŽIVKOVIĆ

2 Swarovski dvogled NOVA DIMENZIJA POSMATRANJA

Pre devet godina "Swarovski Optik" napravio je prvi dvogled s potpuno obuhvatnim rukohvatom, što je bila pionirska inovacija po funkcionalnosti i dizajnu, a bila je kombinovana s maksimalnim kvalitetom optike. Zahvaljujući razvoju novih tehnologija, sada nudi generaciju EL 42-serije s izvanrednim mogućnostima. Ima nov mehanizam za fokusiranje i mnoštvo drugih novih funkcionalnih osobina, a odlikuje se i izuzetnim kontrastom slike sve do perifernih delova, britkom oštrinom i prirodnim bojama. Moguće je vrlo brzo menjati fokus, odnosno oštrinu gledanja od svega 1,5 m do beskonačnosti za samo dva puna okreta. Ova neuporediva mogućnost značajna je za osmatranje na kratkim rastojanjima, a posebno za makroposmatranje. Dvogled može se koristiti i bez naočara za korekciju vida, jer se precizno prilagođava skoro svakoj slabosti očiju. Nov sistem izoštravanja dozvoljava korekcije vida do 6 dioptrija za model EL 8,5x42 i do 8 dioptrija za model EL 10x42. Cene ovih dvogleda kreću se od 1.400 do 1.765 evra, a više informacija možete naći na sajtu: www.swarovskioptik.com

2 Nikon NOVOTARIJE

Da se Fotokina približava, vidi se po sve češćim predstavljajima raznih noviteta kod većine proizvođača fotoaparata i fotografske opreme. Tako iz "Nikona" imamo mnogo noviteta i mi ćemo ih samo nabrojati uz najkraći opis karakteristika. Pored Nikona D700 sa senzorom i najbitnijim karakteristikama D3 modela, koji su mnogi nazvali revolucionarnim (njega je Boris predstavio u velikom testu), ovih dana je predstavljen i "ozbiljan" kompaktni digitalni fotoaparati Nikon Coolpix P6000 sa GPS navigacijom u sebi. Sasvim sigurno biće veoma ozbiljna konkurencija proizvođačima kao što su "Panasonic", "Leica" i "Canon", koji su se do sada utrkivali da naprave kompaktni fotoaparati koji će zadovoljiti zahteve profesionalaca koji žele da imaju u džepu jedan mali fotoaparati, a da pri tom ne moraju mnogo da razmišljaju o tome da li će snimljene fotografije biti upotrebljive i za profesionalne svrhe. U sebi ima senzor od 13,5 miliona piksela, koji je sada veličine skoro pola kvadratna centimetra (1/1,72 inča) i osetljivosti od ISO 64 do čak 6.400. Ovo je prvi "Nikonov" kompaktni fotoaparati kojim može da se snima i u RAW formatu, tj. najnovijem NRW formatu koji za sada prepoznaju novi "Nikonovi" programi za RAW konverziju, a verovatno će se ubrzo i drugi RAW programi prilagoditi tom formatu. Bitno je još naglasiti da ima zum objektiv ekv. 28 - 112 mm s optičkom stabilizacijom slike,

optički vizir pored displeja dijagonale 2,7 inča, a i ugrađenu papučicu za dodatni blic. Takođe, ima priključak za mrežni kabl za priključivanje na Internet gde će svaki korisnik dobiti i 2 gigabajta prostora za svoje fotografije na "Nikonovom" serveru. I, naravno, na kraju moramo da navedemo i GPS podršku koja će automatski upisati tačne geografske koordinate mesta gde je fotografija snimljena, a u karakteristike ovog fotoaparata ubrajaju se još i D-Lighting i autofokus koji prepoznaje lica. Najavljena cena ovog mališana je oko 500 evra, a za njega će se praviti i dodatak za još širi ugao snimanja, kao i za jači teleobjektiv. Pored ovog modela, predstavljeni su još i drugi modeli iz Coolpix serije, koje ćemo samo nabrojati. To su ultrakompaktni S60 sa senzorom od 10 miliona piksela, petostrukim zum objektivom sa stabilizacijom slike i ima displej dijagonale 3,5 inča koji je osetljiv na dodir, a kome se komandama iz menija pristupa dodir. Pored toga, predstavljeni su i novi Coolpix modeli S560, S610, S610C i S710, kojih će biti u raznim bojama i u kojima su primenjena najnovija tehnološka dostignuća. Detaljnije informacije možete pronaći na: www.refoto.com.

3 Kata RANČEVI

"Kata" je sve prisutnija na tržištu s proizvodima za fotografiranje i snimatelje. Ovoga puta pojavljuje se s veoma zanimljivim rančevima pastelnih boja, izrađenim od vodonepropusnih materijala, čija je oznaka DR-467 i DR-465. Glavna pregrada ranca otvara se prema napred i iz nje se veoma lako vadi fotoaparati, a ima mesta još za tri objektiv i blic ili neki drugi pribor. U drugom, gornjem delu, ima mesta za lične potreštine ili stvari koje treba da budu odvojene od foto-opreme. Model 467 predviđen je i za laptop s monitorom do 17 inča. Predviđena cena za prvi iznosi 125 evra, a 105 evra za drugi. Detaljnije pogledajte na: www.kata-bags.com.

4 Tamron 15X SUPERZUM

"Tamron" je predstavio do sada najambiciozniji zum objektiv za D-SLR fotoaparate sa senzorom APS-C veličine, AF 18-270 mm F/3,5-5,6 sa stabilizatorom slike. Ekvivalent ovog zuma jeste 28-419 mm, što bi trebalo da zadovolji potrebe velikog broja korisnika da na fotoaparatu koriste samo jedan objektiv. U početku je predviđena proizvodnja s "Nikonovim" i "Canonovim" bajonetom, navoj za filter na njemu je 72 mm, a ima masu od samo 500 grama. Pored novog savremenog sistema oslojavanja elemenata da bi se smanjile aberacije, ovaj zum ima i kočnicu izvlake koja, kada je zaključana, ne dozvoljava izvlačenje objektiv. Oni koji koriste neki superzum znaju koliko je ona bitna kada se fotoaparati nosi na ramenu. Cena još uvek nije saopštena, a detaljnije informacije mogu se pronaći na: www.tamron.com/lenses.

6 Nikon "SHIFT" OBJEKTIVI

Bez obzira na to što se danas u Photoshopu ili nekom drugom programu za obradu fotografija perspektiva može lako ispraviti, "Nikon" se ipak odlučio za proizvodnju dva nova objektiv kojima se još prilikom fotografisanja ispravljaju linije. To su Nikon PC-E Micro 45 mm i 85 mm, oba s maksimalnim otvorom blende 2,8 i nanokristalnim slojem za maksimalno umanjenje aberacija. Mogućnost nagiba je 8,5 stepeni, a klizanja + - 11,5 mm, s tim što se oni okreću i po osovini za 90 stepeni i tako klizanje može biti horizontalno ili vertikalno, po potrebi. Ovi objektiv rade s automatskom blendom na D3, D300 i D700 modelima "Nikonovih" refleksnih fotoaparata. Detaljnije informacije možete naći na: www.refoto.com ili www.nikon-europe.com. Cena objektiv za Nikon PC-E Micro 45 mm biće oko 1.900 evra i 1.760 evra za PC-E Micro 85 mm.

5 Hasselblad ZALET MEGAPIKSELA

U ovom broju imate priliku da vidite rezultate rada Hasselbladom H3D koji ima senzor od, do skoro nepobedivih, 39 miliona piksela, a ovih dana "Kodak" je objavio da u saradnji, upravo s "Hasselbladom", izbacuje na tržište senzor KAF-50100 od 50 miliona piksela formata 36x48 mm, koji će biti ugrađivan u najnovije H3DII-50 modele. Ovaj fotoaparati biće prikazani na Fotokini, a predviđeno je da se od oktobra prodaje za 29.900 evra (proizvođačka cena, bez poreza na promet!). Pored toga, najavljena je i promocija novog 645 senzora na istom sajmu, kao i 1,5 HTS tilt/shift adaptera za decentriranje, čime će se i ovim srednjeformatnim fotoaparatom približiti karakteristikama velikog formata. Detaljnije informacije o mogućnostima ovog senzora i fotoaparata možete pronaći na sajtu: www.hasselblad.com.

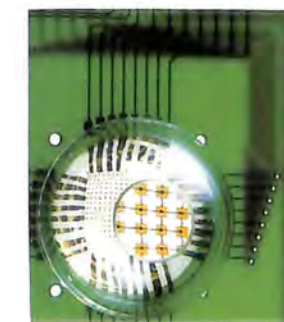

7 HP PRECIZNIJE BOJE

Kompanija "Hewlett-Packard" predstavlja monitor HP DreamColor LP2480zx, revoluciju u tehnologiji monitora u boji, za koju se očekuje da promeni način na koji se u upravlja bojama. Ova tehnologija omogućava korišćenje monitora s preciznim bojama na svakom radnom mestu, kako bi se izbegle provere boja, ponovno dizajniranje i višak probnih uzoraka. Kao prvi pristupačan računarski monitor s preciznim bojama u svetu, HP DreamColor LP2480zx podržava kombinaciju pune tridesetobitne palete boja (omogućava raspon do milijardu boja) na širokom LCD-u, po neuporedivo nižoj ceni u odnosu na većinu vrhunskih, studijskih monitora od tečnih kristala. Ova moćna kombinacija funkcija i cene omogućava da se izbegne stara prepreka u procesu kreiranja digitalnih sadržaja: pristupačna i konzistentna preciznost boja kod uređaja. Dijagonala ovog monitora jeste 24 inča (60,96 cm), a više informacija možete potražiti na sajtu: www.hp.co.yu.

8 Čip kao ljudsko oko

Naučnici Northwestern univerziteta u Ilionisu napravili su od optoelektronike senzor za beleženje fotografske slike, inspirisani biološkim osobinama ljudskog oka, koji će moći da koriguje neoštrinu oko ivica koja je karakteristična za sadašnje senzor. Metod kojim su to izveli jeste sledeći: prvo se oblikuje sferna membrana koja je nalik našem oku, na koju se kasnije posebnom metodom nanose elementi za beleženje svetlosti, tako što se membrana isteže do ravne forme. Tek kada se veoma osetljive silicijumske ćelije postave, membrana se vraća u prvobitnu formu. Snimci ovakvim senzorom dajuće mnogo oštrije fotografije nego do sada.

9 Nikon BLIC SB900

Uz nov refleksni fotoaparati "Nikon" je predstavio i najnoviji blic SB900, koji automatski prepoznaje s kojim formatom senzora fotoaparati radi, odnosno da li je pun format ili APS-C. Pokriva ugao od 17 do 200 mm, puni se brže sa četiri AA baterije nego njegov prethodnik SB800, za čije je punjenje bilo potrebno pet baterija. Novina kod ovog blica jeste mogućnost unapređivanja Firmware softvera i preko fotoaparata Nikon D3, a modeli D300 i D700 uz pomoć memorijske kartice, za šta će korisnici imati podršku na "Nikonovoj" internet-stranici. Ovaj blic automatski prepoznaje filter koji se koristi i prema njemu prilagođava balans belog. Da bi se sprečili kvarovi, ima u sebi i senzor koji može da upozori korisnika ako dođe do pregrevanja nekog od delova. Kontrole su jednostavnije, pristupačnije i logičnije nego kod prethodnih modela, dok funkcija dodatnog svetla za ispomok autofokusu u mraku sada pokriva ugao objektiv od 20 do 105 mm i usaglašena je s merenjem uz pomoć sistema sa 51 tačkom kakvo je u upotrebi kod novih FX i DX senzora. Njegova cena biće oko 460 evra, a detaljnije informacije potražite na sajtu: www.refot.com.

10 Samsung NV100 HD

Najnoviji kompaktni digitalni fotoaparati iz "Samsunga" jeste NV100HD, za koga proizvođač tvrdi da je prvi fotoaparati sa senzorom od 14,7 miliona piksela, sa zumom čiji je najširi ugao ekv. 28 mm. Pitanje je samo do kada će moći da zadrži taj primat u prvenstvu. Inače, ovaj fotoaparati ima Schneider-Kreuznach 3,6 puta zum s optičkom stabilizacijom slike i displej dijagonale 3 inča koji je osetljiv na dodir (Touchscreen) i preko koga se dodirom upravlja funkcijama fotoaparata. Osetljivost se može podesiti od ISO 80 do 3.200, a u video-modu ima HD opciju. Cenu smo za sada pronašli samo za englesko tržište i ona iznosi 229 funti. Detaljnije informacije možete pronaći na www.samsung.com/america/usa.

Odmah nakon što se pojavio u prodaji, imali smo priliku da testiramo nov "Nikonov" D-SLR fotoaparatus sa senzorom punog formata od 35 mm. Sigurno će većini čitalaca biti interesantniji zbog povoljnije cene u odnosu na starijeg "brata" – D3, a po čemu se razlikuje i da li možda donosi nešto novo, pročitajte u nastavku

NIKON D700

Ove teške svetlosne uslove D700 odlično je savladao pri ISO 3.200, blenda je bila 5, ekspozicija 1/2.500 s, korišćen je objektiv Nikkor 70-200 mm, f/2,8 (postavljen na 70 mm), automatski balans belog i svetlo je mereno po celoj površini

BORIS BJELICA

Pravi potez

Kada su se krajem prošle godine pojavili "Nikonovi" fotoaparati D3 sa senzorom punog formata (FX format) i njegova mala kopija u vidu D300, sa do tada klasičnom veličinom senzora za Nikon (DX format), moglo se pretpostaviti da će se ubrzo pojaviti kompaktno profesionalno telo kao D300, ali sa senzorom punog formata od 35 mm, kakav ima D3. To se i dogodilo, i dobili smo manji i jeftiniji fotoaparatus – D700.

SADA BEZ BRAVICE: Razlike u izgledu, dimenzijama i konstrukciji između novog D700 i D300 veoma su male. Ima veću prizmu, deblji je i teži za 170 g, što je i razumljivo zbog većeg senzora.

Napravljen je od legure magnezijuma, dobro je zaštićen od uticaja prašine i vlage, a rukohvati koji su presvučeni mekanom gumom čine ga veoma udobnim za držanje. Jedna od vidljivih izmena jesu vrata prostora za memorijsku karticu, koja više nemaju posebnu bravicu za otvaranje, već se otvaraju tako što se povuku unapred. Ona i ovako čvrsto stoje i mislim da se teško mogu slučajno otvoriti. Ovo je, možda, mali korak unazad, jer su do sada svi profesionalni fotoaparati ovog proizvođača imali bravicu. Umesto nje, kod D700 na tom mestu nalazi se dugme "Info" koje, kada pritisnemo, pokazuje na displeju sve postavljene elemente za fotografisanje. Za razliku od Nikona D3 i D300, kod

ovog modela još jednim pritiskom na "Info" dugme možemo prečicom promeniti neke parametre bez ulaska u meni. Iako su sve komande identične onim kod modela D300, džojstik je nasledio od D3, a na zadnjem delu teško je ne uočiti povećani displej velike rezolucije s dijagonalom od tri inča, koji daje realnu reprodukciju boja i veoma oštar prikaz snimljenih fotografija, čak i kada ga gledamo pod uglom. Komande se mogu prilagoditi potrebama korisnika, pa tako pored funkcijskog dugmeta, pomoću koga možemo zadati određenu ulogu, to isto izvodljivo je i dugmetom za kontrolu dubinske oštine i AE/AF dugmetom.

U ovom segmentu "Nikon" ima prepoznatljivo dobar raspored komandi i upravljački meni, što ga čini superiornim kada je u pitanju jednostavno rukovanje i brzo reagovanje od momenta uključivanja fotoaparata, jer se prekidač za uključivanje nalazi oko okidača, pa se lako dolazi do izbora željenih parametara za fotografisanje.

"LAKŠI" PROFESIONALAC: Po mogućnostima, skoro je identičan fotoaparatusima Nikon D3 i D300, a mogao bi se deklarirati kao lakši profesionalni fotoaparatus. Za razliku od njih, tražilo sada ne pokriva 100 odsto vidnog polja, već 95 odsto, ali je dobio unutrašnji zatvarač za okular kao što ima Nikon D3. Slika koja se vidi u tražilu je jasna, svetla i velika, a na displeju unutar tražila vidimo veliki broj informacija koje su nam potrebne u toku fotografisanja, među kojima je ISO osetljivost. Staklo između prizme i mat stakla napravljeno je od tečnog polimera i omogućava maskiranje kada se koristi DX format. Promena načina maskiranja DX formata moguća je ako za AF osvetljenje upotrebljavate korisničko podešavanje (CSM) A6. Kao i kod D300, mogu se aktivirati pomoćne vertikalne i horizontalne linije, koje nam pomažu prilikom snimanja arhitekture i nema potrebe za kupovinom i komplikovanim menjanjem mat stakla.

Spreman je za rad nakon samo 0,11 s, a kašnjenje okidača je 0,040 s, što je identično fotoaparatusu D3, a može se snimiti pet snimaka u sekundi. Kada se koristi dodatni nosač baterija s vertikalnim rukohvatom MB-D10 ili AC adapter, moguće je snimiti čak osam snimaka u sekundi, što je zaista imponantno za ovu klasu fotoaparata. Ako imate ili nameravate da kupite CF memorijske kartice s brzinom čitanja i pisanja od 45 MB/s, kao što je, na primer, SanDisk Extreme IV, tek sada ćete moći iskoristiti njihovu maksimalnu brzinu jer D700, takođe, podržava UDMA standard. Za brzu i kvalitetnu obradu signala

zaslužan je četrnaestobitni AD konverter i nov EXPEED procesor, koji postoji i kod modela D3 i D300. Ovo je prvi "Nikonov" D-SLR fotoaparatus koji ne može da koristi deblje i pomalo prevaziđene CF memorijske kartice Tipa II, kao što je, na primer, Micro Drive.

BROJNE MOGUĆNOSTI: I sve ostalo isto je kao kod fotoaparata Nikon D3 i D300: podešavanje parametara u samom fotoaparatusu koji utiču na kvalitet snimljene fotografije (boja, ton, osvetljenost, kontrast, oština i zasićenost boja) jednostavnije je zahvaljujući Picture Control sistemu. Sistem za podešavanje parametara ima četiri unapred podešena parametara (Standard, Normal, Vivid i Monochrome), a možemo kreirati i sopstvene parametre za fotografisanje, koje zatim imenujemo prema situacijama u kojima fotografisemo. Na grafikonu Picture Control sistema vidi se pregled svih podešenih parametara. Sve ovo zajedno s aktivnom "D-Lighting" opcijom, koja trenutno optimizuje reprodukciju tonova u senkama i visokim tonovima, smanjuje potrebu za obradom fotografija u računaru, što je veoma zahvalno za brz reporterski rad, a i za sve one koji ne žele naknadno da obrađuju snimljene fotografije. Naravno, "Nikon" kod ovog fotoaparata nije menjao autofokusni sistem, isti je kao kod

Nikona D3, i može da izoštrava u čak 51 polju, od čega njih petnaest ima senzore koji su krstasto orijentisani i prilagođeni za rad u slabijim svetlosnim uslovima i s objektivima s manjom svetlosnom jačinom od f/5,6. Ako vas veliki broj autofokusnih polja zbunjuje, možete ih smanjiti na jedanaest i konfigurirati s identičnim rasporedom kao kod D2-serije. Ako izaberete automatski izbor AF polja i koristite "D" ili "G"

tipove objektivna, fotoaparatus će moći da razlikuje lik čoveka od pozadine, čime je znatno poboljšan autofokus u odnosu na dosadašnji prioritet na bliži objekat. Kod dinamičkog izbora AF polja, pored selekcije da li da koristimo 51, 21 ili 9 polja, moguće je 3D praćenje objekta i prepoznavanje boje objekta koji izoštravamo, čime je povećana preciznost i

Novina kod D700 jeste izdvojeno Info dugme, kojim na displeju vidimo sve postavljene elemente za fotografisanje i možemo prečicom da promenimo neke parametre bez ulaska u meni

pouzdanost izoštravanja objekata koji se kreću. Kao i modeli D3 i D300, i D700 ima opciju fine kalibracije autofokusa i može da registruje dvadeset različitih tipova objektivna koje će fotoaparatus sam prepoznati kada se objektiv stavi na fotoaparatus.

Ima živi prikaz slike na displeju, koji je sada postao standardna opcija kod svih novijih amaterskih i profesionalnih D-SLR fotoaparata. Zahvaljujući displeju velike rezolucije i dodatnom sistemu za izoštravanje na osnovu kontrasta može biti veoma upotrebljiv za studijsko fotografisanje ili makrosnimanje jer je izoštravanje u ovom slučaju sporije. Prilikom izoštravanja koristi AF-ON dugme, a kod živog prikaza slike direktno na displeju vide se rezultati kod promene balansa belog, prikaza pomoćnih linija i digitalnog zumiranja prikaza slike do 10 puta. Može se izoštravati i na tradicionalan način, gde se ogledalo spušta da bi se izoštravalo. Takođe, aktiviranje živog prikaza slike na displeju, za razliku od D3 i D300, moguće je aktivirati nekim od funkcijskih dugmadi, a ne samo okretanjem točkica za izbor načina snimanja što omogućava bolju dostupnost. Nažalost, kod živog prikaza slike ni kod jednog načina izoštravanja ne može se blokirati rad ogledala.

Druga novina koju, takođe, svi noviji D-SLR fotoaparatusi imaju jeste sistem za čišćenje senzora zasnovan na piezoelektričnom elementu koji stvara vibracije na površini LPF filtra koji se nalazi ispred senzora i na taj način automatski uklanja prašinu koja se nađe na senzoru.

Kao i D3, ima virtuelni horizont koji nam pomaže da postavimo fotoaparatus u horizontalni položaj. Pored grafičkog prikaza, na displeju se može videti skala u tražilu koja pokazuje da li je fotoaparatus u horizontalnom položaju. Novina je mogućnost da i kod živog prikaza slike na displeju vidimo grafički prikaz virtuelnog horizonta.

OLYMPUS E-520

Spreman za trku

Ovo je treći fotoaparati iz "Olympusove" E-500 serije koji se pojavio veoma brzo nakon modela E-420. Kao i njegov prethodnik E-510, kompaktnih je dimenzija i lagan je, ali bitnijih razlika u izgledu skoro da i nema. Može biti izuzetno rešenje za korisnike koji žele manji D-SLR fotoaparati. Olympus E-520 ulazi na tržište gde je konkurencija u ovoj klasi sve jača i ima težak zadatak – da pridobije potencijalne korisnike. Testirali smo ga da bismo proverili šta nudi ovaj nov "Olympusov" D-SLR fotoaparati

"Olympus" svoje D-SLR fotoaparate uvek snabdeva naprednijim opcijama u odnosu na standard i mnogo pre ostalih proizvođača. Tokom nekoliko poslednjih godina imao je ulogu inovatora jer je proizvodio fotoaparate s unikatnim opcijama za to vreme kao što su: živi prikaz slike na displeju (Live View), samočišćenje senzora i stabilizacija slike. Živi prikaz slike na displeju koji poseduje i E-520 sada je standardna funkcija u "Olympusovoj" ponudi D-SLR fotoaparata. Model E-520 ima sve što ima i skoro predstavljeni E-420 (čak i rezoluciju od 10 MP).

KONSTRUKCIJA I RUKOVANJE: "Olympus" više ne eksperimentiše u pogledu izgleda svojih D-SLR fotoaparata, pa je i ovaj nov model skoro identičan po izgledu, a i rukovanju sa svojim prethodnikom E-510. Ako bismo ga uporedili sa E-420, koji se pojavio nekoliko meseci ranije, glavna razlika je što poseduje ergonomski oblikovan rukohvat pristojne veličine i zbog toga je držanje ovog fotoaparata znatno udobnije.

Raspored komandi i upravljački meni identični su njegovom prethodniku E-510, a u odnosu na model E-420 ima nekoliko kontrolnih dugmića više. To su dugme za izbor režima rada sistema za stabilizaciju slike, funkcijsko dugme (Fn) koje nam omogućava da ga programiramo za obavljanje određene funkcije kao što je: kontrola dubinske oštine, merenje balansa belog i pravljenje test fotografije i dugme za direktan izbor autofokusnih polja. Takođe, četiri položaja džojstika omogućavaju direktan izbor parametara kao što su: ISO osetljivost, balans belog, režim rada AF i način merenja svetlosti. Promena bilo kojeg od ovih parametara obavlja se jednostavnim pritiskom na odgovarajuće dugme na zadnjoj strani, a okretanjem točkica za izbor komandi jednostavno ga obeležite na displeju.

"Olympus" vodi računa da svi fotografi imaju različit način rada i zbog toga su komande tako raspoređene da svako može brzo pristupiti najčešće korišćenim kontrolama. Živi prikaz slike brzo se aktivira pritiskom na posebno dugme na sredini fotoaparata i dovoljno je udaljeno da ga ne

biste slučajno pritisli. Dimenzije displeja povećane su sa 2,5 na 2,7 inča, ali je jedino šteta što je rezolucija ostala ista kao kod prethodnika, pa prikaz na displeju izgleda malo neoštro.

MOGUĆNOSTI: Kako je Olympus E-520 zamena za model E-510, koji se pojavio prošle godine, možete se nadati da ćete videti neka poboljšanja u brzini čitanja fotografija. Nažalost, ona je ista kao i kod prethodnika zato što E-520 koristi isti TruPic III Image procesor kao i E-510, a ima isti broj piksela koje procesira.

Danas je živi prikaz slike na displeju postao skoro sastavni deo svakog novijeg D-SLR fotoaparata. Kod E-520 je upravo poboljšano izoštavanje živog prikaza slike. Pored starog načina izoštavanja, gde u trenutku pre nego što će se snimiti napravi fotografija kada pritisnete okidač, ogledalo se za trenutak spusti i obavi izoštavanje, postoji i potpuno nov sistem sličan onome koji imaju i kompaktni digitalni fotoaparati. Zasnovan je na detekciji kontrasta i omogućava jednostavnije izoštavanje slike objekata pošto nema potrebe da se ogledalo spusti u donji položaj radi izoštavanja. Još jedna velika pogodnost ovog sistema jeste u tome što omogućava korisnicima da odmah vide efekte rada autofokusa. Moguće je izoštavanje u svakoj tački kadra pomeranjem autofokusnog polja, a zahvaljujući opciji "Face Detection" prioritet izoštavanja stavlja se na lice. Moguće je aktivirati i uvećati sliku na displeju od 7 ili 10 puta, čime se olakšava kontrola, a ovo je bilo do sada moguće samo kod ručnog izoštavanja.

Međutim, još uvek je izoštavanje kod živog prikaza slike na displeju sporije nego kada gledamo kroz tražilo i kod okidanja ima određeno kašnjenje, pa nije baš pogodno za brzo reagovanje i snimanje. Pored toga što se izoštava na površini senzora, svako okidanje prati spuštanje ogledala s karakterističnim zvukom za D-SLR fotoaparati i ne omogućava neopaženo i tiho fotografisanje kao kompaktni fotoaparati. Kod živog prikaza slike na displeju mogu se kontrolisati korekcija ekspozicije, balans belog, fokus, dubinska oština i postoji živi prikaz histograma. Bez obzira na sve, ovaj nov sistem živog prikaza slike na displeju jedan je od najboljih na tržištu i radi dosta dobro.

Olympus E-520 ima i jednu kartu više u rukavu, a to je stabilizator slike ugrađen u samom fotoaparatu koji je sad malo unapređen. Na taj način možemo da svedemo neoštine nastale usled trešenja fotoaparata na minimum i imamo mogućnost da fotografiramo dužim ekspozicijama bez potrebe za specijalnim objektivima sa stabilizatorom slike. Efekat stabilizacije pre fotografisanja moguće je videti samo u režimu živog prikaza slike. Posедуje tri režima rada stabilizacije slike: IS. 1, koji balansira između vertikalnog i horizontalnog pomeranja senzora tokom stabilizacije slike i pogodan je za većinu uslova, IS. 2 režim rada, pogodan za praćenje predmeta koji se horizontalno kreću jer je aktivna samo vertikalna stabilizacija slike; IS. 3 režim rada, pogodan za praćenje predmeta koji se vertikalno kreću, jer je aktivna samo horizontalna stabilizacija slike. Stabilizacija slike omogućava nam da fotografiramo četiri puta dužim ekspozicijama, a, takođe, automatski detektuje stativ kada se fotoaparati postavi na njega.

Autofokusni sistem s detekcijom fazne razlike identičan je prethodnim modelima, ima samo tri autofokusna polja horizontalno raspoređena. Rekao bih da su tri polja sasvim dovoljna za početnike, ali od ovog fotoaparata očekuje se više u odnosu na prethodnika. Kada su svetlosni uslovi loši, kao pomoćno svetlo za izoštavanje koristi se ugrađeni blic koji se mora prethodno podići, a u automatici i u nekim programima sa scenama on se automatski aktivira.

Ima sistem za otklanjanje prašine s površine senzora (Supersonic Wave Filter), o kome ne treba posebno pričati jer postoji od početka razvoja "Olympusovih" D-SLR fotoaparata. Sistem se aktivira uvek kada se uključi fotoaparati, pa je tako vreme spremnosti za rad duže i iznosi oko sekund, i nešto je kraće nego kod prethodnika. Tu je i standardno ESP merenje na celoj površini kadra mereno u 49 zona i dobro funkcioniše u većini situacija, a pored njega poseduje centralno, spot i spot merenje s naglaskom na svetle i tamne delove, što povećava njegovu fleksibilnost za različite potrebe korisnika.

Takođe, tu je i opcija "Shadow Adjustment", koja trenutno optimizuje reprodukciju tonova u senkama i visokim tonovima, te se smanjuje potreba za obradom fotografija u računaru, a povećan je i dinamički opseg, naročito u tamnim delovima. U ekspozicijskim režimima rada sa scenama može se naći i opcija koja omogućava fotografisanje

panorama na sličan način kao što to rade i kompaktni digitalni fotoaparati, jedino što je ova opcija isključivo moguća kada koristimo "Olympusovu" xD memorijsku karticu. Kao Olympus E-3, i E520 može daljinski da kontroliše rad bliceva. Na taj način eliminiše se potreba za dodatnim kablovima, a

Pretplatite se na Mikro sa DVD-om

U svakom broju DVD sa preko 8,5 GB programa, demo igara i najava filmskih hitova. Svi programi testirani su antivirusnim softverom.

Najsigurniji način da pre prvog u mesecu, po najpovoljnijoj ceni, dobijete svoj primerak Mikra sa pratećim diskom.

- Uslužni programi
- Bezbednost
- Linux
- Multimedia
- Zabava
- Novi filmovi
- PDA
- Internet
- Razvojni programi
- Standardni programi

PRETPLATA:
(011) 3540-544 i 3540-545;
faks: (011) 3058-034
pretplata@mikro.co.yu

FIZIČKA LICA
POLUGODIŠNJA PRETPLATA
Sa DVD-om: 1770,00 dinara
Bez DVD-a: 1530,00 dinara

FIZIČKA LICA
GODIŠNJA PRETPLATA
Sa DVD-om: 3025,00 dinara
Bez DVD-a: 2585,00 dinara

PRAVNA LICA
GODIŠNJA PRETPLATA
Sa DVD-om: 3575,00 dinara
Bez DVD-a: 3135,00 dinara

Olympus E-520 (isečci su 200%)

ISO 400

ISO 800

ISO 1.600

UTISAK

Dok sam testirao ovaj fotoaparat, nisam se mogao oteti utisku koliko je sličan modelu E-420. Ima udobniji rukohvat, bateriju većeg kapaciteta i, na kraju, sistem za stabilizaciju slike, ali je i skuplji za 11.000 dinara. "Olympus" je ostavio kupcima mogućnost da biraju između džepnih dimenzija koje ima E-420 i boljih mogućnosti koje ima E-520. Kada je u pitanju konkurencija, ona je u ovoj kategoriji D-SLR fotoaparat najjača, ali u nekim segmentima E-520 ima svojih prednosti.

ugrađeni blic može da se koristi kao komandna jedinica. Može nezavisno da kontroliše režim rada blica i korekciju snage blica za tri odvojene grupe bliceva. Na raspolaganju su četiri kanala kako bi se izbegla moguća smetnja kada ovaj sistem koristi više fotografa. Ovo je moguće samo s novim blicovima FL-50R i FL-36R.

KVALITET FOTOGRAFIJE: Fotografije koje su dobijene korišćenjem E-520 imaju identičan kvalitet kao one dobijene modelom E-420: oštre su, imaju dobru saturaciju boja na celom ISO opsegu, dobro su eksponirane i prilično su sredene, tako da uglavnom nije potrebna naknadna dorada. Međutim, manji senzor koji ima četvorotrećinski sistem ima probleme sa šumom, još uvek je to mnogo bolje od svih kompaktnih digitalnih fotoaparata koji trenutno postoje na tržištu. Za ISO osetljivosti od 100 do 400 šum je dobro kontrolisan, malo je primetan tek sa ISO 800. Ali, bez obzira na to, šum zaista izgleda kao na filmu – umesto mrlja različitih boja koje smo navikli da vidamo kod mnogih digitalnih fotoaparata. Redukciju šuma s višim osetljivostima moguće je isključiti i kontrolisati sa tri stepena redukcije (niska, standardna i visoka).

SOFTVER I OPREMLJENOST: Uz fotoaparat dobija se Olympus Master softver 2, koji treba da nam omogući da uz minimalne napore snimljene fotografije organizujete, pretražujete, automatski podešavate ton slike, dodajete tekst, korigujete snimljenu fotografiju, spojite panoramske snimake i konvertujete RAW format s mogućnošću korekcije ekspozicije, balansa belog, kontrasta, oštine i zasićenosti boja. Ono što je pohvalno istaći jeste da Olympus Master softver možete instalirati i na srpskom jeziku. Ako od softvera želite malo veću kontrolu i veći uticaj na konačan izgled snimljene fotografije, pogotovo u sirovom RAW formatu, kao i da kontrolišete fotoaparat i snimate direktno u računar, onda je potrebno izdvojiti dodatni novac za Olympus Studio 2, jer se ovaj softver dobija samo kao probna verzija u trajanju od trideset dana. Za napajanje se koristi punjiva Li-jon baterija BLM-1 kapaciteta od 1.500 mAh, s kojom je moguće snimiti oko 500 snimaka. Za njega nije predviđen nosač baterija s vertikalnim rukohvatom, a može da koristi IC bežični daljinski okidač RM-1.

Prodavače se samo telo, a najpovoljnije je kupiti ga u kompletu s kompaktnim objektivom ZUIKO DIGITAL ED 14–42 mm f/3,5–5,6, koji pokriva ekvivalentnu žižnu daljinu od 28 do 84 kod formata od 35 mm, čija je cena 720 evra, ili u kompletu sa jednim od dva telezum objektiv. To su: ZUIKO DIGITAL ED 40–150 mm f/4,0–5,6, koji pokriva ekvivalentnu žižnu daljinu od 80 do 300 kod formata od 35 mm, čija je cena 825 evra, ili ZUIKO DIGITAL ED 70–300 mm f/4,0–5,6, koji pokriva ekvivalentnu žižnu daljinu od 140 do 600 kod formata od 35 mm i košta 1.015 evra.

B. BJELICA

OCENA

KONSTRUKCIJA I RUKOVANJE	★★★★★
MOGUĆNOSTI	★★★★★
KVALITET FOTOGRAFIJE	★★★★★
SOFTVER I OPREMLJENOST	★★★★★
CENA / KVALITET	★★★★★
UKUPNA OCENA	★★★★★

TEHNIČKI PODACI

OSNOVNE INFORMACIJE	E-520
Cena (sa PDV)	50.000 din. telo (625 evra), 57.600 din. telo (720 evra) set 14–42 mm
Priključak za objektiv–bajonet	Olympus 4/3
Faktor uvećanja žižne daljine	2 x
Tip senzora / veličina	Live MOS / 17,3 x 13 mm
Odnos strana senzora	1,5 (4:3)
Efektivna rezolucija	10 miliona piksela
Maksimalna veličina slike bez interpolacije	3,648 x 2,736 piksela
Format u kojem snima	JPEG, RAW, RAW + JPEG
Tražilo	pokriva 95% vidnog polja, uvećanje 0,92 x, korekcija dioptrije –3 do +1 m ⁻¹
Displej	2,7 inča (6,7 cm) TFT LCD sa 230.000 piksela
Autofokus / krstastih senzora / osetljivost za ISO 100	sistem sa tri AF polja / jedan krstasti / 0 do 19 EV
AF osvetljivač	koristi svetlo ugrađenog blica
Brzina zatvarača	30 s do 1/4.000 s i B
Sinhronizacija blica	1/180 s
Ekspozicijski režimi rada	Auto P, A, S, M i 18 programa sa scenama
Merni sistem	procenjeno Digital ESP u 49 zona, centralno i spot (2%)
Ekvivalentna osetljivost (ISO)	Auto i ručno (od 100 do 1.600 s korakom 1/3)
Korekcija ekspozicije	+/-5 EV (korak 0,3 EV)
Korekcija snage blica	+/-2 (korak 0,3 EV)
AutoBracketing	tri snimka s korakom +/- od 0,3 do 2 EV
Balans belog	Auto, 6 definisanih opcija, prethodno izmereni i u kelvinima
Bracketing / fino podešavanje balansa belog	da / da
Ugrađeni blic	GN 10 (ISO 100) i pokriva polje objektivna od 14 mm (ekv. 28 mm)
Blic TTL sistem	TTL
Tip memorijske kartice	xD i CompactFlash tip I i II i MicroDrive
Daljinski okidač	bežični RM-1
Nosač baterija s vertikalnim rukohvatom	ne
Kontrola dubinske oštine	da
PictBridge standard	da
Priključi	USB 2.0 i video-izlaz
Napajanje	Li-jon baterija BLM-1 (1.500 mAh)
Dimenzije / masa (bez baterija i objektiv)	136 x 91,5 x 68 mm / 475 g
Sadržaj kutije	Li-jon baterija BLM-1 i punjač BCM-2, kabl, USB kabl, video-kabl i CD-ROM s programima
Informacije	www.olympus.co.yu

KARAKTERISTIKE		
Vreme spretnosti za rad	1,5 s	
Vreme zapisa na memorijsku karticu ¹ /veličina ²	JPEG (SHQ)	1,5 s / 6,5 MB
	RAW	2 s / 9,5 MB
	RAW+JPEG (HQ)	2,5 s / 11,5 MB
Brzina kontinualnog fotografisanja	3 snimka u sekundi	

➕ Mogućnost živog prikaza slike i unapređen sistem za izostravanje, meni na srpskom jeziku, stabilizacija slike na senzoru, sistem za čišćenje senzora

➖ Kod živog prikaza slike i novog načina izostravanja fotografisanje bi moglo biti tiše, šum je znatno niži nego kod prethodnika, ali se teško nosi s konkurencijom

¹ Korišćena memorijska kartica CF SanDisk Extrem III od 1 Gb
² Približne vrednosti

Nikon SHOP

Vuka Karadžića 7a, 011 30 34 373

Sve prikazane cene su s PDV-om, plaćanje u dinarskoj protivvrednosti. Prodavač zadržava pravo promena cena bez prethodnog obaveštenja.

D300 extra set

1.499€

MB D-10 battery pack

NEVEROVATNA D-SLR PONUDA

D300 telo | sa MB D10 battery pack-om | 2 godine garancije!

Nikon D40 SETOVI

- D40 telo, objektiv AF-S DX 18 - 55 mm - 375€
- D40 telo, objektiv AF-S DX 18 - 55 mm, SB 400, SD 1.0 GB Ultra II - 459€
- D40 telo, objektiv AF-S DX 18 - 55, AF-S DX 55 - 200, SD 1.0 GB Ultra II - 499€

Nikon D700 **NOVO!**

D700 telo - pozovite

Nikon D80

D80 telo, objektiv AF-S DX 18 - 135 mm f/3,5–5,6 G IF-ED, SB 600 - 979€

Nikon P50 **AKCIJA!**

P50 - 10,990 din sa PDV

Nikon SB-900 **NOVO!**

SB 900 - pozovite

Nikon D60 SETOVI

- D40x telo, objektiv AF-S DX 18 - 55 mm f/3,5–5,6 G IF-ED - 499€
- D40x telo, objektiv AF-S DX VR 18 - 55 mm f/3,5–5,6 G IF-ED - 549€

17-55 mm - f/2,8 G AF-S DX 1.499€

18-200 mm - f/3,5-5,6 G AF-S DX VR 679€

16-85 mm - f/3,5-5,6 G ED VR AF-S DX 629€

55-200 mm - f/4-5,6 G AF-S DX 279€

SB 600 - Speedlight 249€

70-300 mm - f/4-5,6 G IF-ED AF-S VR 549€

50 mm - f/1.8 AF-D 139€

105 mm - f/2.8 IF-ED AF-S VR 869€

Nove Panasonic zvezde

"Panasonic" je pre zvaničnog objavljivanja novih proizvoda na, Panasonic Optical seminaru u Monaku, okupljenim evropskim novinarima pružio priliku da probaju četiri nova modela kompaktnih digitalnih fotoaparata, dve nove kamere, a predstavljene su i SD memorijske kartice s različitim kapacitetima. U tržišnoj utakmici, kada su u pitanju kompaktni digitalni fotoaparati, "Panasonic" ima zapažen uspeh, a planovi za budućnost veoma su ambiciozni što dokazuju i ovi novi proizvodi

PANASONIC LUMIX DMC-LX3

Ovo je sigurno je jedan od najzanimljivijih novih proizvoda koji su svi dugo očekivali i namenjen je korisnicima D-SLR fotoaparata koji žele da imaju dopunu u kompaktnom digitalnom fotoaparatu. Kod ovog modela veliki broj parametara, među kojima je i dupla ekspozicija, moguće je postaviti ručno, a manje iskusnim korisnicima dostupna je i inteligentna automatika. Nov sensor ima istu rezoluciju od deset miliona piksela kao prethodnik, ali su zato povećani osetljivost, dinamički opseg, a šum je niži. Ovaj fotoaparat poseduje objektiv Leica kvaliteta, koji pokriva ekvivalentnu žižnu daljinu od 24 do 60 mm, s izuzetnom svetlosnom jačinom f/2 - 2.8. "Panasonic" je pripremio i bogatu ponudu dodatne opreme: optičko tražilo, filteri, eksterni blic i širokougaoni konverter. Cena ovog modela biće oko 550 evra, a detaljan test ovog fotoaparata, od kojeg mi je na kraju bilo žao rasti se, možete pročitati u sledećem broju.

PANASONIC LUMIX DMC-FX150

Ima efektivnu rezoluciju od 14,7 miliona piksela i jedan je od kompaktnih digitalnih fotoaparata s najvećom rezolucijom na tržištu. Objektiv s optičkim stabilizatorom pokriva ekvivalentnu žižnu daljinu od 28 do 100 mm. Ima poslednju generaciju Venus Engine IV procesora, koji karakteriše inteligentna automatika (iA) i ona objedinjuje: detekciju lica, ineligentnu ekspoziciju, ineligentan izbor scena, optičku stabilizaciju slike (OIS), inteligentan izbor ISO osetljivosti, brzo izostravanje i digitalnu korekciju efekta "crvenih očiju". Cena ovog fotoaparata biće oko 400 evra.

PANASONIC LUMIX DMC-FX37

Tanak, lep i moderan digitalni fotoaparat, koji će se praviti u nekoliko boja. Ima pet puta optički zum objektiv, koji u širokougaonom opsegu pokriva ekvivalentnu žižnu daljinu od 25 mm. Poseduje i senzor s rezolucijom od 10,1 miliona piksela, nov Venus Engine IV procesor za obradu snimljenih fotografija koji je glavni krivac što usavršena inteligentna automatika (iA) radi besprekorno i omogućava jednostavno fotografisanje. Cena ovog fotoaparata biće oko 350 evra.

SDHC MEMORIJSKE KARTICE

Jedan od najpopularnijih i sve više upotrebljivanih formata za memorisanje video-zapisa na kamerama jeste SD. Iz tog razloga kamere nemaju pokretnih elemenata i manje će se kvariti, a manipulacija snimljenim materijalom mnogo je jednostavnija. Zato je "Panasonic" predstavio dve nove SDHC memorijske kartice neobičnog kapaciteta od 6 i 12 GB, s brzinom čitanja i pisanja do 10 MB/s i novu karticu kapaciteta od 32 GB, s brzinom čitanja i pisanja do 20 MB/s.

DVE NOVE KAMERE

Ako se spremate da se otisnete u svet pokretne slike, onda će vam biti zanimljive dve nove digitalne kamere pune HD

rezolucije (1.920 x 1.080), identičnih karakteristika, samo što HDC-SD100 memoriše video-zapis na SD memorijsku karticu, a druga HDC-HS100 koristi HDD kapaciteta 60 GB ili SD memorijsku karticu. Za dobijanje slike koristi tri MOS senzora sa 12 puta optičkim zum objektivom. Usavršena je optička stabilizacija slike. Kao i Lumix digitalni fotoaparati ima inteligentnu automatiku koja objedinjuje potpuno automatski sve mogućnosti ovog fotoaparta. Spreme su za snimanje samo 1,9 s nakon uključivanja, a posebno je zanimljivo što imaju i prsten na objektivu koji može imati različite funkcije: zumiranje, ručno izostravanje ili druga podešavanja koja mu prethodno zadamo. Cena ovih novih kamera biće oko 870 evra za model HDC-SD100, odnosno oko 1.200 evra za HDC-HS100. Više informacija o novim proizvodima možete potražiti na sajtu:

www.panasonic.co.yu.

B. BJELICA

PANASONIC LUMIX DMC-FZ28

Naslednik je veoma popularnog modela FZ18, kome je sada povećana rezolucija sa 8 na 10,1 milion piksela. Ima objektiv koji pokriva ekvivalentnu žižnu daljinu od 27 do 486 mm, s optičkom stabilizacijom slike. Pored inteligentne automatike koja treba da pojednostavi fotografisanje svima koji nemaju previše znanja o fotografiji, tu je i mogućnost podešavanja velikog boja parametara. Displej je dijagonale 2,7 inča, a kao izvor energije koristi punjivu Li-jon bateriju. Cena fotoaparata biće oko 450 evra.

Učestvujte u **medunarodnom National Geographic fotografskom konkursu.** Više informacija u septemarskom broju

NATIONAL GEOGRAPHIC
SRBIJA

PANASONIC
LUMIX DMC-TZ5

Prijatelj na putovanju

Na putovanje treba poneti fotoaparat koji može stati u džep, pri tome da ima veliki raspon zum objektivu, jednostavno rukovanje, tj. dobru automatiku. Proverili smo da li jedan od vaših budućih saputnika može biti Panasonic Lumix DMC-TZ5

Ovo je peta generacija TZ (Travel Zoom) serije kompaktnih džepnih fotoaparata s velikim rasponom zum objektivu i opričkim stabilizatorom slike. U odnosu na prethodnika Lumix DMC-TZ4, pretrpeo je malo izmena: rezolucija senzora povećana je sa 7,2 na 9,1 milion piksela, displej dijagonale od tri inča sada ima veću rezoluciju (sa 230.000 na 460.000 piksela), ima nov Venus IV procesor za obradu snimljenih fotografija i sada može da snima video-zapis u HD kvalitetu rezolucijom od 1.280 x 720 dpi 30 snimaka u sekundi i proporcijama od 16:9.

KVALITETNIJI DISPLEJ: Vizuelno se mnogo ne razlikuje od prethodnika. Ima identičan raspored komandi, a dobio je samo jedno novo dugme "Easy Zoom" na gornjem delu fotoaparata, čijim pritiskom objektiv odmah preskače u maksimalni telepoložaj. Izrađen je vrlo kvalitetno, ima metalno kućište i pravi se u tri boje (sebrnoj, crnoj i plavoj). I pored toga što je malih dimenzija gumirani rukohvat omogućava stabilno držanje. Položaj blica nije baš na najboljem mestu jer možete da ga zaklonite prstima i pokvarite fotografije. Osnovni režimi rada biraju se uz pomoć točkića na gornjem delu fotoaparata, gde se nalazi dugme za uključivanje, okidač i oko njega poluga za zumiranje. Navigacija kroz meni jednostavno i brzo se obavlja uz pomoć džojstika na zadnjoj strani fotoaparata. Ono što ga izdvaja od prethodnika i većine ostalih kompaktnih digitalnih fotoaparata jeste kvalitetan displej dijagonale tri inča s rezolucijom od 460.000 piksela.

INTELEKTNA AUTOMATIKA: Panasonic u fotoaparate ugrađuje vrhunsku tehnologiju koja treba da omogućiti da se što jednostavnije dobiju kvalitetnije fotografije. Tako ovaj model poseduje inteligentni automatski (iA) režim rada. On objedinjuje pet automatskih funkcija: stabilizaciju slike (MEGA O.I.S.), koja treba da spreči neoštrinu slike usled pomeranja ruke; automatski izbor scena - funkcija koja automatski izabira odgovarajuću scenu i postavlja parametre za fotografisanje prema toj

sceni; inteligentnu ekspoziciju koja otklanja razlike u osvetljenju; inteligentnu kontrolu ISO osetljivosti gde sistem sam prepoznaje pokret i povećava osetljivost i brzinu zatvarača da bi se sprečilo zamućenje i funkciju za prepoznavanje lica koja treba da omogući da izostrenost, osvetljenost i reprodukcija tena lica budu što bolji. Ono što će iskusniji korisnici zameriti ovom fotoaparatu jeste nemogućnost ručne kontrole brzine zatvarača i ekspozicije, ali će zato oni manje iskusni biti prezadovoljni automatikom. Video-zapis možete snimiti u HD rezoluciji sa 30 slika u sekundi i mogućnošću zumiranja, a kvalitet snimka je odličan.

OD ŠIROKOG DO DALEKOG: Ono što krasiti i izdava ovaj fotoaparat jeste objektiv napravljen po Leica standardu, koji pokriva raspon od deset puta. To nam omogućava da s ekvivalentnom žižnom daljinom od 28 mm, snimimo široke kadrove pejzaža ili nekih objekata, a da sa ekvivalentnom žižnom daljinom od 280 mm, uhvatimo udaljene detalje. Tu je, i za sve "Panasonic" kompaktne digitalne fotoaparate, standardna optička stabilizacija slike (MEGA O.I.S.) sa dva režima rada: Mode 1, kod koga je stabilizacija slike aktivna sve vreme, i Mode 2, kod koga se stabilizacija slike aktivira za vreme ekspoziranja. Distorzija slike koju daje objektiv kada je na najširem položaju jeste minimalna, a i oštrina je na zavidnom nivou.

SAVLADAN ŠUM: Zahvaljujući novom Venus Engine IV procesoru za obradu slike delimično je savladan šum koji je ranije bio noćna mora za ovog proizvođača. Možete fotografisati sa ISO 1.600 u punoj rezoluciji, a kvalitet snimljenih fotografija do osetljivosti ISO 400 odličan je i bez vidljivog šuma ali ni one s osetljivostima od ISO 1.600 nisu za potcenjivanje i veoma su upotrebljive za manja povećanja i pregledanje na ekranu televizora ili monitoru. Kao posledica jače redukcije šuma javljaju se malo razmazani detalji na snimljenim fotografijama.

B. BJELICA

TEHNIČKI PODACI

OSNOVNE INFORMACIJE	LUMIX DMC-TZ5
Cena (sa PDV)	27.200 din (340 evra)
Efektivna rezolucija	9,1 milion piksela
Senzor	CCD, 1/2,33
Objektiv	10X, 4,7-47 mm (ekv. 28-280 mm)
Maks. otvor blende	f/3,3 - f/4,9
Min. daljina izostravanja	5 cm
Stabilizacija slike	da (optička stabilizacija)
Format u kojem snima	JPEG
Ekspozicijski režimi rada	Auto, iA i 32 programa sa scenama
Merni sistem	procenjeno na čitavoj površini, centralno i spot
Ekvivalentna osetljivost (ISO)	Auto, High ISO Auto (1.600 - 6.400) ISO 100/200/400/800/1.600
Video-zapis: dužina / format / maks. rezolucija	neograničen / QuickTime (Motion JPEG) / 1.280 x 720 piksela, 30 / 15 slika u sekundi
Displej	3 inča (7,62 cm) sa 460.000 piksela
Tip memorijske kartice	interna 27 MB, SD/SDHC
Tip baterije	Li-jon CGA-5007 (1.000 mAh)
Dimenzije / masa	103,3 x 59,3 x 36,5 cm / 214 g
Sadržaj kutije	kaš, punjiva baterija CGA-5007, punjač, USB i AV kabl, senilo, adapter za konvertere, CD-ROM s programima
Garancija	1 godina
Informacije	www.panasonic.co.yu

KARAKTERISTIKE	
Vreme spremnosti za rad	2,5 s
Vreme zapisa na memorijsku karticu/ veličina JPEG	1 s / 4,1 MB
Brzina kontinualnog fotografisanja	2,5 snimaka u sekundi (prva tri snimka)

- Ima dobar raspon i kvalitet zum objektivu, stabilizacija slike, kompaktno i kvalitetno telo, jednostavan za rukovanje, kvalitet snimljenih fotografija i video-zapisa, kvalitet displeja, dobre karakteristike blica
- Kao posledica jače redukcije šuma detalji na fotografijama malo su razmazani, skromne makrokarakteristike, položaj blica, izostravanje je sporije kada je slabo svetlo, nedostaje mu više ručnih podešavanja i RAW format

OCENA

KONSTRUKCIJA I RUKOVANJE	★★★★
MOGUĆNOSTI	★★★★
KVALITET FOTOGRAFIJE	★★★★
SOFTVER I OPREMLJENOST	★★★★
CENA / KVALITET	★★★★
UKUPNA OCENA	★★★★

UTISAK

Jedan od glavnih razloga zašto bi trebalo kupiti ovaj fotoaparat jeste to što ima objektiv velikog raspona s korisnim opsegom i stabilizatorom slike. Tu je i inteligentna automatika koja će pojednostaviti rukovanje. Sve je to upakovano u kompaktno kućište, pa se s pravom može nazvati fotoaparatom za putovanje. Ako ste dobro proučili ono što smo u prošlom broju pisali o fotografisanju pod vodom, njim se možete oprobati i u podvodnoj fotografiji - ako kupite podvodno kućište DMW-MCTZ5. Glavna konkurencija su mu Canon SX100 IS i Sony Cyber-Shot DSC-H10, fotoaparati sličnih karakteristika i s istim rasponom zum objektivu, ali objektiv fotoaparata Lumix DMC-TZ5 pokriva širi vidni ugao.

Corel vam predstavlja nove i poboljšane programe

Bilo da tražite rešenje za brže obavljanje posla ili kreativne alate koji će vam pomoći da izrazite vašu kreativnost, na pravom ste mestu. Corel vam pruža najbolju kombinaciju visokog kvaliteta, jednostavne upotrebe i funkcionalnosti po prihvatljivim cenama. Iz bogate Corelove ponude izdajemo poznate proizvode iz oblasti dizajna, video i DVD obrade, kao i obrade fotografija.

Sve što vam je potrebno da počnete sa stvaranjem je:

CorelDRAW® Graphics Suite X4

Stvorite sve što poželite: oglase, logotipe, brošure ili Web grafike!

CorelDRAW®graphics Suite X4 je najsveobuhvatniji i najjednostavniji paket profesionalnih grafičkih alati na tržištu. Nove alate kao nikada do sada pojednostavljaju i ubrzavaju izradu kreativnih projekata - od preloma i uređivanja fotografija do ilustracija i pretvaranja rasterske u vektorsku grafiku. Novi grafički paket koji koriste milioni ljudi širom sveta sadrži:

- CorelDRAW®X4
- Corel®PHOTO-PAINT®X4
- Corel®PowerTRACE X4
- Corel CAPTURE X4
- CorelDRAW ConceptShare TM X4
- 10.000 visokokvalitetnih crteža, 1.000 digitalnih slika visoke rezolucije, više od 1.000 OpenType i međunarodnih fontova, priručnik sa doprinosom stručnjaka, vodič kroz digitalne sadržaje i još mnogo toga...

Ulead® VideoStudio® 11.5 Plus

Lako, brzo i jednostavno do profesionalnog video zapisa i DVD-a!

Ulead®VideoStudio® 11.5 Plus je softver za obradu video zapisa i kreiranje DVD-ova za sve koji žele lako da kreiraju video zapis i DVD profesionalnog izgleda. Uživate u jedinstvenim i moćnim funkcijama koje uključuju potpuno HD DVD kreiranje, podršku za AVCHD, Dolby® Digital 5.1 surround zvuk i kompletni skup filtera za laku korekciju i kreativnost. WinDVD®9 DVD i video playback softver broj jedan u svetu!

WinDVD®9 je vodeći svetski DVD i video playback softver. Omogućuje vam da gledate omiljene filmove na svom laptop računaru na bilo kom mestu i u bilo kom trenutku. Funkcije poput optimizacije baterije i TimeStretch playback-a, garantuju vam da ćete film uvek pogledati do kraja.

Paint®Shop Pro®Photo X2

Najjednostavniji i najbrži put do profesionalnih fotografija!

Paint®Shop Pro® Photo X2 je brza, jednostavna i moćna alatka za obradu fotografija. Pruža mnoštvo mogućnosti poput stotine efekata i posebnih filtera, rotiranja i izrezivanja fotografija, dodavanja okvira, restauracije starih i/ili loše skeniranih fotografija, podržavanja rada u slojevima (layers) i još mnogo toga... Paket sadrži i Paint Shop Pro Photo video obuku, a navedene karakteristike samo su uvid u mnoge prednosti koje ćete otkriti kada se upoznate sa programom Paint®Shop Pro® Photo X2.

Jovana Rajčić 12, 11 000 Beograd, Srbija
tel. +381 11 30 47 186
+381 11 30 47 187
+381 11 30 47 188

fax: +381 11 28 35 095
prodaja: hsm@hsm.co.yu
tehnička podrška: hsmtech@hsm.co.yu

HSM informatika
www.hsm.co.yu

HSM informatika je ovlašćeni distributer kompanije Corel Corporation.

Obratite se našim partnerima:

EXTREME 011 3836 941, BC GROUP 011 3086 790, BTR 011 3285 313, CET 011 3281 614, SAGA 011 3108 500, TECHCOM COMPUTERS 011 3060 800, YU EPI CENTAR 011 324 3290, SBM 018 41 188, SMART 021 4728200, JAPICOM 021 477 4008, TELIX 021 4890 489, BOOX COMPUTERS 034 302 302, CIKOM 382 081 227 114, PANDA 382 081 245 877

HASSELBLAD
H3DII-39MS

Snimljeno s fotoaparatom Hasselblad H3DII-39MS. Fotografija: Petar Vujančić

Četvrta generacija

Industrija srednjeformatnih fotoaparata pretrpela je velike promene u digitalnoj eri. "Hasselblad" je razvio nov srednjeformatni D-SLR digitalni sistem, a jedan od poslednjih modela jeste fotoaparati četvrte generacije H3DII-39MS, s rezolucijom od čak 39 miliona piksela

Svoje dugogodišnje iskustvo u konstrukciji srednjeformatnih fotoaparata "Hasselblad" je implementirao u H-digitalni sistem, koji je do modela H2 bio otvoren i mogao je da koristi digitalna leđa drugih firmi. S modelom H3D, koji je predstavljen prvi put na Fotokini 2006, došlo je do promena i Hasselblad se ograničio samo na sopstvene leđa, s novim načinom korekcije nazvanim DAC (Digital Auto Correction), koji rešava problem hromatske aberacije i UltraFocus sistemom izoštravanja.

KAKO IZGLEDA: Za sve one koji nisu koristili fotoaparate srednjeg formata susret s njim može biti veliki šok jer su mu dimenzije veće od bilo kod D-SLR fotoaparata formata od 35 mm. Druga stvar koja vas može iznenaditi jeste jak zvuk podizanja velikog ogledala jer je reč o refleksnom fotoaparatu. Po principu "Lego" kockica, svaki element na fotoaparatu odvojen je (objektiv, telo, tražilo i digitalna leđa, baterija) i prilagođava se potrebama korisnika. Napravljen je od legure aluminijuma, s rukohvatom za stabilno držanje ovog teškog fotoaparata. Na gornjem delu rukohvata nalazi se okidač i kontrolni displej s dugmadima za kontrolu i podešavanje željenih funkcija i dugme za uključivanje fotoaparata. U rukohvatu se

nalazi i prostor za punjivu Li-jon bateriju kapaciteta od 1.850 mAh ili za šaržer za tri litijumske baterije formata CR-123A. Tražilo se može lako skinuti i postaviti novo, ako je potrebno. S njim se isporučuje, kao standardno, refleksno tražilo HVD90x koje pokriva 100 odsto vidnog polja i moguća je korekcija dioptrije od -5 do +3,5 m⁻¹, a na raspolaganju su još dva tražila HV 90x i HVM waist-level, za kadriranje slike odozgo. Malo čudno za ovu klasu fotoaparata, ali u refleksnom tražilu nalazi se i ugrađeni blic s vodećim brojem 12 za ISO 100 i šina s kontaktima za spoljni blic koji u kombinaciji s Metz adapterima SCA3002 i SCA3902 može da koristi Metz bliceve sa TTL kontrolom rada.

U donjem delu tražila vide se osnovni podaci o postavljenim elementima za fotografisanje, čiji je prikaz, na žalost, nešto lošiji od onih koji se mogu videti kod većine D-SLR fotoaparata. Druga stvar koja me je razočarala jeste kvalitet displeja dijagonale tri inča. On je lošiji i od mnogo jeftinijih fotoaparata jer prikaz boja nije baš na visokom nivou, a mala rezolucija ne dozvoljava da vidimo da li je snimljena

fotografija oštra. Za kontrolu ekspozicije na raspolaganju nam je: P – promenljivi program gde je moguće menjati automatski izabranu kombinaciju otvora blende i brzine zatvarača; P – program; A – prioritet otvora blende; S – prioritet brzine zatvarača i M – ručno podešavanje, a možemo da biramo između tri merna sistema: s težištem u centru, centralno spot i spot (prečnika 7,5 mm). Autofokusni sistem s centralnim krstastim senzorom brzo izoštrava. Možemo da biramo između kontinualnog i pojedinačnog izoštravanja ili ručnog izoštravanje. Autofokusni sistem je brz i osetljiv, a na prednjem delu nalazi se i infracrveni osvetljivač, za izoštravanje u lošim svetlosnim uslovima.

MEMORISANJE FOTOGRAFIJA: Za snimanje jedne fotografije potrebno je oko 1,4 sekunde, a u minuti je moguće snimiti 39 fotografija, kada se pojedinačno fotografiraju. Osetljivost je ograničena samo na ISO od 50 do 400, što ne zvuči preterano ali je dovoljno jer se uglavnom koristi za studijska snimanja. Zavisno od toga da li snimamo na terenu ili u studiju, možemo koristiti jedan od tri načina memorisanja snimljenih fotografija, koje u proseku mogu da budu velike oko 50 MB. Koristi CF memorijsku karticu koja se stavlja u prostor na digitalnim leđima, a preporuka je da ona bude veće brzine (na primer, SanDisk Extreme IV). Za

duža snimanja možemo koristiti i eksterni HD ImageBank-II od 100 GB, koji se montira na fotoaparati a možemo i direktno snimati na HD od računara kada se poveže pomoću FireWire 800 priključka.

KVALITET FOTOGRAFIJE: Kao i u prošlosti, ono po čemu su srednjeformatni fotoaparati odskakali jeste kvalitet snimljene fotografije. Rezolucija od 39 miliona piksela omogućava nam dobijanje fotografije veličine od 7.212 x 5.412 piksela i šesnaestobitne dubine boja, što nema nijedan D-SLR fotoaparati manjeg formata – pa tako imaju neverovatnu količinu detalja. Ne možete ih videti ni u jednom od programa za obradu fotografija, jer koristi jedinstveni Hasselblad RAW format po imenu 3FR, koji možete otvoriti jedino uz pomoć programa FlexColor i konvertovati u TIFF ili Adobe DNG, koji kasnije bez problema možete obrađivati u Photoshopu ili nekom drugom programu. Kao što mu oznaka MS u nazivu govori, ima dva načina snimanja: pojedinačno snimanje gde se pravi jedan snimak i snimanje s više snimaka (Multi Shot). "Multi Shot" se primenjuje za fotografisanje statičnih objekata jer se prave četiri snimka iste scene. Piezo motor visoke preciznosti pomera senzor za jedan piksel. Prvi snimak snima se senzorom u normalnoj poziciji, zatim se senzor pomera za 6,8 μm nagore i snima drugi snimak. Za treći snimak senzor se pomera nalevo, a za četvrti nadole. Na taj način dobijamo punu informaciju sa senzora i nije potrebna interpolacija. Zbog toga su fotografije s mnogo više detalja nego kod pojedinačnog snimanja. Ovaj način moguć je samo kada se fotoaparati kontrolišu pomoću računara.

Za razliku od pojedinačnog snimka, raspored boja na filteru ispred senzora čine tri primarne boje (RGB – crvenu, zelenu i plavu), po Bajerovom principu, a nakon toga obavlja se softverska interpolacija gde se analiziraju sve tri mreže boja i izračunavaju međuvrednosti da bi se dobila digitalna fotografija.

OPREMA: Uz fotoaparati dobijate softer FlexColor bez kog je skoro neupotrebljiv. Na raspolaganju ima devet objektiv: HCD 28 mm f/4, HC 35 mm f/3,5, HC 50 mm f/3,5, HC 80 mm f/2,8, HC 100 mm f/2,2, HC Macro 120 mm f/4, HC 150 mm f/3,2, HC 210 mm f/4, HC 300 mm f/4,5 i zum objektiv HC 50–110 mm f/3,5 – f/4,5. Pored toga, na raspolaganju je i adapter koji omogućava korišćenje starih Hasselblad C-tipa objektiv od V-sistema, telekonverter HC 1,7x, tri međuprstena za makrofotografisanje i nov HTS 1,5 tilt/shift adapter. Ako vam je potrebno da u EXIF podacima imate tačnu lokaciju s koje je snimljena vaša fotografija, ovaj sistem ima GPS prijemnik koji se montira na levoj strani fotoaparata.

B. BJELICA

TEHNIČKI PODACI

OSNOVNE INFORMACIJE	H3DII-39MS
Cena (sa PDV)	32.850 evra (H3DII-39+objektiv po želji) 41.500 evra (H3DII-39MS)
Priključak za objektiv – bajonet	Hasselblad HC, sa CF adapterom moguće je koristiti objektiv C-tipa za V-sistema
Tip senzora / veličina	CCD / 36,7x 49 mm
Efektivna rezolucija	39 miliona piksela
Format u kojem snima	Hasselblad RAW 3FR
Veličina slike	RAW 3FR zauzima prosečno oko 50 MB, kada se konvertuje u TIFF sa 8 bita je 117 MB
Način snimanja	pojedinačni snimak, više snimaka (Multi Shot)
Tražilo	pokriva 100 % vidnog polja s uvećanjem 3,1 x, korekcija dioptrije –5 do + 3,5 m ⁻¹
Displej	3 inča (7,5 cm) TFT LCD sa 230.400 piksela
Autofokus / krstastih senzora / osetljivost za ISO 100	sistem sa jednim centralnim krstastim AF poljem / 1 do 19 EV
AF osvetljivač	da
Brzina zatvarača	32 s do 1/800 s i B
Sinhronizacija blica	na svim brzinama zatvarača
Ekspozicijski režimi rada	Pv, P, A, S i M
Merni sistem	sa težištem u centru, centralno spot i spot,
Ekvivalentna osetljivost (ISO)	ISO 50/100/200/400
Korekcija ekspozicije	+/- 5 EV (korak 0,3 EV)
Korekcija snage blica	+/-3 EV (korak 0,3 EV)
AutoBracketing ekspozicije	da
Balans belog	6 definisanih opcija, prethodno izmerenih i u kelvinima
Ugrađeni blic	GN 12 (ISO 100) i pokriva 56° horizontalno i 44° vertikalno
Blic TTL sistem	TTL
Tip memorijske kartice	CompactFlash tip I i II i MicroDrive ili na eksterni ImageBank-II 100 GB
Kontrola dubinske oštine	da
Priključci	FireWire 800
Napajanje	Li-jon baterija (1.850 mAh) ili šaržer za tri CR-123 baterije
Dimenzije / masa (sa objektivom HC80, Li-jon baterijom i CF memorijskom karticom)	153 x 131 x 207 mm / 2.450 g
Informacije	Total Digital, 063/82-96-246, www.totaldesign.co.yu, www.hasselblad.com

➕ Kvalitet snimljenih fotografija i bogatstvo detalja na njima

➖ Kvalitet displeja, cena

UTISAK

Glavna prednost jeste kvalitet snimljenih fotografija, a to omogućava velika rezolucija i veća dubina boja od 16 bitova, naspram 14 bitova, koliko imaju najbolji D-SLR fotoaparati. Pogodniji je za snimanja u studiju i zahteva da u potpunosti kontrolišete situaciju, od izoštravanja, do određivanja ekspozicije i osvetljenja scene, jer samo tako možete dobiti natprosečne rezultate. Jedina prava mana ovog fotoaparata jeste cena, koja je za većinu profesionalaca, ne samo kod nas već i u svetu, nedostižna, jer je teško povratiti uloženi novac pa je tako iznajmljivanje ovog fotoaparata za većinu profesionalaca isplativije rešenje.

Fotoknjiga

Vi nama slike/mi Vama foto-knjigu

Izaberite Vaše omiljene digitalne fotografije i odštampajte ih u Vašu ličnu foto-knjigu, kalendar ili razglednicu.

Nudimo širok spektar poveza, formata i stilova, brzo i po pristupačnoj ceni, u tiražu koji želite.

ART
STUDIO
VBL

11000 Beograd
Bulevar Despota Stefana 70/III ulaz
tel: 011/329-2758, 329-0387
mob: 063/493-878
artstudio.doo@gmail.com

Opcija organizovanja i štampanja knjiga

APPLE APERTURE 2.0

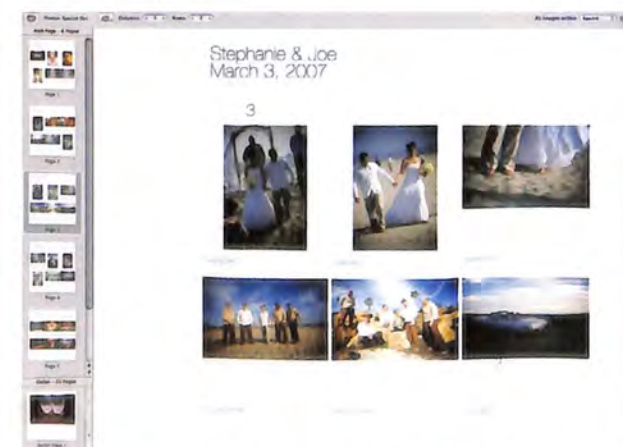
Alat za fotografe

Dok je "Aperture", s jedne strane, verovatno najsveobuhvatniji program za obradu fotografija, s druge strane, malo je konfuzan za upotrebu. Primedbe korisnika prethodne verzije ovog programa odnosile su se na veliki broj opcija, te je proizvođač osmislio novu, "jednostavniju" verziju – Aperture 2. Bez obzira na sve, ovaj program daje obilje opcija za obradu fotografija, ali se spremite da dosta vremena posvetite učenju kako on radi

Prikaz aktivirane virtualne svetleće kutije

OSNOVNE OSOBINE: Do pre oko godinu dana, kada se Aperture pojavio na tržištu, RAW konverteri su jednostavno konvertovali RAW fajlove. Aperture ih je prevazišao jer sadrži i sve aplikacije za postprodukciju koje su neophodne fotografima koji koriste digitalan fotoaparata. Tako da možete zamisliti kako je lista mogućnosti ovog programa ogromna. Možda ćete bolje shvatiti ako vam kažem da unapređena verzija 2.0 u odnosu na verziju 1.5 sadrži preko sto novih opcija. Mnoge funkcije koje su bile revolucionarne kad se prva verzija programa Aperture pojavila, danas su postale standard i kod ostalih programa. Bez obzira na to, još uvek postoji mnogo jedinstvenih opcija. Jedna od najboljih jeste Light Table – virtualna svetleća kutija koja vam omogućava da uređujete raspored i vidite kako će vaše fotografije izgledati zajedno, kao što se to nakada radilo sa slajdovima. Ovo je idealno za odabir fotografija pre nego odštampate album ili portfolio. Jedna od opcija koja me je oduševila jeste nov

Mogućnost organizovanja i prezentovanja fotografija na webu

Paleta s opcijama

Prozor s aktiviranim lupom

Prozor s isključenim opcijama za sređivanje fotografija

fotografije do pune rezoluciju. Takođe, Aperture u sebi ima mnoštvo opcija za direktnu prezentaciju na web ili naredbi za direktno štampanje knjiga, albuma... Imajući sve navedeno u vidu, pred vama su brojne mogućnosti koje možete koristiti bez napuštanja programa.

režim za brzi prikaz (Quick Preview mode). Svi koji su koristili RAW fajlove znaju koliko nervira čekanje da se fotografija učita na celom ekranu. Ovaj nov režim omogućava da isključite privij i koristite prikaz koji je uklopljen u RAW fajlove, tako da sve vaše fotografije možete videti sekund nakon što ste ih uvezli u Aperture, što je izuzetno olakšanje u odnosu na ranije. Ako želite da proverite oštrinu fotografije onda jednostavno uzmete lupu (virtuelno povećavajuće staklo) i možete uvećati deo

KAKO RADI: Kao i sa drugim "Apple" proizvodima, Aperture je potpuno integrisan u Mac OS i radi bez problema sa drugim programima kao što su: iPhoto i Safari, što korisniku daje potpunu fleksibilnost i uživanje u radu. Postoji nekoliko izuzetnih aplikacija koje su ugrađene u Mac OS X i koje su korisne kako profesionalcima, tako i amaterima. Aperture nudi mogućnost grupisanja fotografija, a i najbolje od svega jeste automatsko grupisanje fotografija snimljenih u određenom vremenskom periodu. Program zajedno grupiše fotografije koje su snimljene u određenom vremenu, gde sami određujete maksimalno vreme između kadrova. Na ovaj način smanjete broj snimaka koje možete videti, čime dobijate mogućnost da brzo odaberete neku od fotografija, prezentujete je kao najbolju i postavite je na vrh grupe. Ovo je izuzetno korisno i uštedeće vam mnogo vremena i napora tokom sređivanja fotografija.

UTISAK

Aperture je napravljen da bude "potpuna postprodukcijaska aplikacija za fotografe" i on je na dobrom putu da postigne taj cilj. Njegova cena prilično je pala u odnosu na cenu od pre nekoliko godina kada se pojavila njegova prva verzija. Aperture 1.0 prodavao se za oko 500 evra, dok je verzija 1.5 koštala 300 evra, a nova verzija 2.0 košta oko 220 evra. Jedini pravi konkurent mu je Adobe Lightroom koji košta oko 100 evra više, tako da možete za te ekstra pare kupiti još jedan eksterni hard-disk. Međutim, glavna prepreka za većinu fotografa jeste što se Aperture koristi samo na Apple Mac računarima. Ali, kad ga jednom probate i savladate sve njegove mogućnosti, prosto ćete se čuditi kako ste uopšte bilo šta radili bez njega.

Importovanje fotografija obavlja se jednostavno, korišćenjem "snaketype" sistema, koji vam pokazuje odakle dolazi fotografija i gde će se smestiti. Ovo je vrlo jednostavno i sigurno će vam pomoći u situacijama kad niste sigurni gde vam se nalazi fotografija. Obnavljanje svetlih delova fotografije jedna je od alatki koja funkcioniše veoma dobro, a i redukcija šuma na visokom je nivou. Jedina kritika programu Aperture jeste što ima previše opcija, brojeva i klizača u panelu za obradu, što može da bude zbunjujuće. Ono što vi možete da uradite jeste da sklonite opcije koje ne koristite i tako lakše nađete alate koji su vam potrebni.

B. BJELICA

NA ČEMU SMO TESTIRALI?

Za testiranje novog Apple Aperture koristili smo iMac sa monitorom dijagonale 20 inča, 2,4 GHz Intel Core 2 Duo procesorom, 1 GB RAM memorije. Ovaj izuzetno dizajnirani računar sa kvalitetnim monitorom u kojem su smešteni i svi ostali njegovi elementi, ne može nikoga ostaviti ravnodušnim. Sa njim se dobija i kvalitetna tastatura, miš i daljinski upravljač. Instaliran je Mac OS X operativni sistem, a ako želite možete na njega paralelno instalirati i Windows OS. Svi oni koji su do sada koristili računare sa Windows OS, možda će neko vreme imati problema da se prilagode Mac-u, ali on može biti dobra alatka za obradu vaših fotografija, kao i multi medijalni uređaj, a bilo bi dobro samo da mu se dokupi i koji GB RAM memorije. Cena ove konfiguracije je oko 90.000 din.

TEHNIČKI PODACI

OSNOVNE INFORMACIJE	LUMIX DMC-TZ5
Cena (sa PDV)	17.790 din. (220 evra)
Operativni sistem	Mac OS X v10.4.11 Tiger ili v10.5.2 Leopard
Procesor	2.0 GHz ili brže
Preporučena RAM memorija	2 GB
Prostor na HD-u	5 GB
Trajanje probne verzije	30 dana
Informacije	www.apple.co.yu

KARAKTERISTIKE

Za uvoz (import) 45 fotografija snimljenih Nikon D300 u RAW formatu (oko 1 GB)	4 min
Brzina konvertovanja RAW formata u JPEG format s maksimalnim kvalitetom	2,7 s
Brzina konvertovanja RAW formata u nekomprimovani TIFF format	3 s

- ➕ Jedan je od najobuhvatnijih i najboljih programa za obradu RAW formata, omogućava brzi i jednostavniji rad od prethodnika
- ➖ Ne može se koristiti na PC-ju

OCENA

RUKOVANJE	★★★★
MOGUĆNOSTI	★★★★
KVALITET FOTOGRAFIJE	★★★★
CENA / KVALITET	★★★★
UKUPNA OCENA	★★★★

Praktina

Ovo je priča o jednom izuzetnom fotoaparatu koji jednostavno nije imao sreće. Iako savršeni za svoje vreme, jednostavne konstrukcije, izrađeni od vrhunskih materijala, i do tada s najvećim izborom pribora, tri modela Praktine, koliko ih je ukupno konstruisano, bila su u proizvodnji samo osam godina

Praktina je imala čak dva motora, mehanički i električni, izmenljivu kasetu za 250 snimaka i uz velik izbor izvanrednih "Meyerovih" i "Zeissovih" objektivima i bogat i raznovrstan pribor, dobila je epitet prvog sistem fotoaparata na svetu. Proizvodila ih je fabrika "Kamera Werkstaten" u Niedersiedlitzu (DDR) koja je bila uključena u VEB Pentacon sistem. Smatram da je upravo ovaj sistem "kriv" za prestanak proizvodnje izvanrednog i prvog sistem fotoaparata na svetu. Prvi model, napravljen još 1952. godine, dobio je jednostavno ime Praktina. Bio je to jednodokli refleksi fotoaparat za film tipa 135, sa zavesnim zatvaračem, izmenljivim objektivima, izmenljivim tražilima, čak i izmenljivim matstaklima. Posebnu "draž" predstavljalo je optičko tražilo (poput onoga na Alpi). Ne raspoložem podacima da li je prvi model imao sinhronizaciju za blic i kakva je, eventualno, ona bila. Prva Praktina proizvodila se samo dve godine.

Praktina FX izašla je iz fabrike 1953. i njena proizvodnja trajala je pet godina. Na prednjem delu, pored objektivima, a ispod optičkog tražila, imala je dva sinhro kontakta s oznakama X i F. Praktina II A nastala je iste godine kada je prestala proizvodnja modela FX – 1958. Od prethodnih modela razlikuje se, osim po oznaci, po tome što ima samo jedan sinhro kontakt. To je, među Praktinama "top-model" pa moram bliže da je predstavim.

PRAKTINA II A

Vizuelno posmatrano, veoma je slična prethodnicima, ali to je samo mala "ratna" varka. Njena najveća prednost jeste nov mehanizam za automatski rad blende s objektivima koji takvu blendu imaju. A samo jedan sinhro kontakt na prednjem delu ipak omogućava da se snima sa tri (u ono vreme) različite vrste bliceva. Lepo je dizajnirana, jednostavne konstrukcije koja omogućava lako rukovanje. Na ovom fotoaparatu sve je izrađeno od metala, plastika je korišćena samo kao izolacija na sinhro kablovima i za zavesu zatvarača. Prilično je težak i, iako nije naročito velikih gabarita, daje utisak robustne mašine, naročito kada se na njega stavi mehanički motor za premotavanje filma.

Objektivi: Svi znamo da su objektivima najvažniji deo pribora, a moje staro pravilo glasi: "Kaži mi koje, i kakve objektivne može da koristi tvoj fotoaparat, odmah ću ti reći kakav je on sam". Za kvalitet Praktine ovde nema dileme. Pogledajte spisak objektivima: Flektogon 2,8/35 mm, Meyer Weitwinkel 4,5/35 mm, Jena T 4,5/40 mm, Jena T 2,8/50 mm, Jena B 2/58 mm, Jena Flexon 2/50 mm, Jena Pancolar 2/50 mm, Trioplan 2,8/100 mm, Bonotar

Na prednjem delu nalazi se kosi okidač s priključkom za žičani i nekom vrstom kočnice a poluga autoknipsa smeštena je ispod. Levo od okidača i autoknipsa je objektiv, u gornjem delu pored njega nalazi se prozor optičkog tražila, a dole je sinhro kontakt za blic

4,5/105 mm, Jena Bm 2,8/80 mm, Jena B 1,5/75 mm, Jena Tr 4/135 mm, Jena S 4/135 mm Meyer Primotar 3,5/180 mm, Jena S 2,8/180 mm, Jena S 4/300 mm, Meyer Telemegor 4,5/300 mm, Meyer Telemegor 5,5/400 mm, Jena Fernobjektiv 8/500 mm i Jena Spiegellinsen objektiv 4/500 mm. Ako sam dobro brojao, to je dvadeset izvanrednih objektivima, među kojima posebno treba izdvojiti "Zeissove" pravljeni u Jeni. Napominjem da neki od ovih objektivima imaju ručnu blendu, pre set blendu, više njih ima poluautomatsku, a poslednji objektivima koji su izašli na tržište i automatsku blendu.

Donji deo ima samo tri stvari vredne pažnje: mehanički priključak za motor, dugme za oslobađanje mehanizma pri vraćanju filma u kasetu i uski navoj za stativ

Na levoj strani ima dugme za vraćanje filma u kasetu, ispod njega je veći nazubljeni disk koji služi kao podsetnik vrste i osetljivosti filma. Ali, to nije sve. U podsetnik vrste za vraćanje filma – njegov gornji samom dugmetu za vraćanje filma – njegov gornji deo može se izvući iz centra tako da zajedno s donjim delom čini jedinstvenu polugu/dugme za vraćanje filma u kasetu. Zatim, tu je i nazubljeni disk za osetljivi film koji ujedno služi za podešavanje X, F, vosa i tip filma koji ujedno služi za podešavanje X, F i FP sinhronizacije blica. Desno od ovih "regulatora" i smeštena je izmenljiva pentaprizma, a malo dalje i dugme za premotavanje filma, ispod koga je ručni brojač snimaka, s regulatorom ekspozicije

Leđa fotoaparata kompletno se skidaju prilikom stavljanja ili vađenja filma. Iako su se konstruktori novijih modela fotoaparata odrekli ovakvog rešenja, ono na Praktini ima veliku prednost. Naime, standardna leđa Praktine mogu se zameniti leđima s kasetom u koju staje 17 metara filma, što je dovoljno za 250 snimaka

Pribor: Pored pomenutih dvadeset objektivima, za Praktinu je pravljen neobično mnogo kvalitetnog pribora. Pri snimanju može se koristiti klasična pentaprizma, ali i ona koja na sebi nosi selenski svetlomer, šaht tražilo, kao i izmenljiva lupa za precizno uoštravanje. Na objektivima moguće je priključiti originalne dodatke za mikro i makrosnimanja, razne međuprstenove i makromehove, pribor za stereo-snimanje, a moguća su i snimanja potrebna za spektralne analize, kao i za korišćenje u medicini.

Od pribora izdvojio bih nekoliko dodataka koji su me u praktičnom radu oduševili. Na prvo mesto stavljam mehanički motor neobičnog izgleda, koji radi pomoću opruge. Kada se opruga navije do kraja, moguće je napraviti seriju od skoro dvadesetak pojedinačnih snimaka i to brzinom većom od dva snimka u sekundi.

Praktina II A nema povratno refleksno ogledalo, ali kada je na njoj motor, on automatski premotava film na sledeći snimak, čime odmah spušta i ogledalo i slika je uvek u tražilu. Ako je na fotoaparatu i objektiv s automatskom blendom, koja je otvorena kada je refleksno ogledalo spušteno, slika u tražilu uvek je svetla. Tako se Praktina II A, uz motor, pretvara u jedan sasvim drugačiji fotoaparat savremenog tipa. Radi brzo i precizno – kao "kalašnjikov". Naravno, i bučna je kao ovaj automat.

Izmenljiva leđa s kasetom za 250 snimaka koristila su se u naučnim ili nešto drugačijim ustanovama. Ova leđa bila su posebno efikasna sa jednim drugim motorom, električnim, koji je pomogao da se cela dužina od 17 metara filma brzo, jednostavno i efikasno snimi.

MOJE ISKUSTVO S PRAKTINAMA JE BOGATO, O NJIMA IMAM DOBRO MIŠLENJE. PRIMERA RADI, POGLEDAJMO SAMO NJIHOVE ZAVESNE ZATVARAČE. NA SVE ČETIRI MOJE PRAKTINE, PROSEČNE STAROSTI OKO 55 GODINA, SVI ZATVARAČI IZVANREDNO RADE, NI NA JEDNOJ ZAVESA NIJE KRISTALIZIRALA. REGULATORI EKSPOZICIJA, ZA RAZLIKU OD STARIJIH, SAMO "KLIK" GRANIČNIK.

A, IPAK, PRAKTIKE KOJE SU U BITI BILE DALEKO LOŠIJI FOTOAPARATI, NADŽIVELE SU PRAKTINE. UVEK SAM SE PITAO KAKO JE TO BILO MOGUĆE? TAČAN ODGOVOR DO SADA NISAM NAŠAO. ON SE VEROVATNO KRIJE U DALEKO KOMPLIKOVANOJ IZRADI BAJONETA ZA IZMENU OBJEKTIVA, U ODNOSU NA OBJEKTIVE S NAVOJEM, KAKVE NALAZIMO NA NEKIM NEZNALICAMA, A JAK POLITIČKI FAKTOR, POTEZOM PERA REŠAVAO SUDBINE LJUDI, A KAMOLI OBIČNIH FOTOAPARATA.

Govoreći o priboru, bila bi nepravda da na kraju ne pomenem možda najslabiji njegov deo. To je mala poluga za premotavanje filma, koja se fiksira na priključak za motor i tako od Praktine stare preko pedeset godina stvara savremeni fotoaparat. I, na kraju, da ne zaboravim, iako sam pregledao više kataloga, nisam našao kolekcionarsku vrednost prve Praktine. Modeli FX i II A koštaju oko 150 evra, za mehanički motor vredi dati isto toliko, a magacin za 250 snimaka vredi do sto evra.

MIROSLAV NIKOLJAČIĆ

**KOMENTATORSKI PAR
IVANA & MILAN**

Učestvujte i vi

Pošaljite nam vaše fotografije za rubriku Foto-komentar, napišite svoje mišljenje o komentarima i našem radu, sugerišite svoje ideje kako bismo bili što bolji i vama korisniji. Broj fotografija za slanje nije ograničen, a ako imate bilo kakvu zanimljivu priču "iza fotografije", slobodno je priključite uz fotografiju i rado ćemo je objaviti. Ako vi učite od drugih znači da i drugi mogu da nauče od vas!
Refoto, za "Foto-komentar",
Pčinjska 17, 11000 Beograd

**ZELENI VIR,
DURMITOR**
Vladimir Tasevski

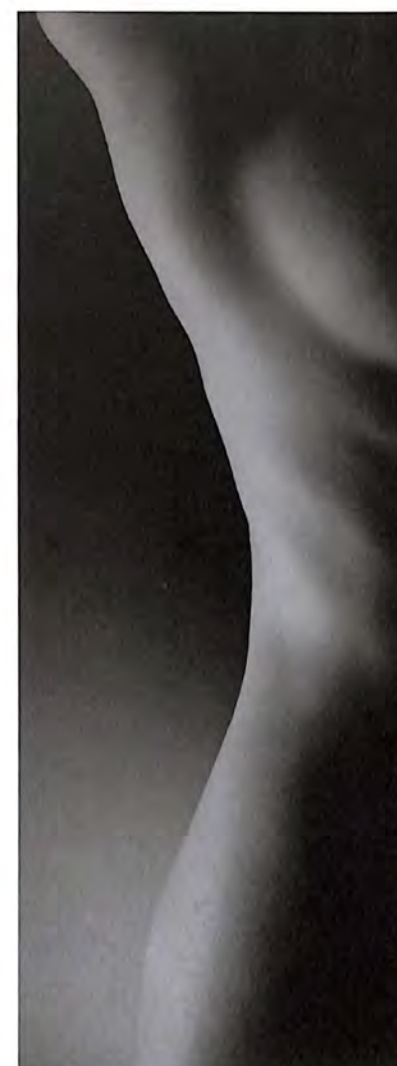
Sama činjenica da se nalazite na lepom mestu ne garantuje da ćete to iskustvo preneti i drugima. Ponekad pomislim kako su svi ubeđeni da ja mrzim HDR, ali istina je da mene iritira loše izvedeno proširivanje tonskog opsega i onda, kada je ono urađeno po svaku cenu. Prilikom snimanja pejzaža mnogo lepih stvari utiče na naša čula ali svega toga nema

na gotovoj fotografiji. Kada pažljivo posmatrate snimak Zelenog vira, primetićete da vam pogled neprestano kruži po celoj fotografiji, jer nema nijedne tačke na kojoj se dešava nešto važno i posebno zanimljivo. Ovde toga nema, ali se stanje drastično popravi kada fotografiju skratite za donju polovinu i pretvorite je u lepu panoramu.

HUNTING
Tamara Gavrilović,
SMEDEREVO

Osim čudnog naziva pa još na engleskom fotografija mi se svidela. Izvedena je u stilu veoma čiste grafike na kojoj su crnom bojom prikazani objekti, a dobro odabrana, tamna nijansa plave boje dominira i definiše scenu. Ovakva svedena kombinacija boja veoma snažno deluje na posmatrača jer plava boja prenosi i pojačava osećaj hladnoće koja vlada noćnim prizorom. Emocije i osećaj usamljenosti dodatno su pojačane izborom low key tehnike. (Low key jeste termin koji označava fotografiju sa prevladajućim tamnim tonovima – suprotno od High key snimaka). Jedina posebno naglašena svetla tačka jeste mesec (ustvari, sunce koje zahvaljujući dobroj digitalnoj obradi daje željeni efekat). Postoji još nekoliko mogućnosti za dobijanje ovakvih efekata: namerno pogrešan balans bele boje, plavi filteri i obavezna podekspozicija.

CRTEŽ SENKI
Boris Kočiš,
NOVI SAD

Dobra realizovana priča i znalački predstavljen motiv daju osnovu dobre fotografije. To je važno kod fotografija na kojima su predstavljeni ljudi a posebno je važno kada se bavimo fotografisanjem akta gde je važno pronalaženje dobrog odnosa između svetla, tela i scene, tj. odnosa između individualnog i stilizovanog. Kako rešiti problem prevazilaženja proste reprodukcije nagog tela i krenuti putem umetničke predstave – individualnom izrazu stvar je po kojoj se razlikuju autori. Pojedini navedeni elementi mogu se pronaći na ovoj fotografiji (izduženi kadar, meko svetlo, stilizacija tela...), i ja bih pre pokušao da ohrabrim autora da nastavi sa traganjem za boljim svetlom, postavkom scene, realizacijom i ponekad nezaobilaznom postprodukcijom. Crtež senki ima par mana koje se lako mogu rešiti obradom ali kako postoji veliki broj sličnih fotografija mislim da je bolje pokušati sa organizovanijim i posvećenijim snimanjem. Ovako sve izgleda pomalo slučajno i nedovršeno.

MONT SAINT MICHEL
Nikola Jovandić

Jedno znam sigurno, volela bih da posetim ovo mesto! Iz nekog čudnog razloga izuzetno me podseća na tortu i u isto vreme na dvorac iz jedne od mnogobrojnih priča o princezi koje svakodnevno fasciniraju moju ćerku. S obzirom na to da je prizor tako bajkovit još više bih potencirala taj efekat, pretpostavljam da bi HDR ovde dobro "legao". Ali, da se manemo onoga što može da se uradi posle, jedna greška teško je popravljiva sem

da autor ponovo otputuje do Mont Saint Michel. Problem je u apsolutno centralnoj kompoziciji koja čini ovaj prelepi prizor dosadnim. Ceo gradić liči na izvnuti trougao i to potpuno nepomičan. Volela bih da vidim malo širi kadar i drugačiju poziciju gradića u celokupnoj kompoziciji. Potrudite se da vas sledeći put ne obuzme previše lepota nekog prizora već mu pristupite studiozno i pokušajte da ga prikazete u najboljem svetlu ali i najboljem kadru.

www.bmfoto.co.yu

BM FOTO d.o.o.

Prodaja digitalnih fotoaparata i opreme

Maloprodaje:
Bul. Zorana Đinđića 12ž Lok. 5
Novi Beograd
011/311-99-88
Dunavska 12 u pasažu
Novi Sad
021/522-778

Studijska rasveta i dodaci
Bowens, JinHui, Weifeng
Kompleti, blic glave, stativi,
pozadine, kišobrani...

Kompaktni i prosumer
Canon, Nikon, Olympus, Sony,
Fuji, Kodak, Praktica, Polaroid...
Popusti za komplete

Pro dSLR
Nikon, Canon, Olympus, Sony,
Sigma, Metz, Tokina, Tamron...

Online webshop - poručivanje preko interneta - besplatna isporuka na teritoriji Srbije
Objektivi - Blicevi - Stativi - Filteri - Baterije - Punjači - Torbe - GPS navigacije

AUTOPORTET

Jovana Stojanović, LESKOVAC

Možda ste iznenađeni izborom ove fotografije ali moram da kažem da me privlači da je gledam i proučavam.

Pretpostavljam da je to direktan znak njenog kvaliteta a možda je u pitanju samo intrigantnost koju izaziva ovim neobičnim uglom snimanja, još neobičnijom dubinskom oštrinom i, svakako, neobičnim motivom. Sve ovo što sam do sada "pronašla" na fotografiji kreira određenu predstavu o osobi koja ju je fotografisala, za početak... da je neobična! Uvek je zadovoljstvo videti sasvim obične stvari snimljene na neobičan način. Dopada mi se igra boja koje bi retko ko spojio, crvena i roza boja nisu baš u ljubavi. Ono što mi smeta, eto uvek mi nešto smeta reći ćete vi, jeste ta precizna geometrija kadra svih ostalih elemenata koja mi se nekako ne uklapa u ovaj slobodan pristup. Bez obzira na to podržavam ovaj smeli i prilično uspeli pokušaj autoportreta.

DETE

Slavica MK

Nešto sam pozitivna u ovom broju jer, eto, i ovaj snimak mi se veoma dopada. Snimak ulice deluje nekako filmski, sviđa mi se ta širina kadra, dinamika belih linija u kontrastu s vertikalama koje čine crne noge prolaznika. Iako su selektivna oštrina i osvetljenost deteta postignuti

naknadno u računaru, kao i dodavanje zebre i pešaka, urađeni su s merom i smislom što još jednom potvrđuje da Photoshop postoji zbog kreativnosti a ne gluposti. Volela bih ipak, da vidim samo malo više od celokupnog kadra u gornjem delu, mislim da ne bi štetilo a kraj fotografije ne bi "sedeo" mališanu na glavi.

ATRIJUM

maksi

Kada vidim ovakve fotografije uvek se nerviram jer mi nije jasno kako to da autor nije video da fali samo malo kadra u donjem delu pa da fotografija bude savršena. Ovaj neobičan prizor snimljen je pod zaista odličnim svetlom, nisam sigurna koliko uдела u celokupnom doživljaju ima Photoshop, Milanovo vešto oko bi to bolje procenilo, ali nije ni važno. Odlična perspektiva i repeticija zaslužne su za osećaj kretanja koji imamo kada gledamo ovu

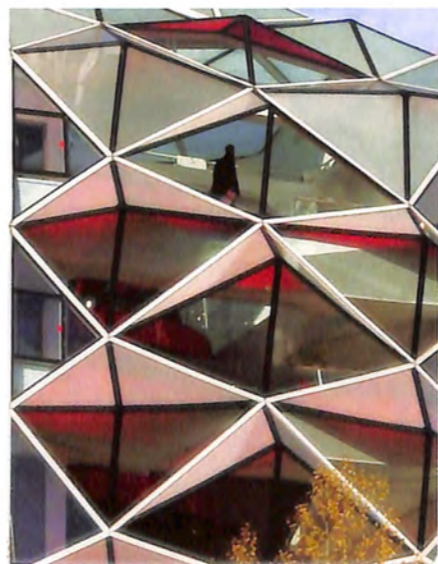

fotografiju. Da napomenem još jednom, taj osećaj bio bi zaista potpun kada prizor ne bi bio odsečen u donjem delu. Ako Photoshop tu može da pomogne mislim da je vredno truda pomučiti se.

NORMAL

Jasna

Fotografije koje imaju kao motiv uzorak koji se ponavlja često su na granici da budu dosadne ukoliko na njima ne postoji neki detalj koji razbija monotoniju. Na ovoj fotografiji to je postignuto siluetom čoveka u delom drveta koje se vidi u donjem delu fotografije a uz to i sama perspektiva pomaže celokupnom utisku. Pored perspektive veoma dobro deluju i različiti kolorni akcenti i refleksi koji se pojavljuju na staklenim površinama

SIGMA

18-125mm F3.8-5.6 DC OS HSM

Široki zum objektiv sa integrisanom sistemom za redukciju vibracija (Optical Stabilizer)

Hyper-Sonic motor za brže i tiše izoštravanje

SLD i Asferično sočivo za fotografije visokog kvaliteta

Veoma kompaktna konstrukcija

290 EUR

MADE IN JAPAN

Josipović Trade d.o.o
Surčinski put 1/o
11070 N. Beograd
062/3129-107

Axel Foto d.o.o
Sarajevska 86
11000 Beograd
011/3482-113

BM Foto d.o.o
Bul. AVNOJ-a 12ž/5
11070 N. Beograd
011/311-9988

Foto Oprema d.o.o
Surčinski put 1/o
11070 N. Beograd
062/3129-107

ZORAN IMŠIRAGIĆ, "Vode Šarm-el-šeika", Canon Power Shot A75c"
I NAGRADA – Ranac EPSON (firma "BS Procesor")

Praksa na delu jeste konkurs koji vam ne ostavlja mnogo vremena za ramišljanje – šalžete nam ono što imate snimljeno ili što možete da uradite za nekoliko nedelja. Do sada su teme bile relativno jednostavne, ali kada je na red došlo fotografisanje pod vodom, svi smo nekako bili skeptični jer je taj deo fotografije veoma zahtevan – kako zbog neophodne ronilačke opreme, tako i zbog specifične fotografske opreme. Čak ni to što smo vam ostavili najduži mogući period nije rezultiralo velikim brojem radova, jer je i broj podvodnih fotografa bio relativno mali i skroman. Ali, zato su oni maksimalno iskoristili svoju priliku i poslali veliki broj fotografija koje su, opet, veoma različite i po shvatanju teme i po načinu realizacije. Važno je to da ste uspeali da odgovorite i na ovaj do sada najteži zadatak, a nama je pao kamen sa srca i potonuo negde u svet tišine, iz kojeg ste nam doneli zanimljive i uvek drugačije fotografije.

PRAKSA NA DELU **Podvodna** FOTOGRAFIJA

BRANA PANTELIĆ, Beograd, "Meduza", Canon PowerShot A75
II NAGRADA – Hemijska olovka i notes EPSON (firma "BS Procesor")

VLADIMIR ZURZULOVIC, "Ajla Underwater", Olympus u-miniS

TAMAŠ TOT, Subotica, "Blup-blup", Nikon D80

SCUBART, "More 2004 – 63"

SLAVE JERASIMOVSKI, Skopje, Makednolja, "Crowd 2", Canon EOS 350D

BSProcesor
EPSON®
 EXCEED YOUR VISION

PROPOZICIJE KONKURSA

Tema: vezana za rubriku *Praksa na delu*
 Broj radova: do 10 fotografija po autoru
 Tehnika: analogne i digitalne fotografije
 Format: minimalno 13 x 18 cm
 (za digitalne fajlove 300 dpi)
 Radovi moraju biti propisno obeleženi (na poleđini fotografije, kod digitalnih fajlova u File Info ili File Properties, upisati naziv fotografije, ime i prezime autora, adresu i telefon, naziv fotoaparata)
 Rok za slanje fotografija: **do 10. u mesecu**

Nagrade – u svakom broju dodeljuju se nagrade za tri najbolje fotografije koje određuje sponzor konkursa.
 Na kraju godine tri najuspešnija autora prokle godine čekaju vredne nagrade sponzora konkursa (predstavice ih u sledećem broju), i finale konkursa krunisaće izložba najboljih radova u Galeriji "Ozon" u drugoj polovini decembra.
 Fotografije slati na adresu:
 REFOTO, Pčinjska 17, 11000 Beograd
 za konkurs "Praksa na delu"

Konkurs za najbolju fotografiju na temu **PRAKSA NA DELU**

Autor fotografije: Predrag Ilić

EPSON®
 EXCEED YOUR VISION

ReFoto
 ČASOPIS ZA KULTURU FOTOGRAFIJE

BSProcesor
 Zajedno možemo mnogo.

UČESTVUJTE U NAGRADNOM KONKURSU "PRAKSA NA DELU" KOJI ORGANIZUJE EPSON I ČASOPIS REFOTO, UZ PODRŠKU KOMPANIJE BS PROCESOR.

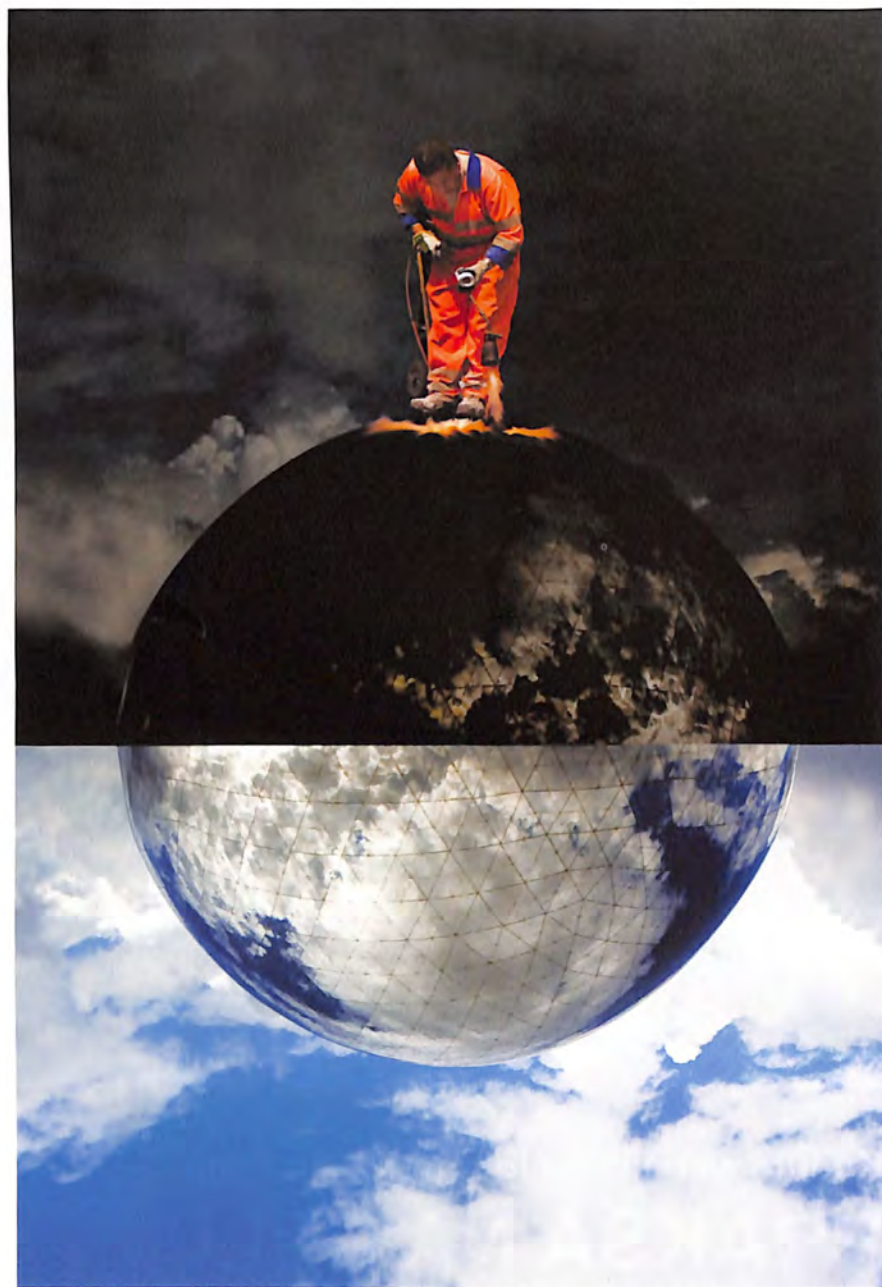
Konkurs će biti otvoren do 10. novembra 2008. godine. Nakon završenog konkursa najbolji radovi će biti nagrađeni od strane Epsona i adekvatno prezentovani javnosti. Više informacija o konkursu i propozicijama možete pronaći na www.bsprocesor.com/fotokonkurs a radove možete slati na adresu: REFOTO, Pčinjska 17, 11000 Beograd.

Najbolja digitalna fotografija

Iako je leto ulenjilo najveći deo naših čitalaca, oni kojima vrućina nije ometala proces kreativnog mišljenja poslali su fotografije koje odlikuje raznovrsnost, kako ideja i motiva, tako i realizacije. Vidimo da ima crno-belih, sepija i kolor fotografija, studijskih i onih snimljenih u prirodi, kolaža, montaža i asamblaža... Nije bilo jednostavno odabrati najbolje jer se specifičnost svake fotografije ogleda u načinu razmišljanja – u pripremanju pre fotografisanja, do veoma zanimljivo izvedenih i odabranih postupaka postprodukcijske obrade.

DANIJELO PAVLOVIĆ, Trstenik, "Karneval Vrnjačka Banja"

NAGRADA DRES ADOBE – ROBERT SEMNIC, Novi Sad, "Globalno zagrevanje"

NAGRADA DRES ADOBE – IVICA KOSTIĆ, Niš, "Pamela 93"

PROPOZICIJE ZA KONKURS

Pokrovitelj: **HSM Informatika**

Tema: "Najbolja digitalna fotografija"
 Broj radova: do 10 fotografija po autoru
 Tehnika: digitalne fotografije minimalno 13 x 18 cm (za digitalne fajlove 300 dpi). Radovi moraju biti propisno obeleženi (u File Info ili File Properties upisati naziv fotografije, ime i prezime autora, adresu i telefon, naziv fotoaparata). Rok za slanje fotografija: **do 10. u mesecu**

Nagrade konkursa – mesečne:
 Promo materijal firme HSM Informatika
 Završne nagrade konkursa:
 1. nagrada – ADOBE PHOTOSHOP CS3;
 2. nagrada – ADOBE LIGHTROOM;
 3. nagrada – ADOBE PHOTOSHOP ELEMENTS
 Fotografije slati na adresu: REFOTO, Pčinjska 17, 11000 Beograd za konkurs "Najbolja digitalna fotografija"

NAGRADA DRES ADOBE – IVAN NIKOLIĆ, Niš, "Dolls"

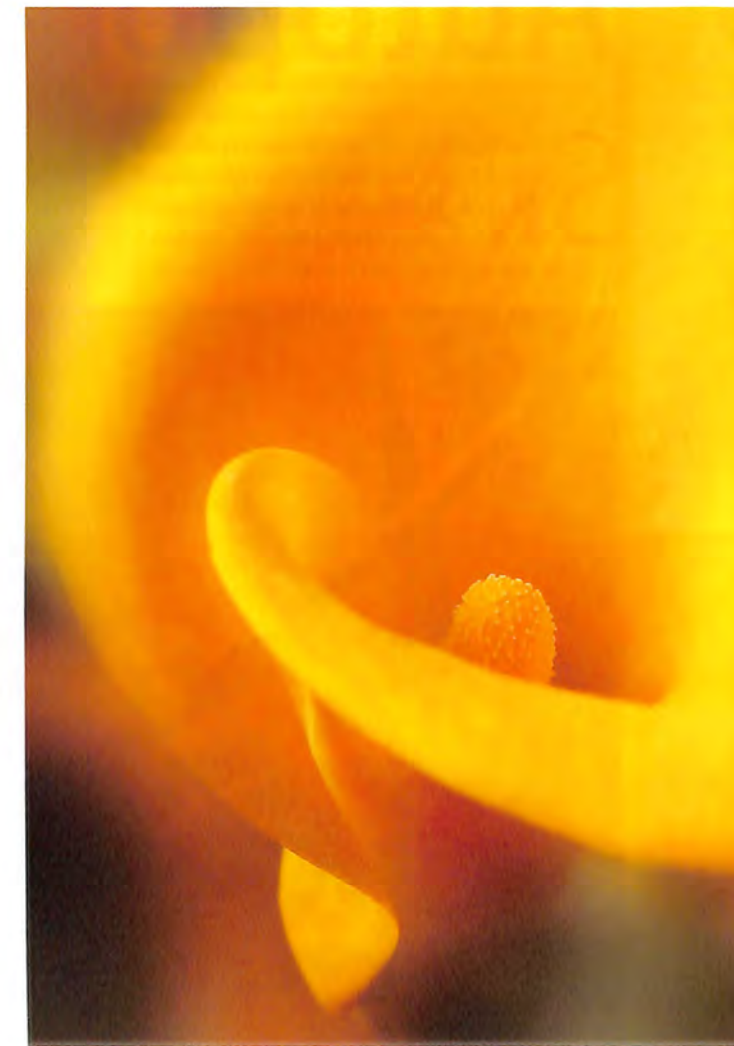
GORAN STAMENKOVIĆ, Bašaid, "Limetal"

DANIJELA ĐERMANOVIĆ, Novi Sad, "Na vrhu"

MIHAILO SIMOVIĆ, Klenje, "Sećanje"

ŽUŽANA MAJOROŠ, Temerin, "Cveće"

PRVA NAGRADA – TIJANA JEVIĆ, Užice, "Snakedressed 6"

Autoportret

S tvaranje vođeno jasnom namerom da se vizuelizuje i pokaže fizičko i pre svega duhovno stanje autora, može se definisati kao autoportret. Umetnik može

preći preko komentara i kritika zasnovanih na pitanjima gde su razlike u pristupu "uradiću sam" ili kada odredi kadar, postavi parametre snimanja, a neko drugi pritisne okidač i posluži

kao svojevrsan visokoautomatizovan stativ. Ovakve polemike nismo do sada inicirali, ali smo imali radova na kojima je snimljena osoba ista ona koja je i poslala fotografije. Okidač

fotaparata pritisnuo je neko drugi i na taj način postavio pitanje autorstva. Druga polemika koja je stalno aktuelna jeste šta možemo okarakterisati kao autoportret i da li tu spada horizont, ili oblak, snimak suncokreta, mačka na nogama...

Merila su dvojaka ali je potpuno bespredmetno tehničkim pojmovima ograničavati nešto što se naziva autorska sloboda, koja ne mora poštovati tehničko-tehnološke granice: ko je rekao kome da pritisne okidač i da li je taj pomerio fotoaparat i napravio svoj kadar... Ono što mi znamo jeste da je ovo jedna od tema koja je i te kako pokrenule vašu kreativnost, što je lako videti na pristiglim i objavljenim fotografijama.

DRUGA NAGRADA – MIHAILO SIMOVIĆ, Klenje, "Razmišljam o delima svojim"

ROBERT SEMNIC, Novi Sad, "Kaleidoskop"

TREĆA NAGRADA – TAMARA GAVRILOVIĆ, Smederevo, "1"

MILICA TEPAVAC, Sombor, "From the top of the lungs"

PROPOZICIJE ZA KONKURS

Pokrovitelj: Refot B

Tema: "Autoportret"

Broj radova: do 10 fotografija po autoru

Tehnika: analogne i digitalne fotografije

Format: minimalno 13 x 18 cm (za digitalne fajlove 300 dpi)

Radovi moraju biti propisno obeleženi (na poledini fotografije, kod digitalnih fajlova u File Info ili File Properties, upisati naziv fotografije, ime i prezime autora, adresu i telefon, naziv fotoaparata)

Rok za slanje fotografija: **do 10. u mesecu**

Nagrade – svakog meseca:

1. nagrada: pretplata na časopis Refoto,
2. nagrada: SanDisk Digital Photo Album
3. nagrada: knjiga "Elementarna tehnika fotografisanja" Godišnje, završne, nagrade:

1. nagrada: NIKON D-SLR FOTOAPARAT

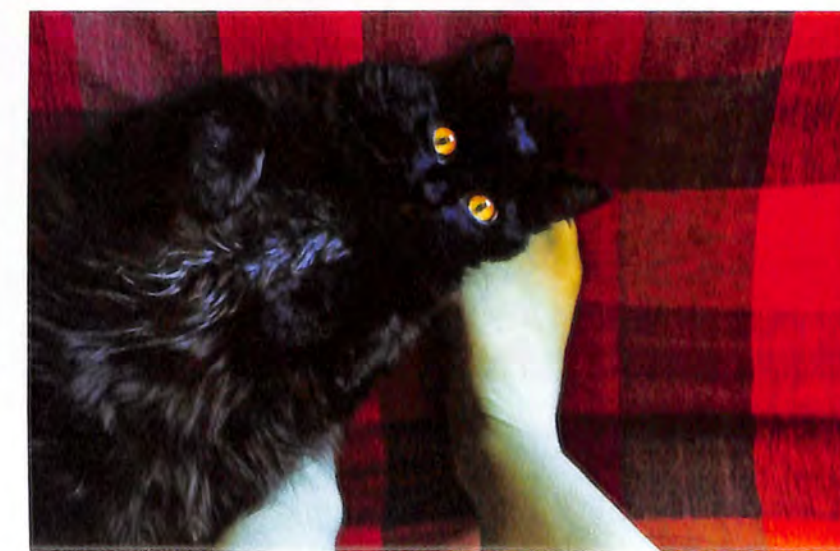
2. nagrada: NIKON KOMPAKTNI DIGITALNI FOTOAPARAT

3. nagrada: LOWEPRO FOTO-TORBA

Fotografije slati na adresu: REFOTO, Pčinjska 17, 11000 Beograd za konkurs "Autoportret"

ZOLTAN BISAK, Ivanovo, "U mislima"

JOVANA STOJANOVIĆ, Leskovac, "Ja i Edi"

neo PIKTORIЈALIZAM

Finale konkursa

Konkurs "Neopiktorializam" je završen. Kao i obično svi čekaju poslednji trenutak da pošalju svoje radove pa su neki od objavljenih stigli bukvalno par sati pre odlaska u štampu. Možda će vas zbuniti podela nagrada jer postoje čak tri ravnopravne treće nagrade ali to je ono što smo dobili: jedan paket Corel Painter X Limited Edition i još jedan u klasičnoj verziji, tri paketa Corel Paint Shop Pro Photo X2 i dva CoskIn Photo Frame – digitalni foto-ramovi od 7 inča. Nagrade su veoma vredne, a raspodela je bila veoma teška, jer je svako od članova redakcije imao nekog svog favorita. Na kraju, ispalo je tako da su program za slikare Painter dobili dizajner i slikar, a Paint Shop namenjen prvenstveno obradi digitalnih fotografija, oni koji su prvenstveno fotografi.

PRVA NAGRADA – COREL PAINTER LIMITED EDITION, MILAN ANTANASIJEVIĆ, Kovin, "Lav i miš"

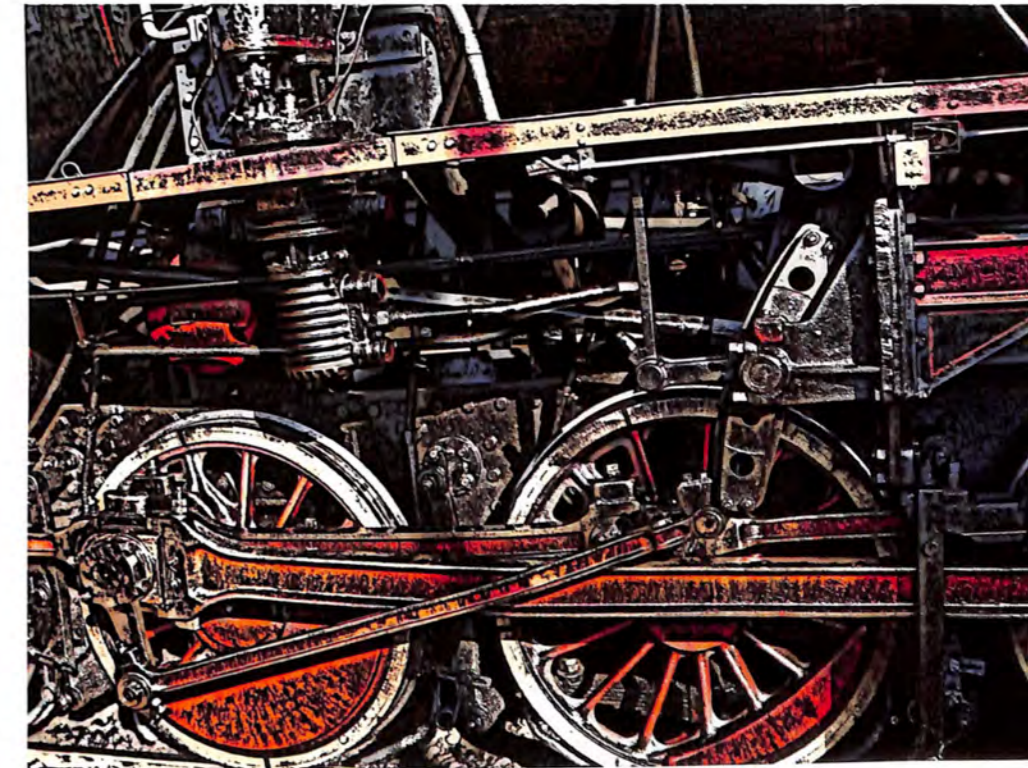
TREĆA NAGRADA – COREL PAINT SHOP PRO PHOTO X2, RENATA ZELIĆ, Tuzla, "Ivka"

TREĆA NAGRADA – COREL PAINT SHOP PRO PHOTO X2, HUSEIN ŠLJIVO, Lug, Prozor, "Eksperiment"

TREĆA NAGRADA – COREL PAINT SHOP PRO PHOTO X2, MAJA ARANDELOVIĆ, Paraćin, "Bunar"

DRUGA NAGRADA – COREL PAINTER X, VLADIMIR ČURČIN, Beograd, "Lokomotiva 2"

NATIONAL GEOGRAPHIC Junior

National Geographic Junior poziva te da učestvuješ na 4. međunarodnom fotografskom konkursu za decu!

- Mogu da učestvuju deca od 7 do 14 godina
- Fotografije treba da budu formata 13x18 cm ili 20 x30 cm)
- Digitalne fotografije (minimum tri miliona piksela) poslani na kompaktnom disku

Svoj fotografski snimak pošalji nam do 30.09.2008. na adresu: Izdavačka kuća KLETT, Svetozara Čorovića 15, 11000 Beograd, sa dopisom: za foto-konkurs.

Fotografije, odnosno kompaktni disk priloži sledećim podacima:

- Naslov fotografije
- Izabrana tema
- Ime, prezime, adresa i kontakt telefon
- Podatak o starosti

Obavezno priloži i izjavu roditelja, staratelja ili mentora da je fotografija tvoje delo.

TEME KONKURSA SU:

ŽIVOTINJE

LJUDI

PEJZAŽI

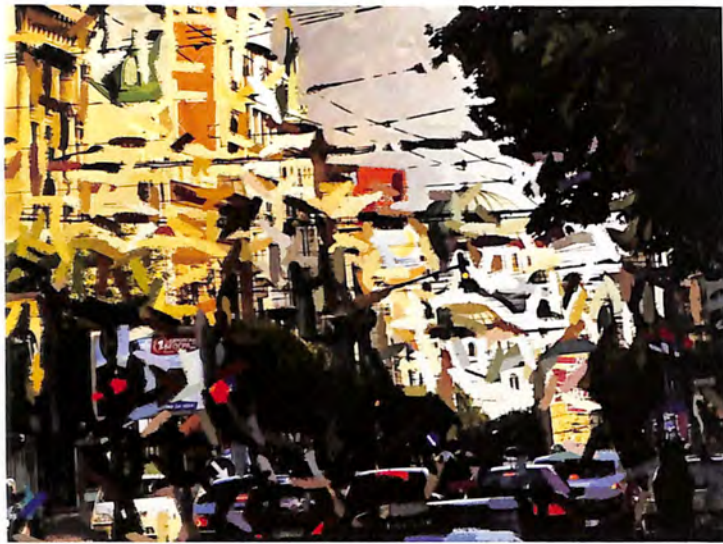
Po tri najbolja rada u svakoj kategoriji prijatelj foto-konkursa

nagradice fotoaparata:

- I nagrada Digitalni fotoaparat NIKON COOLPIX S210
- II nagrada Digitalni fotoaparat NIKON COOLPIX L18
- III nagrada Digitalni fotoaparat NIKON COOLPIX L16

Glavna nagrada za pobednika u međunarodnoj konkurenciji je putovanje u Vašington, u sedište Društva National Geographic.

SLAVOLJUB MACIĆ, Beograd, "Beograd 2"

DALIBOR ČERŠKOV, Niš, "Are you gonna tell me"

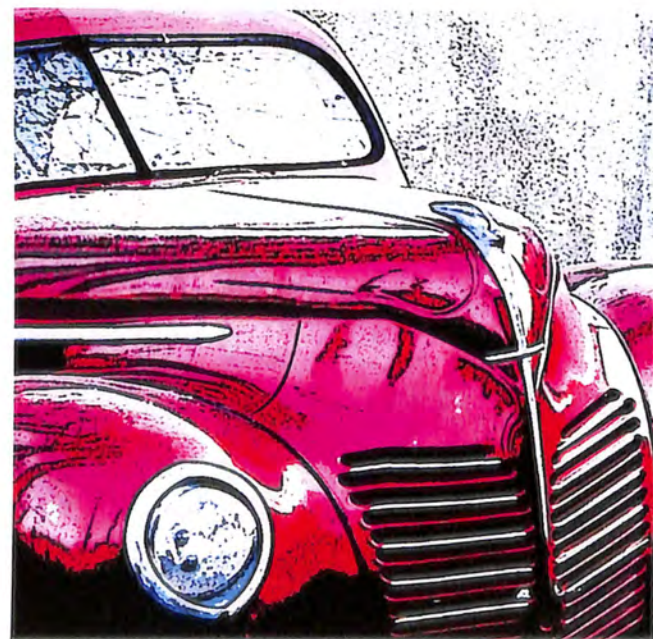
POHVALA: COSKIN FOTO RAM, JOSIF RASPOPOVIĆ, Raška, "Među slikama"

MIHAILO SIMOVIĆ, Klenje, "U sećanje na Williema Turnera"

DRAGANA STANKOVIĆ, Niš, "Rasprodaja"

POHVALA: COSKIN FOTO RAM, ANA POZDERAC, Beograd, "Oldtajmer"

Fantastična ponuda!

POKLON Lowepro Peak PX 60 foto-torba +

KADA SE PRETPLATITE NA REFOTO ČASOPIS

SanDisk cruzer Profile 512 MB

ukupna vrednost
1.535 din

Za samo **3.000 dinara (88 km u BiH)**, koliko iznosi pretplata na 12 brojeva, dobićete vaš omiljeni časopis na kućnu adresu i na poklon **Lowepro Peak PX 60** foto-torbu za kompaktni fotoaparati ili video kameru i **SanDisk cruzer Profile 512 MB** sa prepoznavanjem otiska prsta. (Poštarina je uključena u cenu.)

PONUĐA VAŽI SAMO ZA PODRUČJE SRBIJE DOK TRAJU ZALIHE!

NAPOMENA: Pokloni se dobijaju uz prvi sledeći broj!

Dimenzije torbe: 14 x 6,5 x 16 cm

Odaberite najlakši i najbrži način da poručite časopis ili neka od izdanja:

Naručujem časopis REFOTO, ili druga ponuđena izdanja, koja ćete mi isporučiti na sledeću adresu:

PRETPLATA NA REFOTO
12 brojeva časopisa
(upišite od kog broja želite pretplatu)

UPOTPUNITE VAŠU ARHIVU
(upišite broj ili brojeve časopisa koji
vam nedostaju)

POVEZAN UKORIČEN KOMPLET REFOTO
(upišite godinu ili godine izdanja koje želite)

KNJIGA "ELEMENTARNA TEHNIKA
FOTOGRAFIJE", Prof. Dragoljuba Kažića
(označite polje)

KNJIGA "DRAGOLJUB TOŠIĆ - FOTOGRAFIJE"
Foto-monografija
(označite polje)

Ime _____

Prezime _____

Adresa _____

Grad/Pos. Fah _____

Telefon _____

E-pošta _____

Datum / Potpis _____

kupon za slanje fotografija
(do 10 fotografija po konkursu)
VAŽI ZA SVE KONKURSE

ReFoto
konkursi

NARUČITE

ČASOPIS ILI NAŠA DRUGA IZDANJA

ZA SRBIJU:
PUTEM **PORUDŽBENICE** ČASOPISA
KOJU S UPLATNICOM POŠALJETE NA ADRESU:
REFOTO, Pčinjska 17, 11000 Beograd ili

POZOVITE 011/303-4373 NIKON Shop
u kojem možete kupiti sva ponuđena izdanja
Pretplata za 12 brojeva časopisa REFOTO iznosi din. 3.000
s plaćenom poštarinom Uz pretplatu dobijate na poklon
Lowepro Peak PX 60 foto-torbu i SanDisk cruzer Profile 512 MB
(važi samo za područje Srbije)

ZA BIH:
PUTEM **PORUDŽBENICE** ČASOPISA
KOJU S UPLATNICOM POŠALJETE NA ADRESU:
REFOT BH, Kralja Petra I Karađorđevića 111,
Banja Luka ili

POZOVITE 051/324-440 REFOT BH
u kojem možete kupiti sva ponuđena izdanja
Pretplata za 12 brojeva časopisa Refoto iznosi 88 KM s
plaćenom poštarinom. Uz pretplatu dobijate na poklon
Lowepro Peak PX 60 foto-torbu i SanDisk cruzer Profile 512 MB
(važi samo za područje BiH)

+ poklon

Upotpnite svoju arhivu časopisa **REFOTO** (brojevi 1, 2, 3, 4, 5, i 6 su rasprodati). Od broja 7 do 28 cena po komadu je 180 din. a od broja 29 iznosi 250 din plus poštarina od 55 dinara po komadu.

Povezan komplet REFOTO časopisa za 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006 i 2007. godinu, din. 2.000 + PTT (din. 160) po kompletu

"Elementarna tehnika fotografije" prof. Dragoljub Kažić, din. 450 + PTT (din. 140)

"Dragoljub Tošić – Fotografije", Foto-monografija, din. 1.500 + PTT (din. 180)

Ime _____

Prezime _____

Adresa _____

Grad _____

Telefon _____

E-pošta _____

F-pošta _____

PRETPLATA ZA SRBIJU
ZA 12 BROJEVA IZNOSI 3.000 DINARA
(poštarina je uključena u cenu)

Kopiju uplate dostaviti na faks.: 381 11 446 0234

PRETPLATA ZA BIH
ZA 12 BROJEVA IZNOSI 88 KM
(poštarina je uključena u cijenu)

Kopiju uplate dostaviti na faks: 051/324-445 ili poslati na adresu:
REFOT BH Kralja Petra I Karađorđevića 111, Banja Luka

PRETPLATA ZA INOSTRANSTVO (BEZ BIH)
NA GODINU DANA ZA 12 BROJEVA IZNOSI 80 EVRA

NAPOMENA: Specijalna ponuda ne važi za inostranstvo.

TEKUĆI RAČUN (dinarske uplate)
255-0009780101000-19
(Samo za područje Srbije)

ŽIRO RAČUN
5520230002214998 Hypo Alpe Adria Bank
Banja luka
(Samo za područje Srbije)
SVRHA UPLATE: PRETPLATA ZA REFOTO.

DEVIZNI RAČUN
INTERMEDIARY (posrednička banka):
Deutsche Bank AG – Frankfurt/M,
SWIFT CODE: DEUTDEFF
ACCOUNT WITH (banka korisnika):
EUR 936 2609 10
PRIVREDNA BANKA BEOGRAD a.d. – Beograd,
SWIFT CODE: PBBYUBGG BENEFICIARY (korisnik):
REFOT B – Beograd Pčinjska 17
Account 5401-978-0001032 s naznakom
PRETPLATA ZA REFOTO.

BUDITE I VI KREATOR VAŠEG OMILJENOG ČASOPISA

Poziv čitaocima

Ako mislite da imate sjajne fotografije koje i ostatak sveta treba da vidi, informišite se za koje rubrike možete poslati fotografije i kako

KONKURSI

- Konkurs časopisa PRAKSA NA DELU;
- Konkurs s temom AUTOPORTRET;
- Konkurs s temom NAJBOLJA DIGITALNA FOTOGRAFIJA.

RUBRIKE

– PUTOPIS

Do dvadeset fotografija, kratak tekst u kojem ćete opisati vaše utiske i iskustvo koje ste stekli na putovanju. Fotografije minimalne veličine 18 x 24 cm u rezoluciji 300 dpi, RGB, JPEG.

– U FOKUSU

Posaljite do tri fotografije (po jednom broju časopisa) minimalne veličine 18 x 24 cm u rezoluciji 300 dpi, RGB, JPEG.

– FOTO-KOMENTAR

Do pet fotografija minimalne veličine 13 x 18 cm u

rezoluciji 300 dpi, RGB, JPEG.

– DIGITALAN FOTO-KOMENTAR

Do pet fotografija minimalne veličine 13 x 18 cm u rezoluciji 300 dpi, RGB, JPEG.

INT@RNET

– Na našoj internet-prezentaciji odredili smo prostor za veb-galeriju. Do deset fotografija, portret i kratak tekst o vama. Fotografije veličine do 500 piksela (duža strana) u rezoluciji 72 dpi, JPEG, RGB.

Kako da pošaljete fotografije

@-POŠTOM

– prikažite samo jednu fotografiju uz vaš mejl i u file info napišite ime i prezime, adresu i eventualno tehničke podatke o fotografiji;

– ograničite veličinu fotografije na 1,5 MB;

U FOKUSU, citaoci@refoto.co.yu, subject: *U fokusu*
FOTO-KOMENTAR, citaoci@refoto.co.yu,

subject: *Foto-komentar*

DIGITALAN FOTO-KOMENTAR, citaoci@refoto.co.yu, subject: *Digitalan foto-komentar*

VEB GALERIJA, citaoci@refoto.co.yu, subject: *Veb-galerija*

POŠTOM

Fotografije oštampane na papiru ili narezane na CD (a možete i jedno i drugo). Ako ih šaljete za više rubrika, nije potrebno da šaljete više komapkt-diskova, već ih samo rasporedite u posebne foldere i imenujte ih nazivom rubrike ili teme. **Obavezno napišite podatke na poleđini fotografije ili u faji info (ime, prezime, adresa, kontakt, naziv rada, eventualno tehnika rada).** Pažljivo ih upakujte (najbolje u kovertu s vazдушnim jastucima) ili ih dodatno ojačajte kartonom.

Adresa je REFOTO, Pčinjska 17, 11 000 Beograd.

U sledećem broju 52 – oktobar 2008

- Pod imenom Giorgio Gruizza krije se naš čovek koji opčinjen lepotom ljudskog tela snima visoko estetizovane i skoro skulpturalne ženske i muške aktove
- Eve Morcrette kroz svoje klasične crno-bele fotografije prenosi nam duh francuskog šarma i senzualnosti
- Praksa na delu ovoga puta malo je drugačija i bavi se plasiranjem fotografije na internetu, "stock" fotografijom i kako da od nje pristojno živite
- Posle ocene da objektivu imaju dug vek, Svetislav Dragović savetu-je šta vam zaista od objektivu treba
- Prvi privatni Foto-klub kod nas drži Raša Milojević u Zaječaru pod imenom 202. Možda je to budućnost svih klubova?
- Najveći sajam foto-opreme na svetu, Photokina u Kelnu, startuje 23. 9. U ovom broju donosimo vam "vruće" najave

CANON EOS 1000D
Testirali smo nov Canonov D-SLR za početnike. Saznajte po čemu se razlikuje od modela EOS 450D

NIKON COOLPIX P80
Najnoviji kompaktni ultrazum digitalac sa 18 x optičkim zum objektivom

PANASONIC LUMIX DMC-LX3
Ovo je kompaktni digitalni fotoaparati za napredne korisnike koji donosi mnogo novina kao što je objektiv od 24-60 mm, pa do novih opcija...

"ČUDAN" NEKI UKUS

TAMAŠ TOT

Poštovani Refoto, vreću za podvodno snimanje sam nabavio ali letovanje ove godine izostaje pa će podvodni snimci stizati s vremena na vreme u kategoriji "razno". Često imam osećaj da se rubrika "Autoportret" zove "Šta umem u Photo-shopu". Tako npr. na fotografijama "Smiley prsti" iz martovskog broja i "Baterija IV" iz aprilskog vidimo noge autora, na izgužvanom papiru vidimo Dragana iz Šida (april), Dorian Gray koji sme da se pokaže go ali ne sme da pokaže lice (maj)... Meni nekako ovo skrivanje na autoportretima ima smisla samo ako iza fotografije stoji neka jako dobra ideja, inače od autoportreta ostane samo "auto" a nedostaje "portret". Ovaj komentar nije usmeren protiv Photoshopa jer su neke fotografije stvarno jako dobre i od svih do sada objavljenih najviše mi se sviđa "Rađanje autoportreta" od Vladimira Radosavljevića iz Beograda (jun). Refoto ima neki čudan ukus zbog kojeg i dalje mislim da je teže pojaviti se na stranicama časopisa nego na nekom fotografskom konkursu ali (uz neke izuzetke) sviđa mi se taj ukus!

Što se Photoshopa tiče, upravo mi je stigla knjiga Photoshop CS3 Bible iz Amerike pa "videćete vi!" u narednim brojevima. Ponekad pomislim da sam vam dosadan s ovim kilometarskim pismima pa da me se rešite, objavite neku moju fotografiju i time mi začepite usta. Sve u svemu, objavljena fotografija u Refoto-u i dalje ima moć da u trenutku kada na kiosku ugledamo novi broj i u njemu svoju fotografiju, sve na svetu postane nevažno!

Fotografija koja se vama najviše svidela bila je predmet zanimljive rasprave na Danima fotografije u Čačku kada je baš ta fotografija bila predmet žestoke kritike od strane nekoliko fotografa. S druge strane bilo je mnogo više onih koji su hvalili raznolikost i bogatstvo ideja koje su naši čitaoci pokazali. Refoto se ponosi svojim ukusom i on je definitivno različit od onih koje imamo na konkursima i raznim salonima fotografije ali takvi su i naši čitaoci i neverovatna raznolikost ideja i motiva koju nam demonstriraju iz meseca u mesec.

(PONOVO) OBJEKTIV NA OBJEKTIVU

BORIS KOČIŠ

Dobar dan, hteo bih u par reči da istaknem jednu malu neobičnost na par mojih fotografija, tj. načina na koji su nastale. Kako nisam imao bolji fotoaparatus nisam bio u mogućnosti da snimam jako veliki makro. Ali da ne bi sebi uskratilo to zadovoljstvo snašao sam se i ispred svog objektivna na Nikonu E3100 prislonio sam na prednje sočivo, rukom držeći objektiv, Helios-44M 58 mm, f/2 koji je stajao na starom Zenitu. Svojim digitalnim fotoaparatom bi izoštravao funkcijom AF a ujedno bi manualno izoštravao i na objektivu koji sam držao u ruci. Uspeo sam da dobijem krupniju sliku i sa zadovoljstvom tako radio dok nisam kupio novi ozbiljniji fotoaparatus.

Do sada smo više puta pominjali ovaj sistem makro fotografisanja i objavili fotografije polaznika škola u Istraživačkoj stanici u Petnici gde je ovakav način fotografisanja bio apsolutni hit. Pismo i fotografiju objavljujemo kao svojevrsni podsetnik mogućnosti da se do dobre fotografije može doći i pomoću "štapa i kanapa" a ne samo pomoću skupe i često nedostupne opreme.

OBARANJE SA NOGU

SLAVKO SIMIĆ

Da se vratim na (čini mi se) martovski broj i one fotografije govoda "U fokusu". Mislim da je toj fotografiji (i naravno svim fotografijama iz rubrike "U fokusu") mesto na unutrašnjoj strani korica i prvoj strani. Kada uzmem Refoto prvi utisak mora da me "obori". Posle toga ću (siguran sam ne samo ja) sa mnogo više pažnje, zadovoljstva, pa i oduševljenja pročitati sve "od korice do korice". Znam da je to "bolno". Ne znam koliko je to "bolno" u dinarima ali preračunajte se: koliko "košta" recimo naše zadovoljstvo, a koliko vaša "bol". Nađite neki kompromis bar. Pored ona dva predloga usudujem se da vam predložim još i treći. Pored fotografija za "Foto-komentar" voleo bih da vidim i komentar nagrađenih fotografija. Zašto su dobile nagradu? Da li je u pitanju motiv, ekspozicija, "kadriranje", filtriranje i sve ostalo pri samom snimanju illi veštom obradom u kompjuteru. To bi nam pomoglo da i mi ostali dođemo bar do treće nagrade.

I pod 3a, da li ima rezona da napravite konkurse za fotografije samo onako kako su "izvorno" snimljene bez ikakve obrade u laboratoriji i Photoshopu. Kada smo već kod filmskih fotografija učinite nam zadovoljstvo pa otvorite konkurs samo za filmske fotografije. Mnogo poštovanja i uspeh u vašem radu.

Obaranje s nogu na taj način (da zaboravimo bolove preračunate u dinare) nije moguće iz mnogo razloga a mi ćemo navesti onaj glavni a to je tehnologija štampe. Korice se štampaju na jednoj vrsti papira a unutrašnji tabaci na drugoj pa bi fotografija odštampana na ovaj način imala dva različita izgleda a pitanje je i koliko bi tačno mogla da se spoji. Što se tiče komentara nagrađenih fotografija predlog jeste zanimljiv i pokušaćemo da ga realizujemo u budućnosti. Konkurs samo za "izvorne" fotografije praktično je besmislen jer danas uopšte nije moguće utvrditi (na stranu da li je to uopšte potrebno) koja je fotografija modifikovana ili ne jer, i već obrađivanu fotografiju, možete snimiti u RAW formatu. A što se tiče konkursa samo za filmske fotografije ova oblast je veoma usko specijalizovana.

ISPRAVKE

U Refoto broj 50 potkralo nam se dosta grešaka oko potpisivanja fotografija, izgleda je 132 strane bilo ipak previše za nas. Časopis Refoto se od svog osnivanja zalaže za autorska prava fotografa pa tako i obavezno potpisivanje fotografija pa iz tog razloga smatramo da smo obavezni da svoje greške makar naknadno ispravimo. Ovim putem izvinjavamo se svim čitaocima. Pa da krenemo redom: u prilogu o radionici s Brunom Barbeim, jedna objavljena fotografija ostala je greškom bez potpisa, autor je Saša Čolić iz agencije

VLADIMIR RADIVOJEVIĆ, BOR, "PLAYING HIDE AND SEEK WITH MAN RAY"

SAŠA ČOLIĆ, TANJUG

Tanjug. U foto-konkursu "Najbolja digitalna fotografija" nagrađena fotografija potpisana je imenom Marko Stamatović umesto Vladimir Radivojević iz Bora. Istom čitaocu

DARKO IVANČEVIĆ, KIKINDA, "POGLED S IVICE"

pogrešno je potpisana i fotografija u konkursu "Autoportret" pod imenom Vladimir Radosavljević, Beograd. U potpisu fotografije Darka Ivančevića u konkursu "Praksa na delu" napisali smo da je Darko iz Novog Sada umesto iz Kikinde. Objavljujemo još jedanput sve fotografije ali s ispravnim potpisima.

VLADIMIR RADIVOJEVIĆ, BOR, "RED"

Doći će dan kada će inkdžet štampači imati manju cenu štampe, po stranici u boji, nego mono laseri...

...DANAS JE TAJ DAN!

Sa novim biznis inkdžet Epson B-300 i B-500DN štampačima možete uštedeti i do 70% vaših troškova štampe i više od 90% utrošene energije u poređenju sa laserskim štampačima. Saznajte više o novim Epson štampačima na web sajtu www.epson.com

EPSON
EXCEED YOUR VISION

AUTORIZOVANI DISTRIBUTER I SERVISER ZA SRBIJU:

BS Procesor d.o.o., a BSP Company
Hadži Nikole Žvkovića 2, Beograd, 011 328 44 88 • Narodnog fronta 53, Novi Sad, 021 636 52 72
<http://www.bsprocesor.com> • <https://dileri.bsprocesor.com>

PRODAJA KROZ AUTORIZOVANU DILERSKU MREŽU:

BEGRAD: BEL COMPUTERS 011 354 11 25 • BIG APPLE ELECTRONICS 011 334 46 96 • DESK 011 329 21 40 • EWE COMP 011 3165 111 • FORUM RAČUNARI 011 302 92 92 • GRAPPOLO INTERNATIONAL 011 309 14 21 • ONLINE COMPUTERS 011 328 44 55 • PC4U 011 218 01 34 • PLANET MULTIMEDIA CENTER 011 262 13 76 • SOLUTION JM 011 308 95 00 • WIN WIN 011 36 26 036 • BOR: SIM COMPUTERS 030 459 210 • ČAČAK: USPON 032 340 410 • WIN WIN 032 303 000 • ČUPRIJA: INTERCOM COMPUTERS 035 477 077 • KIKINDA: BUS COMPUTERS 0230 32 102 • LESKOVAC: IT LESKOVAC 016 23 41 01 • NIŠ: PAKOM SHOP 018 513 153 • COMTEL 018 53 03 53 • NOVI SAD: IQ COMPUTERS 021 453 833 • LIM-IT 021 422 447 • PC4U 021 4722 688 • POSITIVE 021 472 03 88 • SOROBAN 021 469 977 • PANČEVO: DM COMPUTERS 013 355 567 • PARAĆIN: GMG COMPUTERS 035 569 444 • POŽEGA: SKY COMPUTER CENTER 031 825 125 • RUMA: LIM-IT 022 432 552 • SENTA: SABOTRONIC 024 815 307 • SREMSKA MITROVICA: LIM-IT 022 615 154 • SUBOTICA: DG COMPUTERS 024 557 689 • UŽICE: DATA COMM 031 512 122 • PETAR PAN 031 511 139 • VRŠAC: AB KANON TEHNOBIRO 013 838 884 • ZRENJANIN: FEDRA COMPUTER 023 589 780 • MPA 023 566 414 • BRČKO: BSP +387 (49) 230 290

BSProcesor
Zajedno možemo mnogo.